

Muziek doet leren: Liedjes en riedels in de NT2-klas

Bachelorproef Nele Van Mechelen

Thomas More Mechelen – Campus Kruidtuin

3 BASO - Nederlands, geschiedenis en NT2

Promotor: Niomi Kelly

Vakdocent: Joke Simons

Academiejaar 2022 - 2023

Woord vooraf

Muziek is al sinds mijn kindertijd een grote passie. Ik zong vanaf achtjarige leeftijd in verschillende koren, nam deel aan (semi-professionele) musicals, organiseerde concerten met bandjes, volgde een musicalopleiding, nam verschillende vakken op in de muziekschool en ik was backing vocal van een professionele band. Na mijn middelbare studies startte ik met de opleiding muziekpedagogie, maar deze opleiding werd na mijn toelatingsproef grondig hervormd en was dus plots anders ingedeeld dan verwacht. Door een ontbrekende focus op pedagogie in de bachelor, (her)ontdekte ik mijn interesse in onderwijs en besloot ik om de overstap te maken naar de secundaire lerarenopleiding in Mechelen. Ik vind het fantastisch hoe beide interesses via deze bachelorproef toch weer samenkwamen.

Vorig academiejaar (2022) kreeg ik binnen mijn opleiding NT2 tijdens de observatie- en participatie in een CVO de opdracht om een vastzettingsoefening uit te werken rond de geziene woordenschat binnen het thema 'vakantie'. Ik wou mezelf op creatief vlak uitdagen en dus verwerkte ik de te kennen woordenschat in een 'vakantielied': ik schreef een passende tekst op de melodie van het nummer *En dans* van Clouseau en ondersteunde het aanleerproces met opbouwende oefeningen, mijn keyboard, een zelf-ingezongen karaokeversie en visueel materiaal. Via deze stage-oefening kon ik twee dingen vaststellen. Ten eerste vond ik het ontzettend leuk om lesmateriaal te maken waarin ik mijn muzikale passie kon verwerken; deze combinatie vond ik dan ook absoluut voor herhaling vatbaar. Ten tweede was ik er erg van onder de indruk hoe deze werkvorm aansloeg en hoe goed de cursisten het lied konden onthouden, zelfs weken na mijn les (zo wist mijn stagementor me nadien te vertellen). Deze vaststelling gaf me dan ook de inspiratie om me verder te verdiepen in de mogelijke kracht en kansen van muziek binnen het NT2-onderwijs.

Deze bachelorproef is niet zomaar tot stand gekomen en daarom wil ik graag enkele mensen bedanken voor hun bijdrage aan dit werk. Eerst en vooral wil ik mijn promotor en de begeleidende vakdocent bedanken voor hun kritische blik, inspiratie, aanmoedigende feedback en vertrouwen in mijn werk. Verder wil ik ook de verschillende betrokken stagementoren en stagescholen bedanken om mee te gaan in dit muziekverhaal en me de kans te geven om volop te experimenteren tijdens de stagelessen. Tot slot wil ik mijn gezin en in het bijzonder mijn mama bedanken om me op te peppen tijdens stressmomenten, mee te brainstormen over lesmateriaal en mijn werk na te lezen. Mede dankzij al deze mensen ben ik echt trots op dit eindwerk en kan ik mijn opleiding tot leerkracht in schoonheid afsluiten.

Samenvatting

Een nieuwe taal leren kost veel tijd, herhaling en doorzettingsvermogen. Voor volwassenen verloopt dit leerproces meestal een stuk moeizamer dan voor kinderen, waardoor cursisten NT2 vandaag nood hebben aan degelijk onderwijs om hun leerproces te stimuleren en het Nederlands zo goed mogelijk te verankeren in hun geheugen. Muzische werkvormen kunnen een geschikte manier zijn om dit doel te bereiken, dus deze bachelorproef probeert dan ook een antwoord te formuleren op de vraag **hoe muziek ingezet kan worden bij taalonderwijs Nederlands voor anderstaligen, opdat het leerproces gestimuleerd wordt**. Als antwoord op de onderzoeksvraag werd muzisch lesmateriaal ontwikkeld voor CVO-cursisten uit richtgraad 1.

De bachelorproef werd onderverdeeld in drie grote delen: de literatuurstudie, de methodologie en de beschrijving van het praktisch product met al het bijhorende materiaal. Doorheen de verschillende NT2-stages werden verschillende werkvormen en materialen ontwikkeld en uitgetest. Het definitieve lesmateriaal werd kritisch bestudeerd en waar nodig herwerkt op basis van de nieuwe inzichten uit de literatuurstudie, de concrete tips uit interviews met ervaringsdeskundigen en op basis van eigen ervaringen tijdens de stages. Elk uitgewerkt voorbeeld uit het praktisch product bevat een beschrijvende tabel met een situering en het lesverloop, audiovisueel materiaal, bijhorend lesmateriaal (zoals oefeningen en kaartjes) en suggesties om te differentiëren of de les uit te breiden.

Hoewel tot op heden niet bewezen kon worden dat 'muziek slim maakt' en dat muziek de leerprestaties rechtstreeks verbetert, kan vanuit verschillende onderzoeken wel geconcludeerd worden dat muziek positieve effecten heeft op de hersenen, het welbevinden en de motivatie. Bijgevolg kunnen taalriedels en liedjes, mits een doordachte opbouw en uitwerking, zeer geschikte werkvormen zijn binnen het NT2-onderwijs, omdat de cursisten op een concrete, motiverende en activerende manier aan de slag gaan met de leerstof. Beide werkvormen hebben hun troeven, maar om echt te bepalen welke werkvorm het meest efficiënt werkt in functie van leerrendement, is verder onderzoek nodig. Hoe dan ook is het zowel bij taalriedels als liedjes noodzakelijk het aanleerproces stapsgewijs op te bouwen, voldoende context te voorzien, de cursisten te ondersteunen en uit te dagen, te zorgen voor actieve werkvormen en enthousiasme en het materiaal af te stemmen op het niveau van de cursisten.

Uit deze bachelorproef kan wel zonder enige twijfel geconcludeerd worden dat muziek NT2-leerkrachten de kans biedt om motiverend taalonderwijs op maat aan te reiken.

Inhoudsopgave

Woord vooraf	3
Samenvatting	5
Lijst van illustraties en gebruikte afkortingen	9
1. Overzicht figuren	9
2. Overzicht tabellen	9
3. Gebruikte afkortingen	9
Inleiding	11
DEEL 1 – LITERATUURONDERZOEK	13
1. NT2	13
1.1 Definiëring van NT2.....	13
1.2 Organisatie van NT2-onderwijs in Vlaanderen	14
1.2.1 Het ERK	14
1.2.2 Opleidingscentra en -mogelijkheden in Vlaanderen	15
1.2.3 Indeling NT2-onderwijs in Vlaanderen	16
1.3 Typische NT2-didactiek	17
2. Kracht van muziek	19
2.1 Het effect van muziek	19
2.1.1 Op de hersenen	20
2.1.2 Op de motivatie	20
2.1.3 Op het welbevinden.....	21
2.2 Muziek en leren.....	22
3. Muziek in de lespraktijk	23
3.1 Werkvormen.....	23
3.1.1 Taalriedels.....	23
3.1.2 Liedjes.....	25
3.2 Overzicht beschikbare materialen	26

4. Conclusie.....	29
DEEL 2 – METHODOLOGIE.....	31
1. Inleiding	31
2. Doelgroep	31
3. Instrumenten	33
4. Werkwijze	33
4.1 Literatuurstudie	34
4.2 Interview	34
4.3 Praktisch product	34
DEEL 3 – PRAKTISCH PRODUCT	35
1. Liedjes	35
1.1 Vakantielied (zelfgeschreven)	35
1.2 Konijneneten – Bart Peeters (bewerkt).....	39
1.3 Moeilijke vragen – Kinderen voor Kinderen (bewerkt)	42
2. Riedels	46
2.1 Instructies (zelfgeschreven).....	46
2.2 Ga je mee – Janique Vanderstocken (bewerkt).....	49
2.3 Reageren op een uitnodiging (zelfgeschreven)	51
Algemeen besluit.....	57
Bibliografie.....	61
Overzicht bijlagen	64

Lijst van illustraties en gebruikte afkortingen

1. Overzicht figuren

Figuur 1: Schematisch overzicht ERK.....	15
Figuur 2: Factoren die het leerproces van een taal beïnvloeden	17
Figuur 3: Soorten motivatie.....	21
Figuur 4: Handleiding Riedel en ritme - Vlaamse taalriedels	26
Figuur 5: Playlist riedels uit Riedel en ritme - Vlaamse taalriedels	27
Figuur 6: Janique Vanderstocken	27
Figuur 7: Voorbeeld uit de bundel Riedelen in de les (alfa) NT2	28
Figuur 8: De Bonski's	28
Figuur 9: Aantal inschrijvingen per studiegebied in het volwassenenonderwijs schooljaar 2021-2022.....	32
Figuur 10: Gatentekst vakantielied	38
Figuur 11: Luisterkaarten.....	42
Figuur 12: Schema zinsintonatie	45
Figuur 13: Kaartjes vraagstructuur.....	46
Figuur 14 : Pictozinnen	51
Figuur 15: Gesprekskaarten uitnodiging	55
Figuur 16: Reageren op een uitnodiging (schrijfopdracht).....	55

2. Overzicht tabellen

Tabel 1: Kenmerken NT2-didactiek.....	18
Tabel 2: Toelichting vakantielied	35
Tabel 3: Toelichting Konijneneten	39
Tabel 4: Toelichting Moeilijke vragen	42
Tabel 5: Toelichting instructieriedel	46
Tabel 6: Toelichting Ga je mee?.....	49
Tabel 7: Toelichting riedel reageren op een uitnodiging	51
Tabel 8: Aandachtspunten muziek in de NT2-klas.....	57

3. Gebruikte afkortingen

Afkorting	Verklaring
NT2	Nederlands als tweede taal
AgII	Agentschap Integratie en Inburgering
ERK	Europees Referentiekader
CVO	Centrum voor volwassenenonderwijs
OKAN	Onthaalklas voor anderstalige nieuwkomers
TPR	Total Physical Response

Inleiding

Anderstaligen die vandaag in België terechtkomen, botsen op een hele reeks uitdagingen. Wanneer ze in ons land aankomen, hebben ze vaak hun huis, vrienden, (een deel van hun) familie, bezittingen en kostbare herinneringen achtergelaten. Na een soms lange en traumatische reis komen ze in een nieuw, onbekend land terecht waarin de maatschappij van hen verwacht dat ze Nederlands leren, integreren en hun steentje bijdragen door te werken en belastingen te betalen. Om de kans op werk en succesvolle inburgering te vergroten, is het leren van Nederlands voor velen dus noodzakelijk. Zo komen veel anderstaligen terecht in het NT2-circuit.

Een nieuwe taal leren kost veel tijd, herhaling en doorzettingsvermogen. Voor volwassenen verloopt dit leerproces meestal een stuk moeizamer dan voor kinderen en ook andere factoren kunnen het leerproces bemoeilijken of vertragen: andersgealfabetiseerd zijn, een lage(re) scholingsgraad, leerproblemen, emotionele trauma's... Daarom hebben NT2-cursisten meer dan ooit nood aan goed onderwijs, gemotiveerde, bekwame leerkrachten en concrete, motiverende en activerende werkvormen om hun leerproces te stimuleren en het Nederlands zo goed mogelijk te verankeren in hun geheugen. Muzische werkvormen zijn mogelijk een geschikte manier om dit doel te bereiken.

Deze bachelorproef probeert dan ook een antwoord te bieden op de vraag **hoe muziek ingezet kan worden bij taalonderwijs Nederlands voor anderstaligen, opdat het leerproces gestimuleerd wordt**. De literatuurstudie biedt een theoretisch achtergrondkader bij het praktisch product en bestaat uit drie delen. Het eerste deel zoomt in op het begrip NT2 en licht toe hoe het NT2-onderwijs in Vlaanderen vandaag georganiseerd wordt. Ook de typische didactiek binnen NT2 wordt besproken. Het tweede deel focust op de kracht van muziek: enerzijds wordt het effect van muziek op de hersenen, de motivatie en het welbevinden besproken, anderzijds worden de belangrijkste resultaten uit onderzoek waarin het effect van muziek op leren werd nagegaan, toegelicht en genuanceerd. In het laatste deel wordt een olijsting gemaakt van het reeds bestaande muzische lesmateriaal.

Via observaties, gesprekken met leerkrachten en stage-ervaringen binnen het NT2-onderwijs kan vastgesteld worden dat slechts weinig NT2-leerkrachten zich aan muzische werkvormen durven wagen. Om hierop in te spelen, werd via deze bachelorproef een praktisch product ontwikkeld met muzisch lesmateriaal dat voldoende ondersteuning biedt voor niet-ervaren leerkrachten (zoals een uitgebreide tabel met het lesverloop en variatiemogelijkheden, audiovisueel materiaal met ondertitels en karaokeversies, een sterke visuele PowerPoint voor extra ondersteuning tijdens de lesfasen...). Op die manier is het materiaal toegankelijk en aantrekkelijk om te gebruiken in de klas.

DEEL 1 – LITERATUURONDERZOEK

Deze literatuurstudie biedt een theoretisch antwoord op de probleemstelling en bevat drie grote onderdelen. In het eerste onderdeel worden de organisatie van het NT2-onderwijs en de typische NT2-didactiek besproken. Het tweede onderdeel behandelt de kracht van muziek: enerzijds de effecten van muziek (op de hersenen, op de motivatie en op het welbevinden), anderzijds de link tussen muziek en leren op basis van wetenschappelijk onderzoek. Het derde onderdeel licht de twee grote categorieën van muzisch lesmateriaal toe: taalriedels en liedjes. Ook worden de reeds bestaande materialen overlopen. Het vierde en laatste onderdeel vat de belangrijkste inzichten uit de literatuurstudie samen.

1. NT2

Dit eerste luik van de literatuurstudie is wat theoretischer opgebouwd en biedt de nodige achtergrondinformatie voor lezers die onvoldoende vertrouwd zijn met het NT2-onderwijs in Vlaanderen. Het begrip NT2, de belangrijkste elementen uit het inburgeringsproces en enkele bekende instanties worden toegelicht. Verder geeft dit onderdeel ook uitleg over de basiscompetenties en verschillende onderwijsinstellingen waar cursisten Nederlandse les kunnen volgen. Tot slot wordt de typische NT2-didactiek besproken, zodat nadien vlot de link gelegd kan worden met de kansen en voordelen die muziek mogelijk biedt voor NT2.

1.1 Definiëring van NT2

De afkorting **NT2** staat voor 'Nederlands als tweede taal', wat inhoudt dat anderstalige nieuwkomers Nederlands leren in een Nederlandssprekend gebied zoals Vlaanderen of Nederland. Binnen deze context krijgen cursisten meestal ook heel wat taalinput buiten de klascontext (door bijvoorbeeld naar de winkel te gaan, in contact te komen met verschillende overheidsinstanties en sociale diensten, te werken en samenwerken met Nederlandstaligen...). De tegenhanger van NT2 is **NVT** ofwel 'Nederlands als vreemde taal', waarbij het Nederlands aangeleerd wordt in een niet-Nederlandstalig gebied, zoals Wallonië of Frankrijk. In zo'n situatie komen cursisten enkel in aanraking met de te leren taal in een georganiseerde schoolcontext, waardoor er minder taalinput en dus minder leerkansen (op vlak van luisteren, spreken, lezen...) zijn in de leef- en werkomgeving buiten de school. Aangezien NT2-cursisten Nederlands nodig hebben om deel te nemen aan de Belgische maatschappij, is kwalitatief en praktijkgericht onderwijs dus noodzakelijk. Dit wordt verder toegelicht bij 1.3 (Typische NT2-didactiek).

Anderstaligen die in België een cursus Nederlands volgen, doen dat om verschillende redenen. Zo is Nederlands leren een onderdeel van het inburgeringstraject in Vlaanderen, dat voor heel wat nieuwkomers verplicht is. De doelgroep bestaat uit nieuwkomers (zoals erkende vluchtelingen, mensen met subsidiaire bescherming, inburgeraars...). Een groot deel van die doelgroep wordt echter vrijgesteld van het inburgeringstraject, waaronder EU-burgers, personen die omwille van een chronische ziekte of handicap niet in staat zijn het inburgeringstraject te volgen en inburgeraars die 65 jaar of ouder zijn (Vlaamse Overheid, sd).

De inburgeringsprocedure bestaat uit verschillende onderdelen, waaronder een cursus maatschappelijke oriëntatie en het bereiken van een basisniveau Nederlands om vlot mee te kunnen draaien in de maatschappij. Wie Nederlandse les wil of moet volgen, dient eerst

langs te gaan bij het Agentschap voor Integratie en Inburgering (= **AgII**). Via een intakegesprek wordt het profiel van de cursist bepaald: welke talen spreekt de cursist, wat is het hoogst behaalde diploma, wat is het doel van de lessen en welke profielen/rollen passen bij de cursist (bijvoorbeeld die van ouder en werknemer)... Indien nodig wordt ook een niveau- of intelligentietest afgenomen, zoals de Covaar-test.

Tot slot formuleert het Agentschap een geschikt advies en verwijst het de cursist door naar een school en een cursus die bij hem past, rekening houdend met diens niveau en leervermogen. Deze doorverwijzing is belangrijk om de lessen Nederlands optimaal af te stemmen op het profiel, de noden en capaciteiten van de cursist. Ook in functie van motivatie, welbevinden alsook voldoende uitdaging is het belangrijk om deze keuze goed af te wegen (Agentschap voor integratie en inburgering, sd).

1.2 Organisatie van NT2-onderwijs in Vlaanderen

Om de context van de gekozen doelgroep, cursisten NT2 binnen de eerste richtgraad van een CVO, beter te begrijpen, is het nuttig om een kort deel van de literatuurstudie te wijden aan de organisatie van het NT2-onderwijs in Vlaanderen. De competenties zijn bepaald op Europees niveau en vormen de basis voor de leerplannen. Ook de indeling in richtgraden, module-niveaus en onderwijsinstellingen werden hierop afgestemd.

1.2.1 Het ERK

Het Europees Referentiekader voor Moderne Vreemde Talen (= **ERK**) is een overkoepelend instrument om iemands beheersingsniveau van een taal te beschrijven. Het wordt in Vlaanderen zowel gebruikt in het vreemdetalenonderwijs als in het NT2-onderwijs. Zo werden de eindtermen voor vreemde talen in het secundair onderwijs hieraan gekoppeld (Nederlandse Taalunie, sd).

Binnen het ERK wordt een onderscheid gemaakt tussen de vijf belangrijkste taalvaardigheden (= lezen, luisteren, schrijven, spreken en gesprekken voeren) en zes niveaus van taalbeheersing (absolute beginner tot moedertaalspreker). Het ERK werkt met *can-do-statements*, die beschrijven wat iemand al kan in de geleerde taal. De niveaus zijn van laag naar hoog: A1, A2, B1, B2, C1 en C2 (Nederlandse Taalunie, sd).

Het eerste niveau, niveau A, komt overeen met basisgebruikers die zich nog niet volledig zelfstandig kunnen redden in de vreemde taal. Niveau B weerspiegelt onafhankelijke taalgebruikers die zich wel zelfstandig kunnen redden en niveau C komt overeen met vaardige sprekers en moedertaalsprekers (Nederlandse Taalunie, sd). **Figuur 1** geeft een schematisch overzicht van het ERK weer.

In Vlaanderen werden deze niveaus gebruikt als basis om het NT2-onderwijs in te delen in modules en richtgraden. De concrete indeling wordt verder toegelicht bij 1.2.3 (Indeling NT2-onderwijs in Vlaanderen).

Figuur 1: Schematisch overzicht ERK

Noot: Overgenomen van SLO. (sd). Wat is het ERK? Opgehaald van SLO: <https://www.slo.nl/thema/vakspecifieke-thema/mvt/erk/>

1.2.2 Opleidingscentra en -mogelijkheden in Vlaanderen

In Vlaanderen kunnen anderstaligen Nederlands leren bij verschillende scholen en organisaties. Elke instelling werkt volgens een eigen visie en verschilt van de andere instellingen in aanpak en niveau. Het Agentschap Integratie en Inburgering geeft de belangrijkste instanties weer op hun website:

- Onthaalonderwijs (OKAN)
- Centra voor basiseducatie (CBE/Ligo)
- Centra voor volwassenenonderwijs (CVO)
- Universitaire talencentra (UTC)
- VDAB (Vlaanderen), Actiris (Brussel) en Syntra

De Onthaalklas voor Anderstalige Nieuwkomers (= **OKAN**) is bedoeld voor alle anderstaligen onder de 18 jaar die net in Vlaanderen arriveerden en nog geen Nederlands kunnen. In de OKAN-klas krijgen leerlingen een intensief taaltraject Nederlands dat soms aangevuld wordt met een basispakket wiskunde en/of sport. De leerlingen worden voorbereid om door te stromen naar het regulier (secundair) onderwijs. Dit systeem biedt minderjarige nieuwkomers de mogelijkheid om een diploma secundair onderwijs te behalen. Er zijn verschillende lagere en secundaire scholen die een OKAN-afdeling inrichten, maar er zijn ook steeds meer scholen die zich volledig richten op OKAN en anderstaligen, zoals Stedelijk Lyceum Offerande in Antwerpen (Agentschap Integratie en Inburgering, sd).

De Centra voor Basiseducatie (vroeger onder de naam **CBE**, vandaag 'Ligo' genoemd) hebben als doelgroep laaggeletterde cursisten vanaf 18 jaar. Deze centra bieden enkel de basisniveaus uit het ERK aan, namelijk niveaus A1 en A2. Typerend voor deze centra is dat er per niveau meer lestijden voorzien zijn, waardoor het les- en werktempo veel lager liggen dan in een cursus A1 in een CVO of UTC. Verder worden ook cursisten die het Latijns schrift niet kennen of onvoldoende beheersen, doorverwezen naar deze centra. Tot slot kunnen ook analfabeten cursisten, die in hun moedertaal niet (vlot) kunnen lezen en/of schrijven, hier terecht voor een aangepaste cursus Nederlands. Soms wordt er ook een alfabetiseringscursus aangeboden. Opvallend is dat de cursussen Nederlands binnen Ligo altijd gratis zijn (Agentschap Integratie en Inburgering, sd).

De centra voor volwassenenonderwijs (= **CVO**) bieden verschillende cursussen Nederlands tot en met niveau C1 aan voor cursisten vanaf 16 jaar (uitzonderlijk ook vanaf 15 jaar, indien de cursist al minstens 2 jaar secundair onderwijs gevolgd heeft). De cursussen zijn geschikt voor hoog- en middelopgeleide cursisten die het Latijns schrift al voldoende beheersen. Je kan bij een CVO zowel dag- als avondopleidingen volgen (om een combinatie met werken mogelijk te maken). Wat deze categorie onderscheidt van de andere, is dat er tot en met niveau 2.2 verschillende trajecten mogelijk zijn. Het normale traject bedraagt 120 uren, maar er zijn ook verkorte trajecten (80 uren) en verlengde trajecten (180 uren) mogelijk. Aangezien het merendeel van de anderstaligen in een CVO terecht komt, kunnen grote tempoverschillen op deze manier opgevangen worden. Om een groot doelpubliek te kunnen bereiken, zijn de lessen goedkoop (Agentschap Integratie en Inburgering, sd).

Wie aan een hoog tempo en deels zelfstandig Nederlands wil leren, kan terecht bij een universitair talentcentrum (= **UTC**). De cursussen binnen een UTC zijn ingericht voor hoogopgeleide volwassenen (in het bezit van een erkend diploma secundair of hoger onderwijs) die reeds ervaring hebben met het studeren van een West-Europese taal. In tegenstelling tot de voorgaande centra, biedt een UTC soms ook cursussen voor niveau C2 aan en ligt de focus meer op academische taal. Een module aan een UTC is een stuk duurder dan in andere instellingen (Agentschap Integratie en Inburgering, sd).

Tot slot zijn er nog enkele centra, waaronder de Vlaamse Dienst voor Arbeidsbemiddeling en Beroepsopleiding (= **VDAB**) en Syntra, die cursussen Nederlands aanbieden in combinatie met een andere, praktische opleiding. Cursisten leren dan Nederlands in het kader van een specifieke job of ondernemersopleiding (Agentschap Integratie en Inburgering, sd).

1.2.3 Indeling NT2-onderwijs in Vlaanderen

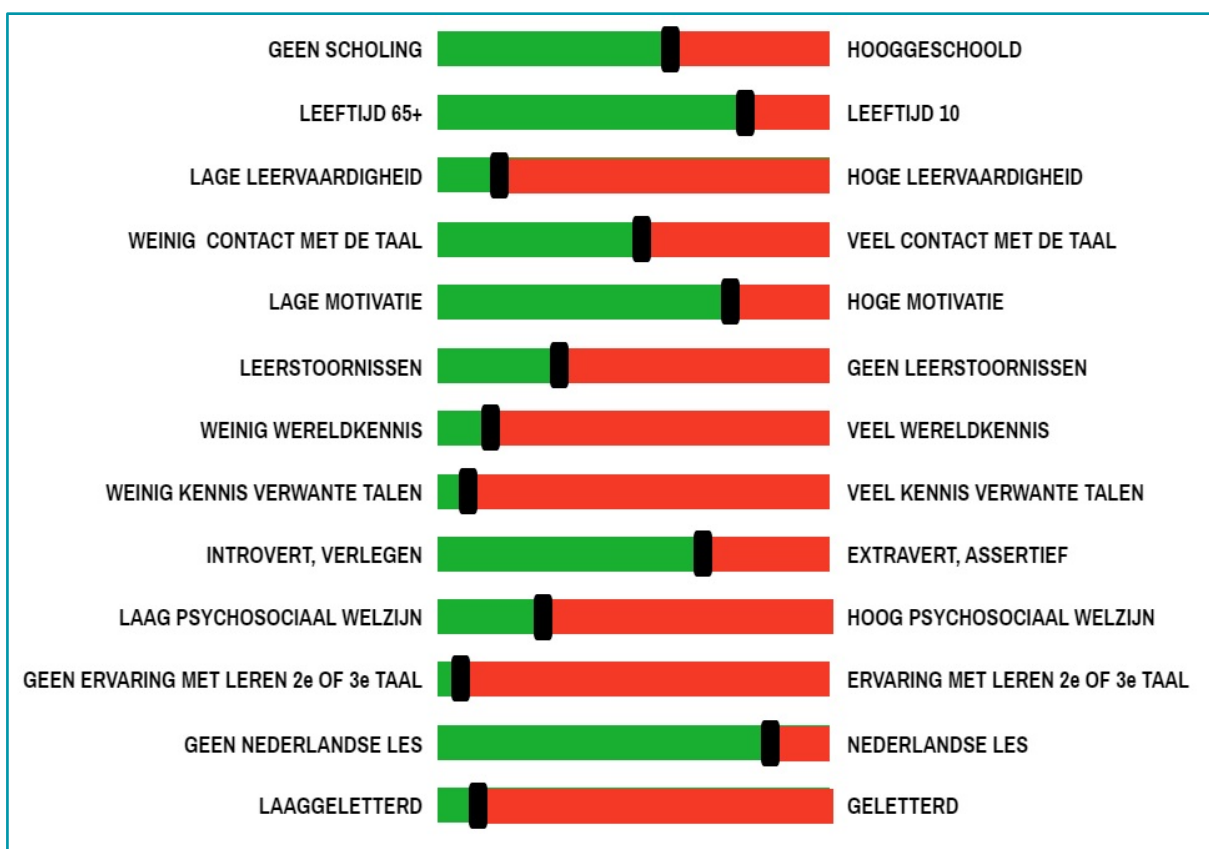
Bijlage 1 geeft een schematische weergave van de indeling van het NT2-onderwijs in Vlaanderen, gebaseerd op de vijf niveaus van het ERK. Deze niveaus werden verwerkt in vijf richtgraden. Richtgraad 1 komt overeen met niveaus A1 en A2 uit het ERK en bestaat uit de modules 1.1 en 1.2. Deze modules worden in alle onderwijscontexten (en zelfs voor de alfacursisten binnen Ligo/CBE) aangeboden. In tegenstelling tot de andere richtgraden, worden de modules 1.1 en 1.2 opgesplitst in een mondeling en schriftelijk onderdeel, waardoor er voor laaggeschoolde cursisten de mogelijkheid bestaat om een basispakket Nederlands enkel mondeling te verwerven (wanneer ze niet vlot kunnen schrijven of anders gealfabetiseerd zijn).

Richtgraden 2 tot en met 4 kunnen enkel gevolgd worden in een CVO of UTC en worden dus niet aangeboden voor laagopgeleide cursisten. Cursisten uit Ligo die sterk genoeg zijn, kunnen wel doorstromen naar een CVO om de opleiding Nederlands daar verder te zetten. Ook het omgekeerde is mogelijk: wanneer een cursist doorverwezen werd naar een CVO en het niveau te hoog blijkt te zijn, is een transfer naar Ligo mogelijk.

1.3 Typische NT2-didactiek

De inleiding van deze bachelorproef kaartte al aan dat het voor anderstaligen niet evident is om Nederlands te leren, aangezien er verschillende factoren meespelen die het leerproces kunnen bemoeilijken. **Figuur 2** geeft enkele van deze factoren weer. Elke cursist heeft een persoonlijke combinatie van voor- en nadelen in het taalleerproces. Wanneer alle zwarte balkjes links gepositioneerd zijn, wordt het leerproces lang en moeilijk. Wanneer de balkjes rechts staan, zal de cursist sneller en vlotter Nederlands kunnen leren (Diversiteitspraktijk, sd).

Uit **figuur 2** kan onder meer afgeleid worden dat ook motivatie en welzijn cruciale factoren zijn in het leerproces. Hoe muziek mogelijk de motivatie en het welbevinden kan verhogen, wordt besproken in het volgende onderdeel van de literatuurstudie (2.1: Het effect van muziek).

Figuur 2: Factoren die het leerproces van een taal beïnvloeden

Noot: Overgenomen van Diversiteitspraktijk (sd). *Hoelang duurt het om Nederlands te leren?* Opgehaald van Diversiteitspraktijk: <https://www.diversiteitspraktijk.be/artikels/hoelang-duurt-het-om-nederlands-te-leren>

Om het onderwijs zo goed mogelijk af te stemmen op een breed publiek waarvoor leren niet evident is, heeft het NT2-onderwijs een typische didactiek. In **tabel 1** op de volgende pagina worden een aantal belangrijke typerende kenmerken opgelijst en beknopt toegelicht.

Tabel 1: Kenmerken NT2-didactiek

Kenmerk	Toelichting
Communicatieve focus	Er wordt vooral gewerkt aan taalvaardigheden (= spreken, schrijven, lezen en luisteren) en woordenschat. Cursisten krijgen vaak de kans om in groepjes of duo's hun gespreksvaardigheden te oefenen. Grammatica kan helpen om meer inzicht te krijgen, maar moet steeds in functie van duidelijke communicatie en verstaanbaarheid staan.
Inductieve aanpak	De leerstof wordt steeds aangebracht vanuit voorbeelden en/of een concrete context, om stapsgewijs tot de theorie te komen.
Authentiek	In tegenstelling tot het klassieke talenonderwijs in Vlaanderen, wordt de leerstof zoveel mogelijk vanuit de praktijk aangebracht. Cursisten leren woordenschat en gespreksvaardigheden vanuit relevante contexten, zodat deze beantwoorden aan hun dagdagelijkse noden. De <i>can-do-statements</i> kunnen ingevuld worden met de relevante rollen voor elke groep cursisten, zoals de rol van consument, werkzoekende, vrijetijdsbesteder, opvoeder... (Stuurgroep VO, sd).
Taakgericht	De geziene leerstof wordt zoveel mogelijk toegepast in relevante taaltaken en opdrachten. Zo beperkt het NT2-onderwijs zich niet tot de theorie, maar kunnen cursisten het geleerde toepassen zoals ze dit in het dagelijkse leven ook tegenkomen. Voorbeelden hiervan zijn het schrijven van een sollicitatiebrief, het invullen van schoolbrieven, een wegbeschrijving vragen/geven... Stuurgroep VO (sd) benadrukt ook het belang van variatie in de gebruikte teksten (gesproken en/of geschreven), die bovendien op verschillende manieren verwerkt moeten worden.
Differentiatie	Elke groep cursisten is zeer divers. Differentiatie is noodzakelijk om in te spelen op verschillende interesses, culturen, niveaus, talenkennis... Hoewel er een onderverdeling is in verschillende richtgraden en modules, kan het niveauverschil binnen één module erg groot zijn.
Interactieve lessen met gevarieerde, motiverende werkvormen	Omdat leren gebeurt in groep en van elkaar, staan interactieve werkvormen centraal, net als gevarieerde leermiddelen en werkvormen (Katholiek Onderwijs Vlaanderen, sd). Om de leerstof zo concreet en motiverend mogelijk aan te reiken, zijn er verschillende werk- en spelvormen die gebruikt worden. Enkele voorbeelden: rollenspel, A/B oefening, liedjes, taalriedels, storytelling, TPR, spelvormen, quizzen, dictee, individuele schrijfoefening, presentatie, interview, het bekijken en bespreken van audiovisueel materiaal, excursies (naar de winkel, de markt, het gemeentehuis...), voorlezen...

Visuele ondersteuning	Cursisten hebben nood aan voldoende visuele ondersteuning, zodat de lessen aanschouwelijk en concreet worden. Deze taalsteun is ook noodzakelijk om instructies te begrijpen en met opdrachten aan de slag te kunnen gaan (Katholiek Onderwijs Vlaanderen, sd). Enkele voorbeelden: een mondelinge uitleg ondersteunen met gebaren, foto's en prenten, symbolen bij instructies en oefeningen, kleurgebruik...
Opbouw in productiviteit	Bij het aanleren en inoefenen van vaardigheden wordt gewerkt volgens een vaste opbouw. Cursisten starten met het begrijpen en verwerken van informatie (= receptief), waarna ze eerst onder begeleiding (= reproductief) en nadien steeds meer zelfstandig (= productief) de leerstof toepassen (Wat en hoe NT2, sd).
Algemene vaardigheden	Hoewel de focus ligt op Nederlands leren, worden ook andere belangrijke vaardigheden aangereikt via een cursus NT2. Cursisten worden bijvoorbeeld digitaal vaardiger gemaakt, leren hoe ze moeten zoeken naar werk of een woning en leren omgaan met menings- en cultuurverschillen.

Wie een visuele voorkeursstijl heeft, hecht veel belang aan beelden en illustraties en gebruikt ook vaak een beeldrijke taal. Cursisten met een auditieve voorkeursstijl leren dan weer door te luisteren en te praten in en met zichzelf. Wie een kinesthetische voorkeursstijl heeft, leert door te doen en te ervaren (Vanderstocken, sd).

Door rekening te houden met deze algemene didactische kenmerken, kunnen leerkrachten inspelen op de verschillende voorkeursstijlen bij het opnemen en verwerken van informatie en een breed publiek aanspreken tijdens hun lessen. Variatie is daarom een absolute must.

2. Kracht van muziek

Muziek maakt slim, gelukkig en draagt bij aan de lichamelijke en mentale gezondheid. Het zijn allemaal veelgebruikte uitspraken wanneer het gaat over de effecten en kracht van muziek. Aangezien deze bachelorproef muziek wil inzetten als onderwijsmiddel voor NT2-cursisten, is het nodig om een stukje van de literatuurstudie te wijden aan de positieve effecten van muziek.

2.1 Het effect van muziek

In dit eerste onderdeel van het tweede hoofdstuk worden de effecten van muziek op de hersenen, op motivatie en op het welbevinden besproken vanuit wetenschappelijk onderzoek.

2.1.1 Op de hersenen

Dat muziek maken of luisteren een positieve invloed heeft op de hersenen, is alom geweten. Hoe komt dat nu? Volgens Hersenstichting (sd) zorgt zelf muziek maken voor veranderingen in de grijze stof en neemt het aantal verbindingen toe dat betrokken is bij luisteren en motoriek. Het is echter niet nodig om goed te zijn in muziek, want zolang er gemusiceerd wordt, kunnen de gunstige effecten bereikt worden.

Wie zelf niet graag musiceert, kan de hersenen ook al positief beïnvloeden door naar muziek te luisteren, want dat maakt herinneringen los (bijvoorbeeld ook bij personen met dementie), zorgt voor ontspanning, verlaagt de bloeddruk en vermindert stress (Hersenstichting, sd).

Scherder toonde verschillende voordelen van muziek aan. Hieronder worden enkele voordelen opgelijst (Psychologiemagazine, 11 januari 2023):

- Zestigers die voor het eerst een instrument beoefenen, krijgen extra activiteit in hun prefrontale cortex, waardoor deze langer fit blijft en het geheugen en probleemoplossend vermogen op peil gehouden worden.
- Uit een Amerikaans onderzoek blijkt dat kinderen die muzikles krijgen een dikkere hersenbalk hebben, waardoor hun linker- en rechterhelft beter samenwerken. Hierdoor is hun brein flexibeler.
- Wie vaak muziek luistert, verlaagt zijn kansen om ziek te worden. Muziek doet immers de bloeddruk dalen, verlaagt de hartslag, ontspant de spieren, kan pijn verlichten, zorgt voor een afremming van stresshormonen in het lichaam en doet het immuunsysteem sterker functioneren.
- Het hele brein doet mee, waardoor er ten opzichte van andere gedragingen veel meer gebieden tegelijk actief zijn.
- De muziknetwerken in het brein zijn intensief verbonden met de taalgebieden, met als gevolg dat muziek luisteren en maken het taalgevoel kan stimuleren.

Ook in ander neurobiologisch onderzoek werd vastgesteld dat de beoefening van muziek een stimulerende functie heeft op de hersenen. Volgens Herfs, Riksen, Rutten en van der Lei (2005) zorgen muzikale activiteiten voor de ontwikkeling van zenuwbanen en een sterkere verbinding tussen de beide hersenhelften.

2.1.2 Op de motivatie

Leerprocessen kunnen gestimuleerd worden door de motivatie te vergroten. Omdat het taalleerproces bij anderstalige volwassenen niet evident is, is motivatie een factor om als leerkracht bewust op in te zetten en te stimuleren tijdens de lessen NT2. Een van de manieren om motivatie te creëren, is door te werken met en via muziek. Een muzisch leselement zorgt bij veel kinderen en jongeren namelijk voor extra motivatie, waardoor ze zich openstellen en een positievere houding aannemen ten opzichte van de leerstof of het vak. Wanneer het muzische afgestemd wordt op de leefwereld en het niveau, ontstaat er een aangename, stimulerende leercontext (Anthonis & Smekens, 2012).

Verder toont onderzoek aan dat leerlingen/cursisten met veel motivatie, diepgaander leren en beter presteren dan leerlingen/cursisten met veel 'moetivatie'. **Figuur 3** weerspiegelt de vier belangrijkste soorten motivatie, waarbij interne verplichting en extrinsieke motivatie zorgen voor een oppervlakkiger leerproces. Bovendien kunnen deze twee vormen op lange termijn de intrinsieke motivatie ondermijnen of het aansturen van het eigen leerproces bemoeilijken (Hornstra & Weijers, 2016).

Motivatie		Moetivatie	
Intrinsieke motivatie	Persoonlijk belang	Interne verplichting	Extrinsieke motivatie
Ik zet mij in voor school omdat het leuk/interessant is.	Ik zet mij in voor school omdat dit nuttig is of belangrijk voor later.	Ik zet mij in voor school omdat ik anders mijn ouders teleur stel.	Ik zet mij in voor school omdat het moet van de docent.

Figuur 3: Soorten motivatie

Noot: Overgenomen van Hornstra, L., & Weijers, D. (2016). Motiverend lesgeven: handleiding voor docenten. (Universiteit Utrecht) Opgehaald van NRO: <https://www.nro.nl/sites/nro/files/migrate/Leerlingen-motiveren.-Handleiding-def.pdf>

Wanneer muziek dus ingezet wordt bij relevante en authentieke thema's, worden de twee juiste vormen van motivatie (= intrinsieke motivatie en persoonlijk belang) gestimuleerd. Werken met muziek is leuk én cursisten willen hun best doen omdat ze het nut van de leerstof dan inzien.

2.1.3 Op het welbevinden

Muziek heeft niet alleen een rechtstreekse invloed op de hersenen, ook emoties worden erdoor geprikkeld. Dit komt omdat de hersengebieden die emoties verwerken ook een rol spelen bij het verwerken van muziek. Wanneer de hersenstam aangename klanken opvangt, geeft hij dopamine af aan het beloningssysteem, waardoor mensen genieten van muziek. Bovendien staat het beloningssysteem in verbinding met het bewegingscentrum, waardoor de motoriek gestimuleerd wordt en mensen willen bewegen op de muziek (Psychologiemagazine, 11 januari 2023).

Bovendien stimuleert muziek het groepsgevoel, waardoor zelfs een verzameling vreemden snel samenhang kan ervaren wanneer ze samen musiceren (Psychologiemagazine, 11 januari 2023). Dit argument is in functie van deze bachelorproef zeer waardevol, aangezien NT2-cursisten in een onbekende groep terechtkomen om samen Nederlands te leren. Wanneer er een positieve groeps sfeer ontstaat, zullen cursisten met plezier naar de les komen en dit plezier stimuleert het leerproces en de motivatie.

2.2 Muziek en leren

Het effect van muziek op de algemene schoolprestaties en vooral op tweedetaalverwerving, is moeilijk aan te tonen op basis van de bestaande literatuur. Er zijn tot op vandaag weinig langlopende onderzoeken uitgevoerd (van meer dan één jaar, waardoor de effecten op langere termijn in beeld gebracht worden) en de conclusies zijn wisselend. Wie zich verdiept in het effect van muziek op school- en leerprestaties, komt al snel uit bij het onderzoek van Bastian, waarin het effect van muzieklessen op de algemene schoolprestaties van kinderen uit de basisschool onderzocht werd. In het rapport concludeert Bastian dat 'muziek slim maakt'. Verder zou muziek op school volgens Herfs et al. (2005) verschillende positieve effecten hebben en de volgende zaken bevorderen:

- Cognitieve vaardigheden, waaronder: abstract denken, leesvaardigheid, geheugen en intelligentie in het algemeen (IQ)
- Sociale vaardigheden zoals: inlevingsvermogen, sociale weerbaarheid en vermogen tot samenwerking
- Emotionele balans
- Persoonlijkheid: zelfbewustzijn en een positief zelfbeeld
- Motivationale aspecten: zin om te leren, concentratie
- Fysiek vermogen zoals motoriek en ademhaling

Koopman bestudeerde het onderzoek van Bastian met een kritische blik en kaartte verschillende moeilijkheden aan bij het aantonen van de positieve effecten van muziekonderwijs. Volgens Herfs et al. (2005) paste Bastian een correcte onderzoeksmethode toe, maar werden de gunstige resultaten aangedikt, terwijl de minder gunstige genegeerd of geminimaliseerd werden. Bovendien verbond Bastian veel te vergaande en algemene conclusies aan deze resultaten, omdat hij via het onderzoek vooral het muziekonderwijs wilde promoten.

Wil dit dan zeggen dat muziek het leren niet positief kan beïnvloeden? Zeker niet, maar het is wel belangrijk om de kritische kanttekening bij dit onderzoek in het achterhoofd te houden en extreme conclusies als 'muziek maakt slim' te vermijden.

Toch kan muziek leerlingen en cursisten ondersteunen in het leerproces. Anthonis en Smekens (2012, p. 19) concluderen het volgende:

"Het muzische helpt leerlingen hetgeen ze leerden makkelijker langdurig vast te zetten in het geheugen, aangezien het de leerlingen sterk betrokken maakt bij het consolideren en omwille van het feit dat er hierbij meerdere hersencentra worden aangesproken. Dankzij de stevige fundamenten die zo gebouwd worden, ontstaan er transfermogelijkheden die de leerlingen toelaten met bepaalde onderdelen van het geleerde nieuwe problemen die zich aanbieden op te lossen."

Ook andere onderzoekers benoemen de positieve effecten van muziek op het leerproces. Israel (2013) vat de conclusies uit de verschillende onderzoeken samen:

- Volgens Eady en Wilson motiveert muziek, helpt het studenten om effectiever te leren en stimuleert het de creativiteit. Ze pleiten dan ook voor een muziekprogramma in elke opleiding.
- Weisskoff bevestigde de inzichten van Eady en Wilson via ander onderzoek. Daarin werd onder meer vastgesteld dat studenten die leerden in een muzikale context, veel hoger scoorden op motivatie en blijvende motivatie doorheen het verdere leerproces, hoewel de taakuitvoering niet verbeterde in dit onderzoek.
- Horn benoemt enkele parallellen tussen muziek en taal. Hij stelt dat muziek de woordenschat verrijkt en ingezet kan worden bij het leren van articulatie en uitspraak. Ook toonhoogte, intonatie en ritme kunnen vlot ingeoeffend worden met muziek.

Tot slot kan ook de leerkracht het lesklimaat sterk beïnvloeden. Wie enthousiasme, zelfzekerheid en inzet uitstraalt, zal cursisten sneller kunnen overtuigen om zich ook in te zetten. Bij een leerkracht die dus vanuit passie en overtuiging muziek inzet tijdens de NT2-lessen, zullen cursisten sneller mee durven en willen musiceren. Uiteraard speelt ook de muzische interesse en aanleg van de cursisten een rol.

3. Muziek in de lespraktijk

In dit laatste onderdeel van de literatuurstudie wordt muziek in de praktijk bekeken. De belangrijkste werkvormen binnen muzisch taalonderwijs worden uitgebreid besproken. Daarop volgt een overzicht van enkele bestaande muzische materialen voor het NT2-onderwijs.

3.1 Werkvormen

In de klaspraktijk kunnen leerkracht op verschillende manieren werken met muziek. Deze bachelorproef focust op de twee belangrijkste werkvormen: taalriedels en liedjes.

3.1.1 Taalriedels

Leysen en De Schryver (2005, p. 13) omschrijven een taalriedel als volgt:

“Een taalriedel (in het Engels ‘jazz chant’ genoemd) is een kort geheel van alledaags taalgebruik met routineformuleringen op ritmische wijze ingesproken. Met taalriedels kan men enerzijds het vloeiend gebruik van alledaagse uitdrukkingen oefenen en anderzijds in een natuurlijke context werken aan prosodie: klemtoon, intonatiepatroon, ritme en pauzes.”

Riedelen is met andere woorden dus het oefenen en nazeggen van veelgebruikte uitdrukkingen op een ritmische manier. De grondlegger van de taalriedels is Carolyn Graham, die riedels gebruikte tijdens de taallessen om leerstof op een concrete manier aan te bieden aan haar cursisten (Vanderstocken, sd).

Het ritme wordt meestal ondersteund door een basisbeat, bijvoorbeeld via een achtergrondtrack die meeloopt of het live aangeven van het ritme met een tamboerijn. De leerkracht kan echter ook zelf klappen of knippen met de vingers. Taalriedels worden voornamelijk gebruikt om alledaagse uitdrukkingen en conversaties in te oefenen, maar ook nieuwe woordenschat kan aangeleerd worden via riedels. Hoewel riedelen sterk inzet op het ritmische aspect van de Nederlandse spreektaal, kan het niet vergeleken worden met het zingen van liedjes; het melodische aspect ontbreekt immers. Bij taalriedels ligt de focus dus enkel op het ritme en de intonatie van het Nederlands.

Taalriedels kunnen binnen elke NT2-context en op elk taalniveau (niveau 1.1 tot en met niveau 2.2) ingezet worden, maar komen het meest tot hun recht bij Ligo- en alfacursisten. De meeste cursisten binnen deze context zijn namelijk taalzwak of kunnen (nog) niet goed lezen en schrijven, waardoor ze aangewezen zijn op hun geheugen en mondelinge taalvaardigheid. Taalriedels kunnen deze cursisten helpen om uitdrukkingen, woorden en zinnen gemakkelijker te onthouden.

Vanderstocken (sd) beschrijft op haar website *NT2 en Alfa*, een website met didactische tips en lesmateriaal voor NT2-leerkrachten, de volgende potentiële leerdoelen bij taalriedels:

- Vloeiend gebruik van alledaagse uitdrukkingen inoefenen
- Aanbrengen en inslijpen van "ogenschijnlijk onbeduidende zinnestjes" die voor een adequaat sociaal contact toch wel onmisbaar zijn
- Werken aan prosodie: klemtoon, intonatiepatronen, ritme en pauzes
- Werken aan uitspraak, spreekdurf, taalgevoel
- Trainen op het verhogen van de verstaanbaarheid van de cursisten: werken aan intonatiepatronen en klemtonen heeft vaak meer effect op het verhogen van de verstaanbaarheid van de cursist dan het remediëren van individuele, geïsoleerde klanken.

Taalriedels bieden daarnaast verschillende leerkansen en voordelen:

- Het gemakkelijker onthouden van uitdrukkingen, woordenschat en zinnen
- Het drillen en inoefenen van alledaagse uitdrukkingen
- Op een motiverende, originele manier werken aan taalvaardigheid
- Werken aan prosodie: intonatie, klemtonen, uitspraak, ritme en pauzes
- Alle cursisten tegelijkertijd actief betrekken in de les
- Creëren van spreekdurf, taalgevoel en ritmiek
- Verstaanbaarheid verhogen
- Automatiseren van uitdrukkingen

Bovendien kunnen taalriedels volgens Leysen en De Schryver (2005) ingezet worden in verschillende fasen van het leerproces: als introductie bij een nieuw thema, als variant op een dialoog bij een reeds behandeld thema of als ludieke afsluiter van een thema.

Om taalriedels aan te brengen, wordt een vaste werkwijze gehanteerd. Deze aanpak is niet bindend, maar creëert wel een systematische opbouw. De opbouw van Leysen en De Schryver (2005) wordt hieronder samengevat:

- In de eerste fase (= **receptieve fase**) ligt de focus op het begrijpen van de taaluitingen. Om te beginnen wordt de riedel geïntroduceerd en gecontextualiseerd. Deze fase kan ondersteund worden door te werken met foto's/prenten/tekeningen/voorwerpen om de riedel te visualiseren en moeilijke/nieuwe woordenschat kan op het bord geschreven worden. Nadien wordt de riedel klassikaal (enkele keren) beluisterd en/of voorgedaan. Door te werken met luisterrondes en door gerichte vragen te stellen, zullen de cursisten stapsgewijs de volledige riedel analyseren en begrijpen. Ook de DILIT-aanpak kan toegepast worden, waarbij cursisten na elke luisterronde (al dan niet in hun moedertaal) met elkaar discussiëren over de inhoud en zo steeds gericht gaan luisteren. Meer uitleg over de DILIT-methode kan teruggevonden worden op Vanderstockes website *NT2 en alfa* (bij het onderdeel NT2-verwerving: mondelinge vaardigheden: DILIT). Ook het laten aanvullen van een gatentekst (= een tekst waarin de kernwoorden weggelaten werden) kan een nuttige oefening zijn om gericht te leren luisteren.
- In de tweede fase en derde fase gaan de cursisten de taalriedel zelf naspreken en oefenen. Om een taalriedel echt onder de knie te krijgen, is veel herhaling noodzakelijk. Hoewel dit voor de leerkracht snel saai lijkt, kan een riedel gemakkelijk zes à acht keer herhaald worden met cursisten alvorens hun interesse afneemt.

- Om tijdens het riedelen toch voor wat variatie te zorgen, kunnen subgroepen gebruikt worden. Enkele opties:
 - Heel de klas riedelt de hele tekst
 - Twee (of meer) klasgroepen, waarbij iedere groep een rol/stuk tekst op zich neemt
 - De mannen nemen de mannenrol op zich, de vrouwen de vrouwenrol (of omgekeerd: de mannen nemen de vrouwenrol op zich en de vrouwen de mannenrol)
 - De cursisten worden in duo's verdeeld en binnen elk duo worden de rollen verdeeld
- Indien de tekst van de riedel aangeboden wordt, kan kleurgebruik in de tekst de verschillende subgroepen ook visualiseren voor meer overzicht en structuur. Een laatste (maar niet altijd noodzakelijke stap) is om te riedelen zonder enige ondersteuning van tekst/cd-rom/basisbeat.

Taalriedels kunnen vlot in koor geoefend worden met grotere groepen, omdat de cursisten op die manier voldoende ondersteuning van elkaar hebben en dit de spreekdurf vergroot. Verder is het belangrijk om bij het opstellen van een taalriedel geen te complex ritme te gebruiken. Het ritme van de tekst moet overeenstemmen met de manier van spreken in het echte leven en moet voldoende eenvoudig zijn, zodat de cursisten hier snel mee weg zijn. Daarnaast is het bij het aanleren van een taalriedel aangewezen om een vorm van visuele ondersteuning aan te bieden (bijvoorbeeld: foto's, pictogrammen, accenten, kleurgebruik in de tekst...).

Een basisbeat of ritmische ondersteuning (knippen, klappen, piano...) is noodzakelijk om met de groep samen te blijven en het juiste tempo aan te houden.

3.1.2 Liedjes

Liedjes kunnen op verschillende manieren ingezet worden in NT2-lessen en in tegenstelling tot het gebruik van taalriedels, heeft deze werkvorm geen eenduidige aanpak. Elke methode is anders en dat is niet verwonderlijk, want leerkrachten zoeken naar een opbouw die voor hen werkt. Bovendien kan muziek ingezet worden om te werken aan de verschillende taalvaardigheden, grammatica en woordenschat.

De Vries (2004) schreef een liedjesboek (*Anders nog iets – Liedjes voor wie Nederlands leert*) en geeft hierin enkele algemene tips om met liedjes aan de slag te gaan:

- Een sterk NT2-lied heeft een gemakkelijke en herkenbare melodie, een eenvoudige tekst en veel herhaling van de belangrijkste zinnen en woordenschat die aangeleerd worden.
- Zorg ervoor dat de cursisten eerst goed luisteren naar het lied, alvorens ze proberen om mee te zingen.
- Muziek kan een sterk middel zijn om emoties te benoemen en bespreken. Mensen met traumatische ervaringen vinden het vaak moeilijk om te verwoorden hoe ze zich voelen, maar de juiste muziek kan helpen bij deze expressie en soms heel bevrijdend werken.
- Gebruikte oe's, aa's, paa's of daa's die de melodie in liedjes ondersteunen, werken erg aanstekelijk en motiverend, omdat ze quasi direct meegezongen kunnen worden. Kunnen meedoen zorgt voor motivatie, waardoor het leerproces gestimuleerd wordt.

Vanderstocken (sd) bevestigt deze tips en zegt:

“Liedjes hebben dezelfde voordelen als riedelen. Door melodie, ritme en veel herhalingen blijven bepaalde woorden en uitdrukkingen makkelijker in het geheugen hangen. (...) Muziek activeert de rechterhersenhelft. Daardoor roept muziek ook emoties op.”

Verder formuleerde ze ook zelf enkele voorwaarden om een succesvol lied uit te werken. Zo moet een sterk lied een melodie hebben die gemakkelijk in het hoofd blijft zitten en vlot mee te zingen is. Ook de tekst moet eenvoudig zijn, zeker in het refrein. Tot slot moeten de belangrijkste elementen veel herhaald worden (Vanderstocken, sd).

3.2 Overzicht beschikbare materialen

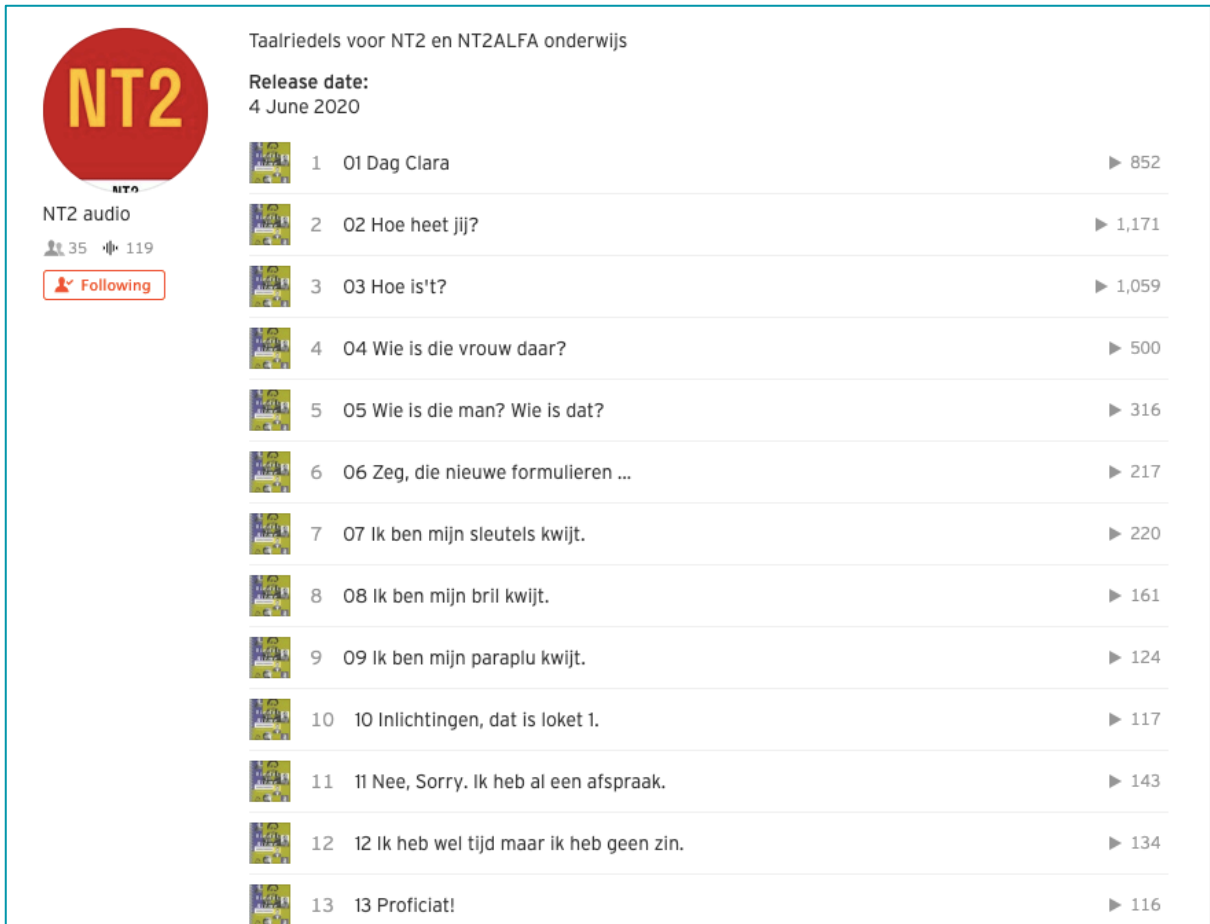
Er bestaan op dit moment al verschillende muzische materialen voor het NT2-onderwijs, zowel om te riedelen als om te zingen. In dit laatste onderdeel worden enkele materialen kort besproken.

Figuur 4: Handleiding *Riedel en ritme - Vlaamse taalriedels*

Een eerste methode is *Riedel en ritme, Vlaamse taalriedels* van Jes Leysen en Ann De Schryver (2005). In deze handleiding leggen de auteurs uitgebreid uit wat een taalriedel is en hoe deze opgebouwd en gecontextualiseerd wordt (bijvoorbeeld via verschillende luisterrondes, foto's, onderwijsleergesprekken en het invullen van een gatentekst). De auteurs beschrijven ook extra werkvormen om de taalriedel diepgaand te verwerken via een dictee of schrijf oefeningen. Nadien biedt het boek een dertigtal taalriedels aan met concrete tips en oefeningen (in functie van de opbouw) per riedel. De taalriedels werden onderverdeeld in verschillende categorieën en thema's die relevant zijn voor NT2-cursisten (afspraken maken, vrije tijd, klimaat...) De handleiding werd uitgebracht in combinatie met een ondersteunende cd, maar de taalriedels zijn ook gratis beschikbaar via SoundCloud. **Figuur 5** op de volgende pagina toont deze gratis, online playlist met alle riedels.

Verder biedt de methode ook een blanco taalriedel aan (= een ritmische audiotrack zonder ingesproken tekst), waarmee leerkrachten hun eigen riedels kunnen creëren en begeleiden. De taalriedels uit *Riedel en ritme* zijn bovendien ingesproken met een Vlaams accent, waardoor deze qua uitspraak en intonatie zeer realistisch zijn voor anderstaligen die Nederlands willen leren in Vlaanderen.

Taalriedels voor NT2 en NT2ALFA onderwijs

Release date:
4 June 2020

Track Number	Track Title	Play Count
1	01 Dag Clara	852
2	02 Hoe heet jij?	1,171
3	03 Hoe is't?	1,059
4	04 Wie is die vrouw daar?	500
5	05 Wie is die man? Wie is dat?	316
6	06 Zeg, die nieuwe formulieren ...	217
7	07 Ik ben mijn sleutels kwijt.	220
8	08 Ik ben mijn bril kwijt.	161
9	09 Ik ben mijn paraplu kwijt.	124
10	10 Inlichtingen, dat is loket 1.	117
11	11 Nee, Sorry. Ik heb al een afspraak.	143
12	12 Ik heb wel tijd maar ik heb geen zin.	134
13	13 Proficiat!	116

Figuur 5: Playlist riedels uit *Riedel en ritme - Vlaamse taalriedels*

Noot: Overgenomen van NT2 audio (2020, juni 4). Taalriedels voor NT2 en NT2ALFA onderwijs. Opgehaald van SoundCloud: <https://soundcloud.com/user-500636974/sets/riedel-en-ritme-vlaamse-taalriedels>

Een andere auteur die zich bezighoudt met het ontwerpen van taalriedels en liedjes is Janique Vanderstocken, bekend van haar uitgewerkte methode *Zwart op wit* voor Ligo-cursisten. Op haar website *NT2 en Alfa* biedt ze verschillende werkvormen en materiaal aan voor het NT2-onderwijs, met een focus op laaggeschoolde cursisten en alfacursisten (cursisten die anders gealfabetiseerd of analfabeet zijn). Vanderstocken werkt veel en graag met muziek tijdens haar taallessen, waardoor ze hiervoor verschillende materialen ontwikkelde en deze gratis deelde via haar website.

Figuur 6: Janique Vanderstocken

Zo werkte Vanderstocken een bundel uit met 58 taalriedels over verschillende, alledaagse onderwerpen: *Riedelen in de les (alfa) NT2*. Bij elke riedel worden onder de tekst enkele tips en/of aandachtspunten gegeven voor de leerkracht. In tegenstelling tot de riedels uit *Riedel en ritme*, biedt Vanderstocken geen audiofragmenten aan van de taalriedels. Wanneer leerkrachten deze taalriedels willen gebruiken en inzetten tijdens hun lessen, zullen ze het ritme, tempo en de klemtonen zelf moeten bepalen. Op de website worden wel 10 verschillende beats aangeboden als audiofragment (deze bestanden zijn ook downloadbaar), die ingezet kunnen worden als ondersteuning tijdens het riedelen.

1. Iemand begroeten

Hé, goeiedag!
 Hé, goeiedag!
 Goeiemorgen!
 Goeiemorgen!
 Goeiemiddag!
 Goeiemiddag!
 Goeienavond!
 Goeienavond!

Breng vooraf a.d.h.v. foto's of tekeningen de dagdelen aan, zodat het voor de cursisten duidelijk is welke begroeting op welk moment van de dag past.

Figuur 7: Voorbeeld uit de bundel *Riedelen in de les (alfa) NT2*

*Noot: Overgenomen van Vanderstocken, J. (sd). *Riedelen en zingen*. Opgehaald van NT2 en Alfa: <https://www.nt2enalfa.com/riedelen-en-zingen.html>)*

Verder werkt Vanderstocken vaak met zelfgeschreven liedjes. Ze schrijft de liedteksten zowel op bestaande melodieën (van een bekend, al dan niet Nederlandstalig lied) als op een zelfbedachte melodie. Op haar website staat een overzicht van alle gemaakte liedjes met daarbij steeds een tekst (in Word-format) en MP3-bestand per lied. Deze bestanden zijn ook allemaal downloadbaar, zodat leerkrachten hiermee zelfstandig aan de slag kunnen gaan. Werkvormen of aanpakstrategieën werden niet toegevoegd aan de liedjes, dus leerkrachten moeten wel zelf inschatten hoe ze de les opbouwen en het lied aanbrenge/laten verwerken.

Ook de Bonski's maken muziek voor anderstaligen. De band bestaat uit zanger Lennaert Maes en de Russische broers Andrei en Kriss Bonski. Ze bestaan al meer dan 10 jaar en creëren voorstellingen voor wie Nederlands leert. De teksten van de liedjes worden tijdens de voorstelling geprojecteerd zodat cursisten deze kunnen meevolgen. Voor de leerkrachten wordt steeds een educatieve bijlage voorzien, zodat ze op voorhand aan de slag kunnen gaan met de liedjes (Bonski's, sd).

Figuur 8: De Bonski's

Zo bieden de Bonski's oefenmateriaal bij de liedjes aan, zoals luister- en spreekoefeningen. Bij elk lied wordt ook een woordenschatoefening voorzien.

Bijlage 2 weerspiegelt een oefening uit het educatief pakket bij de voorstelling *Het beste van de Bonski's*.

Tot slot bevatten ook de verschillende methodes NT2, zoals *Zo Gezegd* van uitgeverij Pelckmans, muzisch lesmateriaal.

4. Conclusie

Het NT2-onderwijs kent veel uitdagingen voor leerkrachten, omdat het leerproces van een vreemde taal bij volwassenen door verschillende factoren beïnvloed en bemoeilijkt wordt. Daarom hebben (CVO-)cursisten nood aan concreet, praktijkgericht en motiverend taalonderwijs op maat. Hoewel op basis van onderzoek niet geconcludeerd kan worden dat 'muziek slim maakt', biedt muziek wel kansen voor het talenonderwijs door de vele aangetoonde voordelen en passen muzische werkvormen volledig in de visie en aanpak van het NT2-onderwijs.

Muziek is een ideaal middel om de taalverwerving te stimuleren, omdat het de hersenen activeert, het welbevinden positief beïnvloedt en omdat muzische werkvormen sterk inspelen op de intrinsieke motivatie. Cursisten die veel motivatie hebben, leren diepgaander en presteren beter. Bovendien zorgt een muzisch leselement ervoor dat cursisten zich meer openstellen en een positievere houding aannemen ten opzichte van de leerstof. Ook wordt het groepsgevoel binnen de klas versterkt, waardoor een veilig en positief leerklimaat ontstaat waarin cursisten kunnen en willen leren. Wanneer de hersenstam mooie klanken opvangt, wordt dopamine afgegeven aan het belonings-systeem, waardoor mensen genieten van muziek. Dit zorgt voor leerplezier, wat een cruciale factor is om de taalverwerving bij volwassenen te stimuleren. Daarnaast helpt muziek om leerstof te onthouden en deze te verankeren in het geheugen. Al deze aangetoonde voordelen dragen dus bij tot een duurzamer en effectief leerproces bij cursisten.

In deze literatuurstudie werden de twee belangrijkste muzische werkvormen geanalyseerd: taalriedels en liedjes. Beide werkvormen zijn geschikt om te werken aan een hele reeks doelen en taalvaardigheden, hoewel riedels werken met eenvoudiger taal en minder gericht zijn op de uitbreiding van woordenschat. Ondanks de verschillen tussen beide werkvormen, hebben taalriedels en liedjes enkele gemeenschappelijke aandachtspunten voor een succesvol lesverloop. Zo is het essentieel om voldoende luisterrondes te creëren en het materiaal uitgebreid te bespreken/contextualiseren, zodat de riedel/het lied stapsgewijs geanalyseerd en ingeoeft wordt. Cursisten hebben veel herhaling nodig om de muziek te beheersen, alsook voldoende visuele ondersteuning (kleurgebruik, foto's, ondertitels). Door de muziek te ondersteunen met een basisbeat of instrumentale track, kan de groep samenblijven en het juiste tempo (en de toonhoogte) aanhouden. De melodie en/of het ritme zijn eenvoudig en gemakkelijk te onthouden, zodat de cursisten snel kunnen meedoen en een succeservaring bereiken.

Tot slot valt of staat een muzische werkvorm met het enthousiasme van de leerkracht. Een leerkracht die zich volledig durft te 'smijten' en vol enthousiasme riedelt/zingt, zal een klasgroep sneller kunnen overtuigen om deel te nemen en zich te amuseren.

DEEL 2 – METHODOLOGIE

Dit tweede onderdeel licht beknopt de methodologie toe met aandacht voor de onderzoeksvraag en doelgroep. Verder worden de werkwijze van deze bachelorproef en in het bijzonder de aanpak van de literatuurstudie en het praktisch product beschreven.

1. Inleiding

Op dit moment zijn al verschillende muzische materialen beschikbaar voor leerkrachten NT2, maar ondanks de voordelen en kansen die muziek kan bieden in het talenonderwijs, zijn er veel leerkrachten NT2 die werken met muziek als een (te) grote drempel beschouwen. Niet elke leerkracht is muzikaal aangelegd en het bestaande materiaal biedt bovendien niet altijd genoeg ondersteuning om dit op te vangen en de leerkrachten voldoende zelfvertrouwen te geven. Als leerkrachten al aan de slag gaan met muziek in de klas, dan komen riedels zelden aan bod en blijft het vaak bij luisteren naar muziek in plaats van zelf actief te zingen of riedelen met de cursisten.

Deze bachelorproef onderzocht daarom via een literatuurstudie **hoe muziek ingezet kan worden bij taalonderwijs Nederlands voor anderstaligen, opdat het leerproces gestimuleerd wordt**. Als antwoord op deze onderzoeksvraag werd een praktisch product ontworpen met verschillende muzische lesmaterialen, zowel liedjes als riedels. Door uitgewerkte materialen, een uitgeschreven opbouw en voldoende audiovisuele ondersteuning aan te reiken, wordt het product toegankelijk en speelt het in op de huidige beperkingen van bestaand muzisch lesmateriaal. De concrete totstandkoming van het product wordt verder uitgelegd bij de werkwijze (4.2 – Werkwijze praktisch product).

2. Doelgroep

Het praktisch product werd ontworpen voor alle leerkrachten NT2 die met muziek aan de slag willen gaan in hun lessen. Het materiaal werd afgestemd op het niveau van cursisten uit de eerste richtgraad van een CVO (niveau 1.1 en 1.2), maar kan mits enkele aanpassingen ook ingezet worden bij andere niveaus of in andere NT2-contexten. Enkele materialen werden bijvoorbeeld uitgetest en ontworpen tijdens stagelessen in een OKAN- en Ligo-context en elk uitgewerkt voorbeeld bevat suggesties om te differentiëren en variëren.

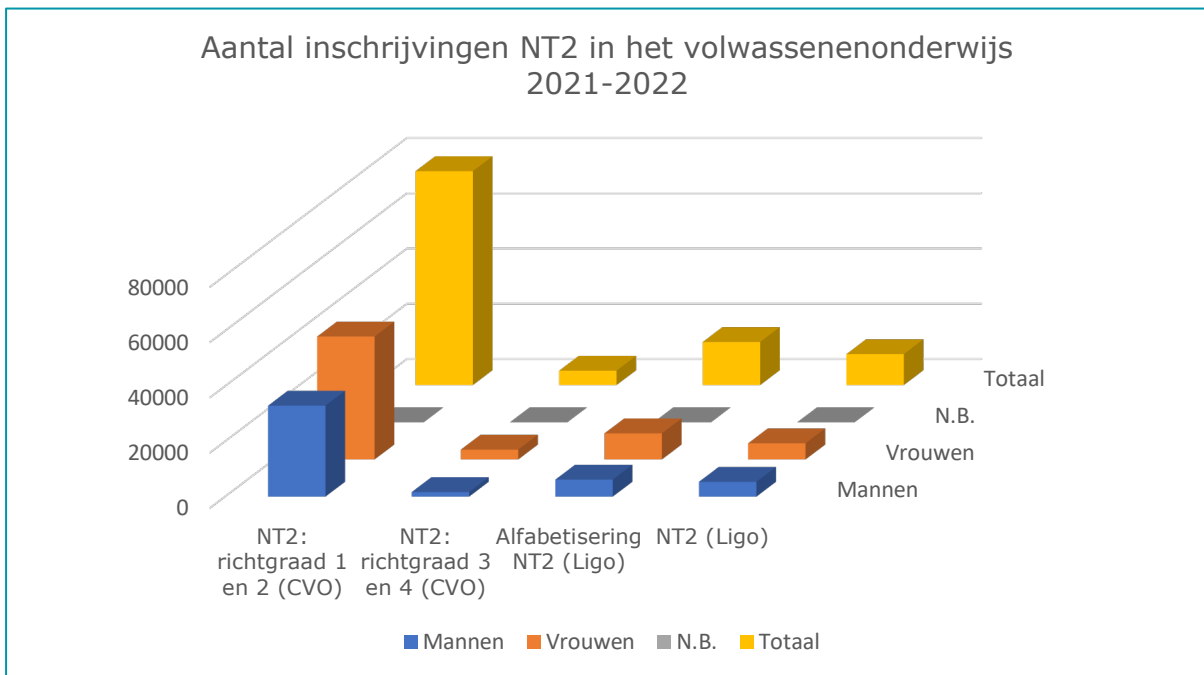
De keuze voor deze doelgroep is logisch, aangezien inburgeraars verplicht zijn niveau A2 uit het ERK te behalen en in richtgraad 1 dus veruit de meeste cursisten worden bediend. Onderstaande lijst (**figuur 9**) uit het rapport 'Vlaams onderwijs in cijfers 2021-2022' van de Vlaamse Overheid weerspiegelt het aantal volwassen personen dat NT2 volgde in 2021 en 2022.

Secundair volwassenenonderwijs (vervolg)				
	M	V	N.B. ⁽¹⁾	T
STUDIEGEBIEDEN				
Mode: maatwerk	25	427	-	452
Mode: realisaties	118	8.962	-	9.080
Nederlands tweede taal richtgraad 1 en 2	32.923	44.497	6	77.426
Nederlands tweede taal richtgraad 3 en 4	1.644	3.556	1	5.201
Oosterse talen	1.047	1.469	-	2.516
Printmedia	231	411	-	642
Ruwbouw	318	71	-	389
Scandinavische talen	181	364	-	545
Schrijnwerkerij	483	116	-	599
Slagerij	312	39	-	351
Slavische talen	661	457	-	1.118
Specifieke personenzorg	632	4.082	-	4.714
Textiel	2	89	-	91
Toerisme	551	674	-	1.225
Totaal	94.961	144.327	41	239.329
Basiseducatie				
	M	V	N.B. ⁽¹⁾	T
LEERGEBIEDEN				
Alfabetisering Nederlands tweede taal	6.156	9.443	-	15.599
Gemengde Maatwerken	171	144	-	315
Informatie- en communicatietechnologie	3.891	7.331	-	11.222
Maatschappijoriëntatie	4.779	6.650	3	11.432
Nederlands	1.291	2.074	-	3.365
Nederlands tweede taal	5.362	5.841	-	11.203
Talen	128	316	-	444
Wiskunde	1.673	1.161	-	2.834
Totaal	23.451	32.960	3	56.414
<small>(1) In het volwassenenonderwijs werd voor een beperkt aantal cursisten geen geslacht geregistreerd.</small>				

Figuur 9: Aantal inschrijvingen per studiegebied in het volwassenenonderwijs schooljaar 2021-2022

Noot: Overgenomen van Vlaamse Overheid. (2023, februari). *Vlaams onderwijs in cijfers 2021-2022*. Opgehaald van Vlaanderen: <https://publicaties.vlaanderen.be/view-file/54093>

De gegevens in verband met NT2 werden verwerkt in onderstaande grafiek (**figuur 10**), waaruit geconcludeerd kan worden dat 70% van de cursisten les volgt in de eerste twee richtgraden van een CVO. Daarom zal deze bachelorproef een groot deel van de cursisten en betrokken leerkrachten kunnen bereiken en is de gekozen doelgroep een logische afbakening.

Figuur 10: Aantal inschrijvingen NT2 in het volwassenenonderwijs 2021-2022

Noot: Bewerking van Vlaamse Overheid. (2023, februari). *Vlaams onderwijs in cijfers 2021-2022*. Opgehaald van Vlaanderen: <https://publicaties.vlaanderen.be/view-file/54093>

3. Instrumenten

Met de inzichten uit de literatuurstudie werd nieuw muzisch lesmateriaal ontwikkeld en uitgetest tijdens de eindstages NT2 in een OKAN- of CVO-context. Om het ontwerpproces te ondersteunen, werden ook twee ervaringsdeskundigen geïnterviewd. De OKAN-stage werd begeleid door een stagementor die zelf graag en veel werkt met muziek in de lessen Nederlands. Op een informele manier werden tips en ervaringen gedeeld. Daarnaast werd de frontman en oprichter van een NT2-band geïnterviewd over zijn ervaringen met het creëren van muziek op maat van anderstaligen.

Tijdens het interview werd een vooropgestelde lijst vragen gebruikt als leidraad voor het gesprek (zie **bijlage 3**).

4. Werkwijze

Dit eindwerk werd opgebouwd vanuit enkele spontane lesideeën met muziek doorheen de participatiestages NT2. Zodra het onderwerp van de bachelorproef aangevraagd en goedgekeurd werd, volgde een uitgebreide, drieledige literatuurstudie. De inzichten uit deze literatuurstudie vormden de basis voor het ontworpen en herwerkte lesmateriaal.

4.1 Literatuurstudie

In de literatuurstudie werd eerst de organisatie van het NT2-onderwijs in detail besproken, vervolgens werden de voordelen en kansen van muziek binnen (taal)onderwijs toegelicht en tot slot werd in kaart gebracht welke muzische lesmaterialen vandaag reeds op de markt te vinden zijn voor leerkrachten NT2.

4.2 Interview

Het interview kwam tot stand door het bijwonen van een nieuwe NT2-muziekvoorstelling in een cultuurcentrum. De uitnodiging voor deze voorstelling werd verkregen via de coördinator van het CVO van een vorige stageplaats. Vervolgens werd de organisatie van de voorstelling gecontacteerd en kon er via hen rechtstreeks contact opgenomen worden met de frontman en oprichter van de band. Na de voorstelling vond het interview over muziek binnen NT2 backstage plaats.

4.3 Praktisch product

Op basis van eigen ervaringen tijdens de stages, nieuwe inzichten uit de literatuur en verschillende gesprekken met ervaringsdeskundigen werd het lesmateriaal ontwikkeld. Het reeds uitgewerkte materiaal werd kritisch bestudeerd en waar nodig verbeterd. Het praktisch product (deel 3 van dit eindwerk) werd onderverdeeld in twee categorieën: liedjes en riedels. Het product bestaat per uitgewerkt voorbeeld uit een beschrijvende tabel (met een situering, een olijsting van het materiaal, een uitgeschreven lesverloop en differentiatie- en variatiemogelijkheden), een kritische reflectie met extra tips voor leerkrachten en het bijhorende materiaal: kaartjes, teksten en oefeningen met correctiesleutels (= **bijlage 4**), een visueel ondersteunende PowerPoint (= **bijlage 5**) en verschillende audiovisuele tracks met en zonder ondertitels. Al het audiovisuele materiaal werd op YouTube geplaatst en gelinkt in de beschrijvende tabel, alsook enkele voorbeeldfragmenten uit de verschillende stagelessen.

DEEL 3 – PRAKTISCH PRODUCT

Dit derde onderdeel bestaat uit een gedetailleerde beschrijving van het ontworpen muzische lesmateriaal. Het materiaal bevat zowel zelfgeschreven als aangepaste en bestaande materialen. Het praktisch product werd onderverdeeld in twee categorieën: liedjes en riedels. Elk uitgewerkt voorbeeld werd uitgetest in een stagecontext tijdens de NT2-opleiding (in OKAN, Ligo of CVO) en op basis van feedback, nieuwe inzichten vanuit de literatuur en eigen ervaringen herwerkt. Daarnaast bevat elk voorbeeld een concrete, overzichtelijke beschrijving die een leidraad biedt voor leerkrachten die met het materiaal aan de slag willen gaan. In het reflectieluik worden telkens enkele persoonlijke bedenkingen en tips geformuleerd. Het bijhorende materiaal werd voor alle uitgewerkte voorbeelden samengebundeld in **bijlage 4** (= materiaal praktisch product) en **bijlage 5** (= ondersteunende PowerPoint praktisch product). Alle audiovisuele materialen en voorbeeldfragmenten werden in de beschrijvende tabellen verwerkt als YouTube-links.

1. Liedjes

Het praktisch product bevat zowel zelfgeschreven liedjes als bewerkingen van originele liedjes. De volgende liedjes komen aan bod:

- Een zelfgemaakt vakantielied, geschreven op de melodie van *En dans* van Clouseau.
- Een bewerking van *Konijneneten*, geschreven door Bart Peeters.
- Een bewerking van *Moeilijke vragen*, geschreven door Kinderen voor Kinderen. Dit lied werd zelf ingezongen om de bewerkingen te integreren in het lied en het Hollands accent te vervangen door een Vlaams accent.

1.1 Vakantielied (zelfgeschreven)

Tabel 2: Toelichting vakantielied

Thema	Vakantie, reizen, vrije tijd
Situering	Dit materiaal werd ontworpen en uitgetest bij niveau 1.2 uit een CVO (normaal traject). Deze lesfase werd ingezet als herhalingsmoment van de geziene woordenschat rond vakantie. De cursisten beschikten dus al over een basiswoordenschat bij het thema en oefenden reeds op het beschrijven van een reis (bestemming, overnachting, weer, activiteiten...).
Vaardigheden	Spreken (een beschrijving geven, gesprekken voeren, uitspraak), luisteren, woordenschat en spelling
Materiaal	<ul style="list-style-type: none"> • Kaarten zinsvolgorde • Gatentekst in kleur (voor een visueel onderscheid tussen de verschillende zanglijnen) • Correctiesleutel gatentekst voor de leerkracht • Luisterkaarten • Ondersteunende PowerPoint met foto's

<p>Links naar audiovisueel materiaal</p>	<ul style="list-style-type: none"> • Audio met ondertitels: https://youtu.be/xVnEI1aB2MM • Karaoke met ondertitels: https://youtu.be/ouQGEKV6Dfw • Audio zonder ondertitels: https://youtu.be/B54B-Sxm5J4 • Karaoke zonder ondertitels: https://youtu.be/xFJxu0T7jJ4
<p>Opbouw</p>	<p>1) Instap: Neles droomreis (5') De leerkracht leidt het thema in door haar droomreis te beschrijven met behulp van de PowerPoint. De volgende elementen komen aan bod in de beschrijving: de bestemming, de natuur of de stad, het weer, de soort overnachting en drie activiteiten.</p> <p>2) Spreken: mijn droomreis (15') De cursisten passen het voorbeeld van de leerkracht toe op zichzelf en lichten in duo's hun eigen droomreis toe aan elkaar. Laat de cursisten ook extra vragen stellen en (afhankelijk van het niveau van de groep) hun keuzes argumenteren met conjuncties zoals <i>maar</i>, <i>omdat</i>...</p> <p>Bespreek nadien enkele voorbeelden klassikaal en gebruik de voorbeelden om de woordenschat waar nodig te herhalen of verder toe te lichten.</p> <p>3) Globaal luisteren (5' tot 10') Beluister het lied een eerste keer en bespreek klassikaal het thema.</p> <p>4) Gericht luisteren: zinsvolgorde (10') Verdeel de klas in groepjes en geef elke groep een set kaartjes met zinnen uit het lied. Werk in verschillende luisterrondes en laat de cursisten de zinnen in de juiste volgorde plaatsen. Wanneer de zinnen in de juiste volgorde liggen, kan het woord 'vakantie' gelezen worden van achter naar voren met de letters op de kaartjes.</p> <p>5) Gericht luisteren: gatentekst (15') Geef elke cursist een gatentekst en geef de opdracht om deze aan te vullen tijdens het luisteren. Speel het lied minimaal twee keer af, zodat de cursisten zichzelf kunnen controleren. Laat ze nadien in duo's de tekst vergelijken en aanvullen, voordat de oefening klassikaal verbeterd wordt aan het bord.</p> <p>6) Zingen (10' tot 15') Zing het lied met alle cursisten samen. De instrumentale stukken kunnen opgevuld worden met geklap of gedans. Na de eerste zangronde kunnen de moeilijkste zinnen en grote ritmische fouten eventueel ingeoefend of verbeterd worden. Zing het lied nadien nog enkele keren, maar werk deze keer met verschillende groepen: splits de cursisten op in twee groepen en verdeel de tekst (zwarte tekst = groep 1, blauwe tekst = groep 2 en oranje tekst = heel de klas). Ook andere verdelingen zijn mogelijk, zoals een verdeling tussen mannen en vrouwen.</p>
<p>Variatie</p>	<p>Hieronder worden enkele suggesties geformuleerd om het lesmateriaal uit te breiden en/of te differentiëren:</p>

- Om ook aan leesvaardigheid te werken, zou het voorbeeld van de droomreis ook uitgeschreven kunnen worden. Door te werken met korte vragen (juist of fout, meerkeuze, korte antwoorden...) kan het tekstbegrip van de cursisten getest worden. Ook andere leerstof kan hierin verwerkt worden, zoals het aanduiden van bepaalde verbavormen/werkwoordsvormen of woorden in het pluralis/meervoud.
- Maak voor de eerste luisterronde van het lied (= globaal luisteren) een woordspin op het bord. Vraag de cursisten welke woorden ze kennen bij het thema 'vakantie'. Omcirkel na de eerste luisterronde de woorden die aan bod kwamen in het lied en noteer in een andere kleur nog extra woordenschat die de cursisten op voorhand niet vermeldden.
- Werk met een gatentekst op verschillende niveaus: bij het basisoniveau ontbreken enkel de kernbegrippen, terwijl er bij de gatentekst voor gevorderden ook korte, andere woorden weggelaten zijn (zoals *artikels/lidwoorden, preposities/ voorzetsels, vervoegde verba/werkwoorden, subjecten/ onderwerpen...*).
- Creëer extra luisterrondes met de luisterkaarten. De uitleg van deze oefening staat beschreven bij het lesverloop van het volgende lied: *Konijneneten*.
- De oefening met de zinsvolgorde kan ook klassikaal of in grotere groepen uitgevoerd worden. Geef elke cursist één zin en vorm een chronologische lijn van het lied.
- Tijd over? Verdeel de cursisten in groepjes en laat hen woorden of zinnen uit het lied uitbeelden aan elkaar. Voeg een competitie-element toe voor meer inzet.

Reflectie en tips

Hoewel dit praktisch product muzische werkvormen centraal zet, leert de NT2-didactiek dat oefeningen steeds contextrijk aangeboden moeten worden. Het beschrijven van een droomreis vormde het ideale aanknopingspunt om het thema 'vakantie' in te leiden en te herhalen. Door bovendien eerst een eigen voorbeeld te gebruiken, wordt de opdracht meteen concreet en kunnen abstracte, uitgebreide instructies vermeden worden. De visuele ondersteuning bij deze oefening voegde ik pas nadien toe aan de PowerPoint, omdat ik gemerkt had dat de zwakkere cursisten nog extra ondersteuning konden gebruiken. De foto's gaven de cursisten ook meer inspiratie bij de spreekoefening.

Dit was de allereerste les waarin ik aan de slag ging met muziek, dus ik wist niet wat ik kon verwachten. Tijdens deze stageles heb ik het grootste deel van de tijd besteed aan het aanleren van het lied met live-begeleiding op mijn keyboard. Hoewel dit ervoor zorgde dat de cursisten het lied echt vlot en correct konden meezingen, was dit aanleerproces zeer intensief, minder doelgericht en kostte het veel tijd voor de slechts beperkte leerwinst. De focus lag immers te veel op het zingen en te weinig op het verankeren van de woordenschat.

Door me via deze bachelorproef te verdiepen in de literatuur en verschillende werkvormen uit te testen, heb ik gemerkt en geleerd dat het niet nodig is om liedjes expliciet aan te leren. Wanneer er voldoende luisterrondes gecreëerd worden via gevarieerde oefeningen, kunnen de cursisten tegen het zangmoment al vlot meezingen en moeten enkel de moeilijkste stukken aangeleerd/herhaald worden. Om die reden heb ik bij het bijhorende materiaal (**bijlage 3**) ook luisterkaarten voorzien, die op een leuke manier voor extra luisterrondes zorgen. De werkvorm met deze kaarten wordt bij het volgende lied toegelicht. Verder suggereerde ik verschillende extra luisterkansen en oefeningen om de les uit te breiden.

Wel is gebleken dat het lied zeer geschikt lesmateriaal vormde, omdat de tekst volledig afgestemd was op de voorkennis van de cursisten en de zinnen voldoende eenvoudig waren. Bovendien is de melodie van het lied gemakkelijk om te leren en blijft deze snel in het geheugen vastzitten. Mijn stagementor liet me weten dat de cursisten weken na deze les nog steeds het lied konden zingen en ernaar vroegen, ook al hadden ze er tijdens mijn stage slechts anderhalf uur mee gewerkt. Dit bevestigt het belang en de kracht van een sterke melodie.

Naam:
Datum:

Vakantielied

Hey, ga jij ook graag op

Naar de bergen, de of de zee

Wil je kamperen, op gaan

Of een groot, wie wil er mee

Ik heb veel tijd, wat ga ik doen

Misschien op

Ik lees een boek, maak een

Of ik ga op het strand

Op

Met het vliegtuig, de auto of

't Is, de zon schijnt

Een week dat vind ik fijn

Figuur 10: Gatentekst vakantielied

1.2 Konijneneten – Bart Peeters (bewerkt)

Tabel 3: Toelichting Konijneneten

Thema	Gezonde voeding, eetgewoontes
Situering	Dit materiaal werd ontworpen en uitgetest bij niveau 1.1 uit een CVO (normaal traject). Deze lesfase werd ingezet als synthese bij het thema 'gezonde voeding'. De cursisten beschikten dus al over een basiswoordenschat bij het thema en oefenden op het geven van advies met meer en minder (<i>bijvoorbeeld: Bob moet meer groenten eten</i>).
Vaardigheden	Spreeken (uitspraak), luisteren, schrijven (spelling) en woordenschat
Materiaal	<ul style="list-style-type: none"> • Gatentekst in kleur (voor een visueel onderscheid tussen de verschillende zanglijnen) • Correctiesleutel gatentekst voor de leerkracht • Luisterkaarten • Ondersteunende PowerPoint met foto's
Link naar audiovisueel materiaal	<ul style="list-style-type: none"> • Video zonder ondertitels: https://youtu.be/DVK44CMRW0s • Video met ondertitels: https://youtu.be/gRmT-cimK3c
Opbouw	<p>1) Contextualiseren (10') Start met het projecteren van een foto van een konijn en analyseer deze klassikaal. Stel vragen zoals:</p> <ul style="list-style-type: none"> • <i>Welk dier zie je hier? Hoe ziet het eruit?</i> • <i>Heeft er iemand een konijn als huisdier?</i> • <i>Wat eet een konijn? Is dat gezond? Waarom?</i> <p>Projecteer daarna een foto van Bart Peeters en de titel van het lied: <i>Konijneneten</i>. Geef wat informatie over de zanger en bespreek de titel van het lied. Probeer met de cursisten te voorspellen waarover het lied zal gaan.</p> <p>2) Globaal luisteren (15') Bekijk en beluister het lied een eerste keer. Gebruik hiervoor de video met ondertitels, zodat de cursisten extra visuele ondersteuning hebben. Bespreek nadien het lied door enkele vragen te stellen:</p> <ul style="list-style-type: none"> • <i>Waarover gaat het lied?</i> • <i>Welke producten worden er in het lied vermeld?</i> • <i>Wat vindt Bart/de zanger van diëten?</i> • <i>Wat vind jij van diëten?</i> • <i>Welke tips zou je Bart geven om gezonder te eten? (Hij moet meer/minder ...).</i> <p>3) Gericht luisteren: gatentekst (15') Geef elke cursist een gatentekst en geef de opdracht om deze aan te vullen tijdens het luisteren. Speel het lied minimaal twee keer af, zodat de cursisten zichzelf kunnen controleren. Laat ze nadien in duo's de tekst vergelijken en aanvullen, voordat je de oefening klassikaal verbetert.</p>

	<p>4) Actief luisteren: luisterkaarten (10') Deel de kaarten met kernwoorden uit, zodat elke cursist (minstens) één kaart in zijn bezit heeft. De cursisten moeten aandachtig luisteren naar het lied en elke keer dat ze hun woord horen, hun kaart in de lucht steken. Leg de oefening uit door een stukje van het refrein voor te zingen en de kaarten 'konijn' en 'niet' omhoog te steken. Ondersteun de cursisten tijdens het luisteren door de kernwoorden luidop te benadrukken en eventueel de cursist met de overeenkomstige kaart aan te wijzen.</p> <p>Herhaal de oefening enkele keren en zorg ervoor dat de cursisten na elke ronde van kaart wisselen. Moedig de cursisten aan om de stukken die ze kennen al mee te zingen.</p> <p>5) Zingen (10') Zing het lied met alle cursisten samen. De instrumentale stukken kunnen opgevuld worden met geklap of gedans. Na de eerste zangronde kunnen de moeilijkste zinnen en grote ritmische fouten eventueel ingeïmproviseerd of verbeterd worden. Zing het lied nadien nog enkele keren, maar werk deze keer met verschillende groepen: splits de cursisten op in twee groepen en verdeel de tekst (zwarte tekst = groep 1, blauwe tekst = groep 2 en oranje tekst = heel de klas). Ook een verdeling tussen mannen en vrouwen is mogelijk.</p>
Variatie	<p>Hieronder worden enkele suggesties geformuleerd om het lesmateriaal uit te breiden en/of te differentiëren:</p> <ul style="list-style-type: none"> • Doe een extra oefening met de kaarten: werk klassikaal of in groepjes (in dat geval heeft elke groep een set kaarten nodig) en laat de cursisten de kaarten in de juiste volgorde leggen. Deze oefening kan ook staand uitgevoerd worden, zodat er een lange lijn ontstaat. Deze oefening wordt idealiter ingepland voor de gatentekst, omdat de cursisten de tekst anders al te aandachtig bestudeerd hebben. • Maak gedifferentieerde kaarten: sterke cursisten krijgen enkel een foto of woord, terwijl zwakkere cursisten beide onderdelen op hun kaart aangeboden krijgen. • Koppel een woordenschatoefening aan het lied: laat de cursisten de kernbegrippen matchen met de juiste omschrijving of gebruiken in een zin. • Werk met een gatentekst op verschillende niveaus: bij het basisniveau ontbreken enkel de kernbegrippen, terwijl er bij de gatentekst voor gevorderden ook korte, andere woorden weggelaten zijn (zoals <i>artikels/lidwoorden, preposities/ voorzetsels, vervoegde verba/werkwoorden, subjecten/ onderwerpen...</i>).

Reflectie en tips

Dit voorbeeld is het recentste lesmateriaal dat ik uitwerkte binnen mijn NT2-stages en was een groot succes. Ik heb gemerkt dat mijn eigen enthousiasme zeer aanstekelijk werkte en dat ik door mijn zelfzekere houding alle cursisten heb kunnen overtuigen om mee te doen met de les, ook al was het voor velen de eerste keer dat ze moesten zingen in het Nederlands. De grootste succesfactoren bij dit voorbeeld waren de stapsgewijze opbouw,

de oefening met de kaarten en de vele luisterrondes. Door het lied via de oefeningen al verschillende keren te beluisteren, konden de cursisten het uiteindelijk vlot meezingen zonder dat ik de melodie of tekst expliciet moest aanleren.

Bij het globaal luisteren en contextualiseren kon ik vaststellen dat het voor de cursisten moeilijk was om alle vragen al na de eerste luisterronde te beantwoorden. Een oplossing hiervoor is het werken met een luisterwijzer (= op voorhand de vragen overlopen en deze permanent visualiseren op het bord tijdens het luisteren) of het verdelen van de vragen over verschillende luisterrondes (met telkens een nieuw stukje in plaats van het hele lied). Het verbeteren van de gatentekst was de ideale gelegenheid om extra aandacht te schenken aan moeilijke spelling en om moeilijke woorden en zinnen uit te leggen. Ook kon ik wat langer stilstaan bij de betekenis van de tekst, waardoor de cursisten begrepen wat ze hoorden (en later zouden zingen). Deze toelichting was noodzakelijk, omdat ik met een bestaand lied werkte en de tekst bijgevolg niet volledig afgestemd was op de kennis van de cursisten. Tegelijkertijd maakte dit de les juist interessanter, omdat de woordenschat van de cursisten op die manier verrijkt werd.

De gatentekst heb ik eerst zonder ondertitels laten aanvullen, maar ik merkte al snel dat dit voor een 1.1 niveau te hoog gegrepen was en dat de ondertitels echt noodzakelijk waren om de tekst voldoende te begrijpen. Toch vond ik het waardevol om deze ondersteuning niet meteen aan te bieden en eerst af te toetsen of dit echt noodzakelijk was, omdat het belangrijk is om de cursisten steeds op het juiste niveau uit de dagen en niet alles te gemakkelijk te maken.

De tekst van het lied heb ik letterlijk overgenomen, maar ik heb wel enkele aanpassingen gemaakt. Zo voegde ik zelf ondertitels toe om extra ondersteuning te bieden (die dus ook noodzakelijk bleek te zijn) en wijzigde ik het lied op vlak van tempo en toonhoogte. Door het lied een halve toon te verhogen en een beetje te vertragen, konden de cursisten immers veel vlotter meezingen.

Verder is het belangrijk om als begeleidende leerkracht steeds voldoende ondersteuning te bieden. Bij de kaartenoefening riep ik de kernwoorden mee, zodat deze extra zouden opvallen voor de cursisten. Bij het zingen in groep zong ik zelf alles mee, maar wees ik steeds aan welke groep wanneer moest zingen. In combinatie met de visualisatie van de tekstverdeling in de gatentekst, verliep deze oefening vlot. Door de cursisten te laten rechtstaan, nam hun enthousiasme en energie ook opvallend toe. De meest succesvolle oefening was de kaartenoefening, omdat alle cursisten hierbij tegelijk geactiveerd werden en ze heel gericht luisterden naar de tekst op een ludieke manier. Omdat de kernwoorden uit het refrein zo vaak voorkwamen, werd er ook veel gelachen en heerste er een positief klasklimaat.

Het blijft echter moeilijk om de timing van de verschillende oefeningen in te schatten en om aan te voelen hoe vaak het lied herhaald kan worden (doorheen de verschillende oefeningen). In mijn klasgroep was dit niet het geval, maar ik kan me voorstellen dat de interesse of motivatie misschien afneemt wanneer de cursisten het lied verschillende keren na elkaar horen of zingen. Het observeren en inschatten van de cursisten is dus noodzakelijk om hierop in te spelen, alsook het creëren van voldoende variatie in de oefeningen.

Figuur 11: Luisterkaarten

?

1.3 Moeilijke vragen – Kinderen voor Kinderen (bewerkt)

Tabel 4: Toelichting Moeilijke vragen

Thema	Vraagintonatie, vragen formuleren
Situering	Dit materiaal werd ontworpen en uitgetest in een OKAN-klas met eerder gevorderde leerlingen. De leerlingen oefenden in een vorige les al kort op vraagintonatie en het formuleren van simpele vragen. Hieronder volgt een aangepaste versie voor de doelgroep van het praktisch product.
Vaardigheden	Luisteren (intonatie), spreken (uitspraak en intonatie), woordenschat en grammatica (zinsstructuur vragen)
Materiaal	<ul style="list-style-type: none"> • Overzicht zinnen voor instapoefening rond intonatie • Ondersteunende PowerPoint • Liedtekst met ontbrekende vragen • Kaartjes zinsstructuur vragen
Link naar audiovisueel materiaal	<ul style="list-style-type: none"> • Video met ondertitels: https://youtu.be/jqoimDrSnkQ • Karaoke met ondertitels: https://youtu.be/4kEuQG-XH7U

Opbouw**1) Instap: vraagintonatie (15')**

Projecteer de PowerPoint en lees de zinnen voor (de zinnen verschijnen via een animatie, zodat de cursisten enkel de foto's zien tijdens het luisteren). Gebruik voldoende intonatie om duidelijk te maken of het om een mededeling of vraag gaat.

Wanneer de cursisten een vraag horen, moeten ze rechtstaan. Benadruk dat het om onvolledige zinnen gaat die grammaticaal niet correct zijn. Laat na elke zin ook enkele cursisten oefenen op de intonatie.

Reflecteer kort met de cursisten over het effect van het soort zin (mededeling of vraag) op de toonhoogte van de stem. Vraag ook of dit in andere talen verschillend is en koppel hier een kort klasgesprek aan.

2) Brainstorm moeilijke vragen + contextualiseren (10')

Projecteer de titel van het lied (of schrijf deze op het bord) en brainstorm met de cursisten over de betekenis. Bedenk samen enkele voorbeelden van moeilijke vragen.

Speel nadien het lied een eerste keer af (met ondertitels) en bespreek klassikaal de grote lijnen en het onderwerp van het lied.

3) Gericht luisteren met DILIT-methode (15')

Vorm duo's en vraag elk duo om een kladblad te nemen. Beluister het lied drie keer (zonder ondertitels) en laat de cursisten de vragen noteren die ze horen in het lied. Geef na elke luisterronde kort de tijd om de duo's onderling te laten overleggen. Na de tweede of derde luisterronde kan je groepjes vormen met telkens twee duo's. Het overleg tussen de luisterrondes kan in het Nederlands, maar eventueel ook in een gemeenschappelijke taal of moedertaal.

Verbeter de oefening klassikaal. Analyseer de vragen en stel enkele vragen:

- *Wat betekent de vraag?*
- *Wie heeft een antwoord op de vraag?*
- *Welk woord staat er eerst in de zin?*
- *Wat is het subject?*
- *Staat het subject voor of na het verbum?*
- *Welk symbool staat er achteraan?*

4) Theorie: zinsstructuur vragen (10')

Koppel de vragen uit de vorige oefening aan de theorie rond de zinsstructuur van een vraag. Leg het schema uit en geef indien nodig extra voorbeelden.

Vraag de cursisten ook om de voorbeelden voor te lezen met de correcte intonatie.

5) Toepassing: zinsstructuur (15')

Vorm opnieuw duo's en geef elke cursist een liedtekst met ontbrekende vragen. Steek de uitgeknipte kaarten in een enveloppe per zin en geef elk duo een enveloppe. Laat de cursisten per twee een correcte vraag vormen, controleer deze en laat de vraag nadien op de correcte plaats(en) in de liedtekst schrijven. Wissel de enveloppes tot elk duo alle zinnen gevormd en genoteerd heeft.

	<p>Je kan ook werken met een centrale tafel met daarop alle enveloppes die niet in gebruik zijn, zodat de cursisten de enveloppes zelf kunnen wisselen en nemen wat ze nodig hebben. Nummer de enveloppen met de overeenkomstige nummers op de kaarten.</p> <p>6) Contextualiseren (10') Beluister het lied nogmaals (met ondertitels) en overloop nadien alle zinnen uit het lied met behulp van de PowerPoint. Leg de betekenis van de tekst uit, zodat de cursisten de grote lijnen begrijpen.</p> <p>7) Zingen (10' tot 15') Zing het lied met alle cursisten samen. De instrumentale stukken kunnen opgevuld worden met geklap of gedans. Na de eerste zangronde kunnen de moeilijkste zinnen en grote ritmische fouten eventueel inge oefend of verbeterd worden. Zing het lied nadien nog enkele keren, maar werk deze keer met verschillende groepen: splits de cursisten op in twee groepen en verdeel de tekst (zwarte tekst = groep 1, blauwe tekst = groep 2 en oranje tekst = heel de klas). Ook een verdeling tussen mannen en vrouwen is mogelijk.</p>
Variatie	<p>Hieronder worden enkele suggesties geformuleerd om het lesmateriaal uit te breiden en/of te differentiëren:</p> <ul style="list-style-type: none"> • Creëer extra oefeningen op het formuleren van vragen, zowel schriftelijk als mondeling. • Maak de kaarten rond de zinsstructuur van vragen moeilijker door elk woord op een aparte kaart te zetten. Op die manier is de oefening uitdagender voor sterke cursisten. • Laat de cursisten in duo's of kleine groepjes een nieuw refrein schrijven. Gebruik de PowerPoint-slides om 'rijmen' uit te leggen en zorg ervoor dat elke groep twee vragen bedenkt die op elkaar rijmen. Om de zinnen zingbaar te maken, moeten ze bestaan uit negen of tien lettergrepen. De cursisten kunnen zelf zinnen bedenken of vertrekken vanuit twee opgelegde rijmwoorden. Deze oefening is complexer en daarom minder geschikt voor lagere niveaus of zwakkere cursisten.

Reflectie en tips

(Deze reflectie gebruikt meestal de term 'leerlingen' in plaats van 'cursisten', aangezien het materiaal in een OKAN-klas werd uitgetest.)

Moeilijke vragen was, zoals de titel al aangeeft, een complexer lied om in de les mee te werken, omdat de tekst en het ritme minder toegankelijk zijn. Het thema van het lied is erg filosofisch en het aanknopingspunt van deze les was daarom wat te hoog gegrepen voor een beginnende OKAN-klas. Ik denk dat het brainstormen over (moeilijke) vragen heel interessante gesprekken kan opleveren, maar dat cursisten (of leerlingen) wel meer woordenschat en een hoger taalniveau nodig hebben.

De les startte met het herkennen van vraagintonatie, wat voor sommige leerlingen erg moeilijk was. Sommige talen maken geen of een beperkt onderscheid tussen een mededelende zin en een vraag (op vlak van intonatie), dus voor die leerlingen was het niet haalbaar om op korte tijd het intonatieverschil zelf toe te passen in een zin.

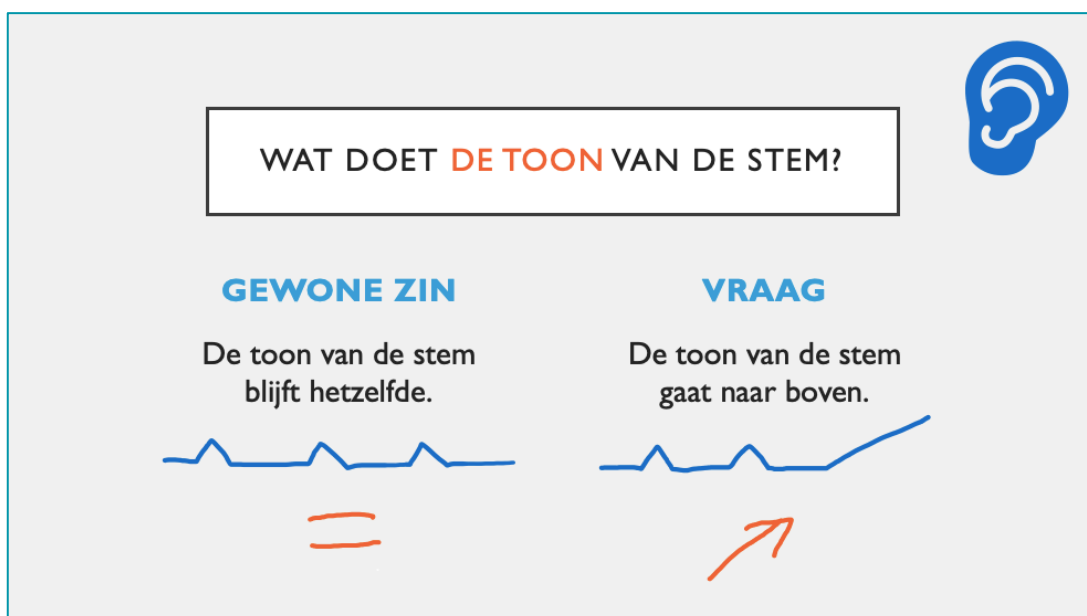
Toch was deze startoefening geslaagd, omdat ik bij de meeste leerlingen op korte tijd veel leerwinst kon vaststellen, vooral bij het herkennen van de vraagintonatie. Het bewegingselement activeerde de klas en zorgde voor een energieke start.

Nadien testte ik de DILIT-methode uit bij het globaal beluisteren van het lied. Ik koos er bewust voor om geen ondertitels te gebruiken, zodat de leerlingen echt geconcentreerd moesten luisteren (ze hadden wel visuele ondersteuning via de foto's en prenten). Ik vond deze aanpak en opbouw erg fijn, omdat de leerlingen uitgedaagd werden en steeds meer konden horen en begrijpen. Door telkens kort in groepjes te overleggen, werd er nadien een andere focus gelegd en konden de zwakkere leerlingen het lied beter volgen. Bij deze aanpak is het wel belangrijk om de bespreking tussendoor echt kort te houden, zodat er snel opnieuw geluisterd kan worden met de nieuwe informatie en input uit het gesprek.

Minder geslaagd was de rijmoefening op het einde van de les waarbij de leerlingen zelf een nieuw refrein moesten bedenken. Voor een beginnende OKAN-groep was deze oefening echt te abstract en te veel nieuwe informatie in één les. Om die reden heb ik de oefening uit de lesopbouw gehaald. Ik vond het idee achter de oefening wel sterk, dus daarom heb ik de opdracht versimpeld en verbeterd, zodat deze wel bruikbaar is in sterke groepen. De PowerPoint bevat duidelijke visuele ondersteuning bij deze oefening.

Het eindproduct, zoals het in dit praktisch product werd verwerkt, vind ik al bij al toch erg geslaagd, omdat ik het materiaal na de stageles verder uitgewerkt en geoptimaliseerd heb. Zo paste ik het lesverloop aan om het complexe lesonderwerp stapsgewijs op te bouwen en herschreef ik enkele zinnen uit het lied, zodat het ritme minder complex is om te zingen. Ik verwijderde de hoofdletters op de kaartjes rond zinsstructuur, want het startwoord werd al automatisch prijsgegeven en dit maakte de oefening te gemakkelijk. Dankzij deze aanpassing is die oefening nu veel sterker, omdat de cursisten visueel en al doende aan de slag gaan met de woordvolgorde van vragen en ze hun fouten ook echt kunnen 'zien'. Deze oefening zorgde voor veel 'eureka-momenten' en inzicht.

Tot slot creëerde ik in de audiotracks een karaoke-onderdeel voor de laatste twee refreinen, zodat er ruimte is om de zelfgeschreven zinnen van de klas toe te voegen aan het lied. Wanneer deze opdracht niet wordt gebruikt, kan de oorspronkelijke tekst gebruikt worden (deze wordt wel visueel ondersteund met tekst en/of foto's in de video's en staat ook in de invuloefening van de leerlingen).

Figuur 12: Schema zinsintonatie

hoe 1 = 9	moet 1 = 9	ik 1 = 9	plassen in een raket 1 = 9
? 1 = 9	is 2 = 10	er 2 = 10	op de zuidpool internet 2 = 10
? 2 = 10	waarom 3 = 11	is 3 = 11	een pizzadoos 3 = 11
nooit rond 3 = 11	? 3 = 11	waarom 4 = 12	valt 4 = 12
de maan 4 = 12	niet op de grond 4 = 12	? 4 = 12	

Figuur 13: Kaartjes vraagstructuur

2. Riedels

Ook de riedels bestaan uit een combinatie van zelfgeschreven en bewerkte materialen. De volgende riedels komen aan bod:

- Een zelfgemaakte riedel over instructies.
- Een bewerking van *Ga je mee*, geschreven door Janique Vanderstocken.
- Een zelfgemaakte riedel over het reageren op een uitnodiging, geïnspireerd op het materiaal uit de handleiding *Riedel en ritme*.

2.1 Instructies (zelfgeschreven)

Tabel 5: Toelichting instructieriedel

Thema	De imperatief, instructies
Situering	Dit materiaal werd ontworpen en uitgetest bij niveau 1.2 Ligo (normaal traject), maar is zeker ook bruikbaar in richtgraad 1 CVO. Deze lesfase werd ingezet om enkele basisinstructies te oefenen die frequent gebruikt worden in de klas. De cursisten hadden al een beperkte voorkennis.
Vaardigheden	Spreeken (uitspraak, prosodie) en luisteren

Materiaal	<ul style="list-style-type: none"> • Uitgeschreven tekst riedel • Ondersteunende PowerPoint
Link naar audiovisueel materiaal	<ul style="list-style-type: none"> • Audio met ondertitels: https://youtu.be/j_pL067xoIA • Karaoke met ondertitels: https://youtu.be/qH7QywK1VzU • Audio zonder ondertitels: https://youtu.be/U7DIYv6tIVQ • Karaoke zonder ondertitels: https://youtu.be/J-alFYpazfc
Opbouw	<p>1) Instap: TPR (10') Start de les met een kort instructiespel. Geef de cursisten verschillende instructies om uit te voeren, afgestemd op hun voorkennis. Werk met een vrijwilliger, een demogroep of alle cursisten tegelijk. Enkele voorbeelden:</p> <ul style="list-style-type: none"> • <i>Sta recht.</i> • <i>Leg je gsm op de tafel.</i> • <i>Doe je jas uit.</i> • <i>Zet het raam open.</i> • <i>Doe je armen in de lucht.</i> • <i>Geef een high-five aan je buurman/buurvrouw.</i> • ... <p>2) Instructies uit de riedel aanbrengen (15' tot 20') Breng de riedel stapsgewijs aan. Doorloop steeds de volgende fasen:</p> <ul style="list-style-type: none"> • Doe de strofe al riedelend voor en ondersteun het ritme door te knippen met je vingers en te klappen. • Semantiseer de instructie en geef wat contextinformatie. Gebruik de prenten uit de PowerPoint. • Riedel de strofe samen met de cursisten tot dit vlot gaat. Geef waar nodig extra uitleg of een extra demonstratie, zodat de cursisten het ritme correct kunnen toepassen. • Plak de nieuwe strofe achter de vorige en riedel het gekende stuk in zijn geheel. • Voeg een nieuwe strofe toe en herhaal alle vorige fasen. <p>3) Volledige riedel oefenen (10') Oefen de volledige riedel met de cursisten. Moedig de klas aan om het ritme mee te ondersteunen en recht te staan.</p>
Variatie	<p>Hieronder worden enkele suggesties geformuleerd om het lesmateriaal uit te breiden en/of te differentiëren:</p> <ul style="list-style-type: none"> • Wijzig de volgorde van de instructies in de riedel door de foto's of powerpointslides van plaats te wisselen. Zo kunnen de cursisten de riedel op een andere manier inoefenen en is er variatie. • Verzin extra strofen om de riedel te verlengen of laat de cursisten (bij gevorderde niveaus) zelf een strofe bedenken, rekening houdend met het ritme (dit moet afgestemd zijn op de natuurlijke spreektaal).

- Speel een TPR-spel met de geziene instructies uit de riedel. Voeg eventueel een competitie-element toe.
- Bij de hogere niveaus kan je een extra spreekoefening rond instructies koppelen aan de riedel. Bespreek klassikaal de verschillende grammaticale structuren om een instructie te formuleren (imperatief of je moet/kan ...). Maak situatiekaarten met problemen en laat de cursisten elkaar advies/instructies geven. Wanneer dit lukt, mogen ze van kaart wisselen. Denk hierbij aan situaties zoals: je komt altijd te laat op je werk, je bent te dik, je hebt hoofdpijn...

Reflectie en tips

Ik vond deze riedel heel leuk om uit te testen tijdens mijn stage, omdat het de eerste riedel was die ik volledig zelf bedacht had. De cursisten uit deze groep waren bovendien heel enthousiast, waardoor ik veel voldoening haalde uit deze les. Omdat ik deze riedel uittestte in een Ligo-context en deze cursisten moeite hebben met lezen, had ik als ondersteuning per instructie één prent afgedrukt en op het bord gehangen. Ik werkte niet met een audiotrack, maar ondersteunde het ritme zelf door te klappen en knippen met mijn vingers. Tot mijn eigen verbazing waren de prenten voldoende als houvast en hadden de cursisten geen nood aan een uitgeschreven tekst of begeleidende audiotrack.

De voordelen van deze werkwijze waren dat ik de volgorde van de instructies snel kon wisselen en dat ik zelf het tempo kon bepalen, waardoor ik vlot kon versnellen of vertragen.

Voor de leerkrachten die toch meer ondersteuning willen, creëerde ik audiovisuele tracks en PowerPointsides met foto's en tekst. Vanuit mijn eigen ervaring raad ik echter aan om te starten met beperkte ondersteuning, omdat ik denk dat dit in de meeste gevallen voldoende is. Extra ondersteuning kan indien gewenst (door de cursisten of de begeleidende leerkracht) wel steeds toegevoegd worden.

Om deze riedel nog te verbeteren, voegde ik de instap met TPR toe, omdat er tijdens mijn stageles nog geen aanknopingspunt was om te riedelen. Bovendien zorgt deze werkvorm ervoor dat de cursisten die te laat in de les komen, een probleem dat in bijna alle klagroepen van NT2 voorkomt, de riedel en de opbouw niet missen. Daarnaast bevatte de eerste versie van deze riedel nog enkele fouten op vlak van klemtoon en zinsaccent, dus deze fouten werden opgelost en het ritme van de tekst werd licht gewijzigd. Bij het maken van een eigen riedel is het belangrijk dat het ritme toegankelijk is, dat de riedel ritmische wordt ondersteuning en dat de klemtonen correct zijn (dit wil zeggen: overeenstemmen met de natuurlijke spreektaal).

2.2 Ga je mee – Janique Vanderstocken (bewerkt)

Tabel 6: Toelichting Ga je mee?

Thema	Iemand uitnodigen, vragen stellen
Situering	<p>Dit materiaal werd ontworpen en uitgetest bij niveau 1.2 binnen Ligo (verlengd traject). De riedel zou echter ook ingezet kunnen worden bij niveau 1.1 uit een CVO.</p> <p>Deze lesfase werd gebruikt om de cursisten te leren hoe ze een uitnodiging moeten formuleren. Hoewel dit thema al eerder aan bod gekomen was, was de voorkennis beperkt.</p>
Vaardigheden	Spreeken (uitspraak, een uitnodiging formuleren en prosodie)
Materiaal	<ul style="list-style-type: none"> • PowerPoint met visuele ondersteuning • Uitgeschreven tekst voor de leerkracht
Link naar audiovisueel materiaal	<ul style="list-style-type: none"> • Video met ondertitels: https://youtu.be/7laC9JIeKZA • Karaoke met ondertitels: https://youtu.be/AexSMgX42sM • Video zonder ondertitels: https://youtu.be/ZKBH7VcqiME • Karaoke zonder ondertitels: https://youtu.be/B2-0OXg9XR0
Opbouw	<p>1) Contextualiseren (5' tot 10') Start met een klasgesprek over welke activiteiten de cursisten doen in hun vrije tijd/na de les. Noteer enkele activiteiten op het bord. Vraag nadien hoe ze iemand zouden meevragen voor deze activiteit en kom zo tot de zinsconstructie 'Ga je mee?'.</p> <p>2) Riedel opbouwen (20' tot 30') Projecteer de ondersteunende PowerPoint en leg het eerste stuk van de riedel uit. Doe nadien de riedel voor en laat de cursisten stapsgewijs meedoen. Zodra het eerste stuk vlot meegeriedeld kan worden, wordt het volgende stuk aangebracht. Ga zo door tot de cursisten de volledige riedel goed kunnen meedoen.</p> <p>Wanneer het riedelen vlot verloopt, kan de karaokeversie ingeschakeld worden of kunnen er extra elementen toegevoegd worden (zie variatie). Tel steeds mee tot vier bij de instrumentale stukken en projecteer de overeenkomstige prenten.</p>
Variatie	<p>Hieronder worden enkele suggesties geformuleerd om het lesmateriaal uit te breiden en/of te differentiëren:</p> <ul style="list-style-type: none"> • Bij zwakkere cursisten of groepen kunnen de pictozinnen extra ondersteuning bieden. Leg dit overzicht bij de cursisten of projecteer het voor de hele groep.

- Voeg gebaren toe wanneer de riedel vlot gaat of laat de cursisten het ritme ondersteunen door mee te knippen, klappen en stampen.
- Voeg extra strofen toe om de riedel te verlengen of laat de cursisten zelf een strofe schrijven.
- Verdeel de zinnen zodat de cursisten in kleinere groepjes of een stukje alleen kunnen riedelen. Vorm een lijn en probeer met de hele groep de riedel correct te doorlopen.

Reflectie en tips

Dit was de eerste riedel die ik gebruikte tijdens mijn stage, dus ik was zeer benieuwd naar het resultaat en ik kon op voorhand moeilijk inschatten hoe de les zou verlopen. Zowel de cursisten als ikzelf vonden het leuk om te riedelen, maar toch waren er enkele elementen die ik vandaag anders zou aanpakken om de aanpak en het materiaal te versterken.

Om te beginnen miste ik wat context en een logische opbouw voor/na de riedel. Dit komt omdat ik tijdens deze stageles slechts een stukje lestijd voor mijn rekening kreeg en er geen tijd was om verder met het thema aan de slag te gaan. Bij de volgende riedel (2.3 – Een afspraak maken) had ik meer tijd en kon ik een logische start- en transferoefening voorzien. Gebruik deze opbouw dus zeker als inspiratie bij deze riedel.

Verder merkte ik dat het tempo van de riedel voor de Ligo-groep te uitdagend was. Ik zou het aanleerproces zelf begeleiden met een tamboerijn/vingerknip of de audiotrack vertraagd afspelen via YouTube. Naarmate de cursisten de riedel onder de knie kregen, werd het tempo wel haalbaar. Het lijkt me dus belangrijk om voldoende traag te beginnen en het tempo systematisch op te drijven. Ook zou ik vanaf de start werken met de ondersteunende audiotrack (met stem) en pas overschakelen op een karaokeversie als het riedelen zeer vlot verloopt. Die ondersteuning is zeker voor zwakkere cursisten een meerwaarde.

Daarnaast had ik de riedel aangebracht met pictozinnen, waarbij (bijna) elk woord visueel aanwezig was. Deze aanpak nam ik over van Janique Vanderstocken en mijn stagementor bij Ligo, maar achteraf gezien waren de pictozinnen eigenlijk overbodig.

Er moet wel steeds visuele ondersteuning aanwezig zijn, zeker wanneer je ervoor kiest om de tekst niet te visualiseren, maar de riedel is gemakkelijk om te onthouden en de prenten uit de PowerPoint bieden voldoende houvast. In de PowerPoint heb ik zowel de tekst met visuele ondersteuning als een reeks zonder tekst voorzien, zodat leerkrachten kunnen inspelen op de specifieke noden van hun cursisten.

Ik was erg tevreden over mijn aanpassingen aan de riedel, maar een aandachtspunt voor mezelf blijft wel om de riedel zo realistisch mogelijk te maken op vlak van prosodie. Omdat riedelen sterk aanleunt bij de spreektaal, moeten de klemtonen en accenten correct zijn. Daarom werd de riedel in het praktisch product nog aangepast en verbeterd.

Toch vond ik het ook fijn om vast te stellen dat muziek ook voor kortere lesfasen ingezet kan worden en dat het muzikale onderdeel niet altijd complex of uitgebreid hoeft te zijn. Deze riedel was erg eenvoudig qua opbouw en bijhorend materiaal, maar juist daarom ook succesvol.

Figuur 14 14: Pictozinnen

2.3 Reageren op een uitnodiging (zelfgeschreven)

Tabel 7: Toelichting riedel reageren op een uitnodiging

Thema	Iemand uitnodigen, een afspraak maken, reageren op een uitnodiging
Situering	Dit materiaal werd ontworpen en uitgetest in een OKAN-klas met beginners. Het thema werd geïnspireerd op de inhouden uit Zo gezegd 1.1 en het materiaal is bijgevolg zeer bruikbaar in een CVO. De inhouden werden daarbij beter afgestemd op een volwassen doelpubliek.
Vaardigheden	Spreeken (gespreksvaardigheid), luisteren en schrijven
Materiaal	<ul style="list-style-type: none"> • Gesprekskaarten uitnodiging • Schrijfopdracht: reageren op een uitnodiging • Ondersteunende PowerPoint
Link naar audiovisueel materiaal	<ul style="list-style-type: none"> • Eerste versie riedel (niet bruikbaar om te riedelen): https://youtu.be/Vr8y-KnEqN8 • Ingaan op een uitnodiging (met ondertitels): https://youtu.be/CwBuInk9H5g

	<ul style="list-style-type: none"> • Een uitnodiging afslaan (met ondertitels): https://youtu.be/hRQbTVZk1Zc
Opbouw	<p>1) Contextualiseren (5') Projecteer de foto van Jamila en Hamza. Stel enkele vragen en reflecteer over de situatie:</p> <ul style="list-style-type: none"> • <i>Wat hebben Hamza en Jamila vast?</i> • <i>Hoe voelen ze zich?</i> • <i>Wat zijn ze aan het doen?</i> • <i>Kennen ze elkaar goed? Waarom denk je dat? Wat is hun band?</i> <p>2) Globaal/gericht luisteren: ingaan op een uitnodiging (10') Speel het eerste deel van de riedel af (= ingaan op een uitnodiging). Werk met verschillende luisterrondes en stel vragen over de riedel:</p> <ul style="list-style-type: none"> • <i>Hoe start Jamila het gesprek? Hoe begroet ze Hamza?</i> • <i>Hoe start jij een gesprek? Gebruik je een ander woord?</i> • <i>Wat vraagt Jamila aan Hamza?</i> • <i>Hoe reageert Hamza op de uitnodiging?</i> • <i>Waar gaan Jamila en Hamza naartoe?</i> • <i>Waar spreken ze af?</i> • <i>Hoe laat spreken ze af?</i> • <i>Op welke manier nodig jij iemand uit voor een activiteit?</i> <p>3) Riedelen: ingaan op een uitnodiging (15') Beluister het eerste deel van de riedel volledig klassikaal. Laat de cursisten vanaf de tweede luisterronde de zinnen steeds herhalen. Wanneer dit vlot gaat, kan er op verschillende manieren geriedeld worden. Enkele mogelijkheden:</p> <ul style="list-style-type: none"> • Riedelen in twee groepen: groep Jamila en groep Hamza • Riedelen in twee groepen: groep 'vraag' en groep 'antwoord' (= de herhaling van de zin) • Riedelen per duo, waarbij cursist A Jamila/de vraag riedelt en cursist B Hamza/het antwoord • Riedelen met alle cursisten samen • Om de beurt (individueel of per duo) een stukje riedelen <p>4) Wisselspel kaarten: ingaan op een uitnodiging (10' tot 15') Projecteer de gesprekskaarten en overloop alle informatie op de kaart. Geef de cursisten de opdracht om rond te lopen en elkaar uit te nodigen voor de activiteit op hun kaart. Laat de cursisten een kort gesprek voeren om in te gaan op de uitnodiging. Wanneer het gesprek lukt, mogen de cursisten van kaart wisselen. Neem als leerkracht deel aan de oefening, zodat er nieuwe kaarten in het spel kunnen komen en er controle is over de geformuleerde zinnen.</p> <p>Projecteer het schema tijdens de oefening voor permanente visuele ondersteuning.</p> <p>5) Globaal luisteren + contextualiseren: een uitnodiging afslaan (10' tot 15') Speel het tweede deel van de riedel af (= een uitnodiging afslaan). Werk met verschillende luisterrondes en stel vragen over de riedel:</p>

	<ul style="list-style-type: none"> • <i>Waar wil Jamila met Hamza naartoe?</i> • <i>Hoe reageert Hamza op de uitnodiging? Waarom kan hij niet mee?</i> • <i>Wat stelt Hamza voor?</i> • <i>Hoe voelt Jamila zich?</i> <p>Reflecteer met de cursisten over goede redenen om een uitnodiging af te slaan. Gebruik de PowerPoint als leidraad, maar laat ook ideeën uit de klasgroep komen. Benadruk dat een 'ja' in België betekent dat je effectief moet komen, want de andere persoon verwacht dit. Indien gewenst, kan er een kort klasgesprekje gevoerd worden over de culturele verschillen rond uitnodigingen.</p> <p>6) Riedelen: een uitnodiging afslaan (15') Beluister het tweede deel van de riedel volledig klassikaal. Laat de cursisten vanaf de tweede luisterronde de zinnen steeds herhalen. Wanneer dit vlot gaat, kan er op verschillende manieren geriedeld worden. Voor concrete voorbeelden: zie stap 3.</p> <p>7) Wisselspel kaarten: een uitnodiging afslaan (10' tot 15') Laat de cursisten opnieuw het wisselspel met kaarten spelen, maar geef deze keer de opdracht om de uitnodiging af te slaan en een goede reden te geven. Projecteer het schema ter ondersteuning. Voor meer uitleg bij deze oefening: zie stap 4.</p> <p>8) Schrijfopdracht: een uitnodiging afslaan (10' tot 15') Projecteer de uitnodiging van Ikram en contextualiseer deze. Overloop de informatie die op een goede uitnodiging staat.</p> <p>Geef de cursisten nadien de opdracht om te reageren op de uitnodiging: ze kunnen niet komen. Overloop alle elementen uit het antwoord en coach de cursisten nadien individueel. Voorzie eventueel een correctiesleutel voor cursisten die sneller klaar zijn.</p>
<p>Variatie</p>	<p>Hieronder worden enkele suggesties geformuleerd om het lesmateriaal uit te breiden en/of te differentiëren:</p> <ul style="list-style-type: none"> • Ga op verschillende manieren aan de slag met de riedel. Bij stap 3 werden enkele suggesties geformuleerd. • Laat de cursisten na de schrijfopdracht zelf een goede uitnodiging ontwerpen voor een gelegenheid naar keuze (deze oefening kan als differentiatie dienen voor snelle werkers of als leuk tussendoortje in de les). Zorg ervoor dat de essentiële informatie duidelijk op de uitnodiging staat, maar stimuleer de creativiteit voor de layout en concrete invulling. Voorzie gekleurd papier, stiften, potloden en versiermateriaal. • Herhaal het wisselspel met kaarten een derde keer (of gebruik deze variant de tweede keer in plaats van de geïsoleerde oefening), maar laat de cursisten deze keer zelf kiezen of ze ingaan op de uitnodiging. Wanneer ze deze afslaan, moeten ze wel steeds een goede reden geven. Projecteer het schema ter ondersteuning.

Reflectie en tips

Deze riedel vond ik in de uittestfase het minst geslaagd, omdat de riedel te weinig ritmische ondersteuning bevatte in combinatie met veel tekst en lange zinnen. Bijgevolg was de timing van de woorden erg moeilijk in te schatten, waardoor de leerlingen er niet in slaagden om vlot mee te riedelen. Omdat de tekst uitgebreider en complexer is dan een gemiddelde riedel, waren er ook te weinig luisterrondes om de riedel te beheersen op een impliciete manier (= zonder deze letterlijk aan te leren).

De basis van deze les was wel sterk en had veel potentieel, omdat het onderwerp op verschillende manieren en via verschillende vaardigheden ingeoeft wordt, waardoor er veel oefenkansen gecreëerd worden. Daarom ben ik in functie van het praktisch product toch nog met deze riedel aan de slag gegaan en heb ik de nodige aanpassingen gedaan om de riedel gebruiksvriendelijk te maken. In de beschrijvende tabel is zowel de link naar de oude versie (deze is niet bruikbaar om te riedelen) als de herwerkte riedel te vinden, zodat leerkrachten de twee versies kunnen vergelijken en de verschillen kunnen beluisteren. Deze vergelijking is ook erg waardevol als leerkrachten zelf een riedel willen maken, omdat de valkuilen in de oude versie duidelijk naar voren komen.

De nieuwe riedel werd beter afgestemd op het ondersteunende achtergrondritme, waardoor de timing logischer is. Verder herhaalde ik elke zin, zodat de cursisten in een eerste riedelfase de tekst gewoon kunnen nazeggen. Door elk onderdeel steeds te herhalen, wordt het aanleerproces opgebouwd en beter ondersteund. Bovendien zorgt deze herhaling voor leuke interacties en variatiemogelijkheden tijdens het riedelen (wanneer de cursisten de riedel vlot kunnen meezeggen).

Daarnaast wijzigde ik ook de activiteiten uit de riedel, zodat deze beter aansluiten bij de leefwereld van volwassen cursisten. "Nee sorry, ik moet voetballen." werd bijvoorbeeld vervangen door "Nee sorry, ik moet naar de les." en "Ga je mee naar de cinema?" werd "Ga je mee naar de markt?". Ook de uitnodiging voor de schrijfpdracht werd afgestemd op een volwassen doelpubliek.

De kaarten voor het wisselspel zijn geïnspireerd op kaarten uit de materialenkoffer van *Zo gezegd 1.1*, maar wilde ik toch graag verwerken in de bijlage, zodat leerkrachten, ongeacht de gebruikte methode van de school, aan de slag kunnen met deze riedel.

Figuur 15: Gesprekskaarten uitnodiging

30

Vier mee mijn verjaardag!

IKRAM

Kom jij ook?
Graag een antwoord voor 26 maart.

30 MAART • 19:00 UUR
Van der Laan Hotel, grote feestzaal
Molenstraat 38, Deurne

Schrijf een bericht naar Ikram.

- 1) Begroet Ikram.
- 2) Feliciteer haar met haar verjaardag.
- 3) Bedank haar voor de uitnodiging.
- 4) Excuseer je.
- 5) Schrijf dat je niet kan komen.
- 6) Schrijf waarom je niet kan komen.
- 7) Neem afscheid.
- 8) Schrijf je naam.

Figuur 16: Reageren op een uitnodiging (schrijfopdracht)

Algemeen besluit

Deze bachelorproef verdiepte zich in de kansen van muziek voor het talenonderwijs en zocht een antwoord op de vraag **hoe muziek ingezet kan worden binnen het taalonderwijs Nederlands voor anderstaligen, opdat het leerproces gestimuleerd wordt**. Vanuit de achtergrondliteratuur kon niet geconcludeerd worden dat 'muziek slim maakt' aangezien er tot op heden te weinig langlopende en betrouwbare onderzoeken werden uitgevoerd naar het effect van muziek op de leerprestaties en resultaten. Toch kunnen muzische werkvormen erg waardevol zijn, omdat muziek aangetoonde gunstige effecten heeft op de hersenen, de motivatie en het welbevinden van cursisten. Bovendien draagt muziek bij aan een positieve klassfeer waarin cursisten zich verbonden voelen met elkaar en kunnen en durven leren.

De literatuurstudie analyseerde ook de twee belangrijkste werkvormen binnen muziek: taalriedels en liedjes. Taalriedels worden vooral ingezet om te werken aan prosodie en om alledaagse uitdrukkingen in te oefenen. In tegenstelling tot liedjes worden ze op een vaste manier opgebouwd en aangebracht. Een ondersteunend ritme bepaalt het tempo en houdt de groep samen tijdens het riedelen. Vooral een correcte, realistische prosodie, veel herhaling en visuele ondersteuning zijn essentieel voor een succesvolle taalriedel. Liedjes kunnen in vergelijking met taalriedels ingezet worden voor meer verschillende doelen (werken aan taalvaardigheden, woordenschat, uitspraak en grammatica) en hebben geen vaste, specifieke opbouw, waardoor leerkrachten dit zelf kunnen invullen op een eigen, creatieve manier. Een goed lied bevat een herkenbare melodie, eenvoudige tekst en veel herhaling van de belangrijkste woorden en zinnen.

Voor en tijdens de uitwerking van dit eindwerk werden verschillende muzische lesmaterialen gecreëerd en uitgetest in verschillende stagecontexten. Op basis van eigen ervaringen en nieuwe inzichten uit de literatuurstudie, werd een praktisch product ontwikkeld met zes uitgewerkte muzische lessen/materialen, zowel zelfgeschreven als bewerkingen van bestaande liedjes en riedels. De uittestfase doorheen de stages was zeer leerrijk en waardevol, omdat de tips uit de literatuur afgetoetst konden worden aan de praktijk en eigen ervaringen als leerkracht. **Tabel 8** vat de belangrijkste inzichten samen die er samen voor zorgen dat werken met muziek in de NT2-klas leidt tot zeer krachtige leermomenten.

Tabel 8: Aandachtspunten muziek in de NT2-klas

Aandachtspunt	Toelichting
Aanleerproces	Het is niet nodig om een riedel of liedje expliciet aan te leren. Door de les stapsgewijs op te bouwen en veel luisterrondes te creëren via gevarieerde oefeningen, kunnen de cursisten tegen de riedel- of zangfase al vlot meedoen en moeten enkel de moeilijkste zinnen expliciet herhaald en aangeleerd worden.
Context en opbouw	Een riedel of liedje is pas waardevol wanneer het in een rijke context aangebracht wordt. Beperk de les dus niet tot het riedelen of zingen, maar vertrek vanuit een concrete instap en bouw de les stapsgewijs op. Koppel verschillende oefeningen en vaardigheden aan het thema, zodat de doelen op verschillende manieren bereikt worden. Beëindig de les steeds met een synthese of transferoefening (dit kan ook de riedel/het lied zijn, waarin het geleerde toegepast wordt op een ludieke manier).

	<p>Besteed voldoende aandacht aan het semantiseren en bespreken van de inhoud, zodat de cursisten begrijpen waarover het lied/de riedel gaat. Werk met verschillende luisterrondes en gebruik een luisterwijzer, zodat de cursisten gericht kunnen luisteren. De DILIT-methode is zeer geschikt voor een algemene, globale analyse, terwijl een gatentekst of oefening met luisterkaarten ervoor zorgt dat de cursisten gericht luisteren. Het verbeteren van de gatentekst is de ideale gelegenheid om moeilijke zinnen te analyseren en de tekst in detail te bespreken.</p>
Ondersteuning en uitdaging	<p>Creëer voldoende ondersteuning voor de cursisten, zowel visueel als muzikaal. Werk met prenten en foto's, gebruik ondertitels waar nodig en werk met kleuren in de tekst om de groepsverdeling tijdens het zingen/riedelen te weerspiegelen. Kies ook voor live ritmische ondersteuning of sterke audiotracks waarop geriedeld of gezongen kan worden. In de aanleerfase zijn karaokeversies minder geschikt, omdat de cursisten vaak nog nood hebben aan ondersteuning door een stem.</p> <p>Let wel op dat de ondersteuning steeds afgestemd wordt op het niveau van de klasgroep. Start met beperkte ondersteuning en voeg indien nodig extra ondersteuning toe, zodat de cursisten zoveel mogelijk uitgedaagd worden. Bij eenvoudige riedels of liedjes zijn enkele goedgekozen prenten vaak al voldoende.</p>
Energie en enthousiasme	<p>Kies oefeningen uit waarbij alle cursisten tegelijk geactiveerd worden en kunnen bijleren. Wanneer iedereen tegelijk of in grote groepen zingt/riedelt, is er een veilige leercontext en wordt er meer spreekdurf gecreëerd. Enthousiasme van de leerkracht werkt aanstekelijk en overtuigt de cursisten om zelf ook goed mee te doen en zich te amuseren. Laat de cursisten ook rechtstaan en mee klappen of dansen, zodat ze actief en energiek meedoen.</p>
Afstemming	<p>Het niveau van de riedel of het lied moet steeds afgestemd zijn op dat van de cursisten, zodat ze een succeservaring bereiken en vlot kunnen deelnemen (na de verschillende oefeningen en luisterrondes). Zoek of maak een tekst op maat waarbij de cursisten toch uitgedaagd worden en kunnen bijleren. Verder moet het materiaal ook afgestemd worden op de ervaring en durf van de leerkracht, want het is essentieel om de riedels en liedjes zelf met overtuiging te kunnen ondersteunen.</p>

Riedelen of zingen?

Taalriedels kunnen een heel geschikte en sterke manier zijn om simpele, alledaagse uitdrukkingen aan te leren. Het is echter een uitdaging om het ritme volledig af te stemmen op de natuurlijke spreektaal en omdat het melodische aspect ontbreekt, zijn riedels minder toegankelijk voor leerkrachten met een beperkte muzikale achtergrond. Riedels blijven door de ontbrekende melodie ook minder goed in het geheugen zitten dan

liedjes, waardoor ze meer herhaling vragen. Wanneer de tekst iets complexer of langer wordt, zijn liedjes geschikter en kunnen ook andere doelen bereikt worden, zoals het aanleren of vastzetten van nieuwe woordenschat.

Zelfgeschreven of bestaande materialen?

Het is moeilijk om te bepalen wat het beste werkt: een zelfgeschreven riedel/lied of (een bewerking van) bestaand materiaal. Voor beide opties zijn er enkele waardevolle argumenten pro en contra. Wanneer het materiaal zelfgeschreven wordt, heeft de leerkracht de volledige controle over de inhoud, waardoor deze naadloos kan aansluiten bij het thema van de les en volledig afgestemd kan worden op de voorkennis van de cursisten. Het kan ook veel zelfvertrouwen en plezier geven, waardoor het enthousiasme tijdens de les toeneemt. Zelf materialen uitwerken is echter een tijdrovend proces en vraagt extra kennis en vaardigheden van de leerkracht (zoals toonvast kunnen zingen, een sterk ritmegevoel, kennis van montage- en bewerkingsprogramma's en beschikken over degelijk opnamemateriaal).

Het omgekeerde geldt voor het werken met bestaande materialen, want deze kunnen mits kleine aanpassingen direct ingezet worden in de les en zijn bijgevolg minder tijdrovend. Hierdoor is er meer tijd om oefeningen bij het muzische materiaal uit te werken, waardoor echt gefocust wordt op de lesdoelen en de muziek slechts ingezet wordt als één van de middelen om deze te bereiken. De leerkracht moet bovendien zelf minder muzikale aanleg hebben, wat bestaande materialen erg toegankelijk maakt indien ze voldoende ondersteuning bevatten (sterke audiotracks en visuele ondersteuning).

Een nadeel van bestaande materialen is dat ze vaak niet afgestemd zijn op de kennis en het taalniveau van de cursisten, waardoor er soms te complexe woorden of zinnen gebruikt worden. Tegelijkertijd is dit leerrijk, omdat de kennis van de cursisten verrijkt wordt en de leerkracht leerinhouden kan aanbrengen die niet rechtstreeks tot de leerstof behoren. Dit maakt het lesmateriaal bovendien realistischer ten opzichte van de praktijk buiten het klaslokaal.

Op basis van deze vergelijking kan geconcludeerd worden dat zelfgemaakte materialen het best afgestemd kunnen worden op het niveau van de cursisten, maar dat bestaande materialen veel toegankelijker en minder tijdrovend om mee te werken zijn voor leerkrachten. Vanuit eigen ervaring levert zelfgemaakt materiaal te weinig extra leerwinst en voordelen op voor de tijd die nodig is om het te maken. Een grondige analyse van het bestaande materiaal is dus steeds nodig om te bepalen of het echt noodzakelijk en waardevol is om tijd te investeren in eigen materialen.

Vervolgonderzoek

De vergelijking tussen riedels of liedjes enerzijds en zelfgeschreven of bestaande materialen anderzijds werd gebaseerd op de inzichten uit de literatuurstudie en eigen ervaringen tijdens de ontwerp- en uittestfase van het praktisch product. Om de vergelijking op een wetenschappelijke manier te onderbouwen, is extra onderzoek noodzakelijk, waarin de verschillen vergeleken en uitgetest worden in testgroepen. Dit kan niet alleen de algemene leerwinst van muzische werkvormen achterhalen, maar kan ook meer inzicht geven in de leerwinst per werkvorm.

Als blijkt dat muziek effectief een rechtstreekse invloed heeft op de leerprestaties, dan kan dit de visie en aanpak van het talenonderwijs sterk veranderen en klopt het dat 'muziek doet leren'. Tot die tijd blijft deze bachelorproef een symbolische ambassadeur voor de integratie van muziek in het onderwijs.

Bibliografie

- Agentschap integratie en inburgering. (sd). *Nederlands leren*. Opgehaald van Agentschap integratie en inburgering: <https://www.integratie-inburgering.be/nederlands-leren>
- Anthonis, K., & Smekens, C. (2012). *Karaoke in de Engelse les: een meerwaarde?* Vorselaar: Katholieke Hogeschool Kempen.
- Atlas integratie en inburgering Antwerpen. (sd). *Certificerende taaltest Nederlands A1/A2*. Opgehaald van Atlas Antwerpen: <https://www.atlas-antwerpen.be/nl/testen/certificerende-taaltest-nederlands-a1-a2>
- Bastian, H. G. (2003). *Muziek maakt slim*. Katwijk: Panta Rhei.
- Bjorkvold, J.-R. (2008). *De muzische mens*. Rotterdam: Ad. Donker.
- Blomme, I., Nordin, A., & Potargent, J. (2013). *Nu versta ik je! Uitspraak Nederlands voor Anderstaligen*. Leuven: Acco.
- Clouseau. (2009, maart 12). *Clouseau - En dans (official video)*. Opgehaald van YouTube: <https://www.youtube.com/watch?v=85IZa6NPLWk>
- de Bonski's. (sd). *Info*. Opgehaald van Bonski: <https://www.bonski.be/over-de-show>
- de Vries, J., & Van Loo, H. (2014). *Anders nog iets? Liedjes voor wie Nederlands leert*. Amsterdam: Boom.
- Diversiteitspraktijk. (sd). *Hoelang duurt het om Nederlands te leren?* Opgehaald van Diversiteitspraktijk: <https://www.diversiteitspraktijk.be/artikels/hoe-lang-duurt-het-om-nederlands-te-leren>
- Herfs, J., van der Lei, R., Riksen, E., & Rutten, M. (2005). *Muziek leren: Handboek voor het basis- en speciaal onderwijs*. Assen: Koninklijke Van Gorcum.
- Hersenstichting. (sd). *Muziek ontspant en prikkelt de hersenen*. Opgehaald van Hersenstichting: <https://www.hersenstichting.nl/de-hersenen/gezonde-hersenen/muziek/#:~:text=Muziek%20ontspant%20en%20prikkelt%20de%20hersenen&text=Ook%20als%20u%20luistert%20naar,bloeddruk%20en%20vermindering%20van%20stress>.
- Hornstra, L., & Weijers, D. (2016). *Motiverend lesgeven: handleiding voor docenten*. (Universiteit Utrecht) Opgehaald van NRO: <https://www.nro.nl/sites/nro/files/migrate/Leerlingen-motiveren.-Handleiding-def.pdf>
- Israel, H. (2013, Maart). *Language Learning Enhanced by Music and Song*. Opgehaald van Research Gate: https://www.researchgate.net/profile/Hilda-Israel/publication/307917016_Language_Learning_Enhanced_by_Music_and_Song/links/596649e9aca2728ca66d6f1f/Language-Learning-Enhanced-by-Music-and-Song.pdf
- Jansen, M. (2020, oktober 27). *Tekst onthoud je beter op muziek*. Opgehaald van NEMO Kennislink: <https://www.nemokennislink.nl/publicaties/tekst-onthoud-je-beter-op-muziek/>
- Kaoa, T.-a., & Oxford, R. (2014). *Learning language through music: A strategy for building inspiration and motivation*. Opgehaald van Science Direct:

https://www.sciencedirect.com/science/article/abs/pii/S0346251X14000074?casa_token=weVfL66QAF0AAAAA:mqTk9Dh61sfqKBsmPb8PFLERNv6mzLn2-6tgSOgmn0gZ6GqrV5V2_cDoj5p2YAEDYDSY-Y1XgrYD

- Katholiek Onderwijs Vlaanderen. (sd). *Taalgericht (vak)onderwijs*. Opgehaald van Katholiek Onderwijs Vlaanderen: <https://pro.katholiekonderwijs.vlaanderen/taalgericht-vakonderwijs/hoe>
- Kelly, N., & Van Vossel, I. (2022). *Vakdidactiek NT2: basis*. Mechelen: Thomas More.
- Kinderen voor Kinderen. (2020, oktober 23). *Moeilijke vragen (songtekst) - Kinderen voor Kinderen*. Opgehaald van YouTube: <https://www.youtube.com/watch?v=jj6Wmch2DaU>
- Leysen, J., & De Schryver, A. (2005). *Riedel en ritme. Vlaamse taalriedels*. Leuven: Acco.
- Meewis, V. (2020, maart 23). *Muziek- en taalonderwijs slim combineren*. Opgehaald van LKCA: <https://www.lkca.nl/artikel/muziek-en-taalonderwijs-slim-combineren/>
- Nederlandse Taalunie. (sd). *Over het ERK*. Opgehaald van ERK Nederlands: <https://erk-nederlands.taalunie.org/over-het-erk/>
- NT2 audio. (2020, juni 4). *Taalriedels voor NT2 en NT2ALFA onderwijs*. Opgehaald van SoundCloud: <https://soundcloud.com/user-500636974/sets/riedel-en-ritme-vlaamse-taalriedels>
- Onderwijsinspectie Vlaamse Overheid. (2016, januari). *OP(-)MAAT. Een onderzoek naar de behoeftedekkendheid en de behoeftegerichtheid van het NT2-aanbod in Vlaanderen*. Opgehaald van Vlaamse Overheid: <https://www.vlaanderen.be/publicaties/op-maat-een-onderzoek-naar-de-behoeftedekkendheid-en-de-behoeftegerichtheid-van-het-nt2-aanbod-in-vlaanderen>
- Onderwijskiezer. (2023). *Nederlands leren: de verschillende taalniveaus*. Opgehaald van Onderwijskiezer: https://www.onderwijskiezer.be/v2/hoger/hoger_taalniveaus.php?var=NL
- Onderwijskiezer. (sd). *Nederlands leren: de verschillende taalniveaus*. Opgehaald van Onderwijskiezer: https://www.onderwijskiezer.be/v2/hoger/hoger_taalniveaus.php?var=NL
- Peeters, B. (2015, mei 28). *Bart Peeters - Konijneneten*. Opgehaald van YouTube: <https://www.youtube.com/watch?v=4XTTJVuQSCg>
- Psychologiemagazine. (2023, januari 11). *Waarom muziek goed is voor ons brein*. Opgehaald van Psychologiemagazine: <https://www.psychologiemagazine.nl/artikel/waarom-muziek-goed-is-brein/>
- Sakamoto, B. H. (2010, mei 23). *How to create a jazz chant by Carolyn Graham*. Opgehaald van Teaching village: <https://www.teachingvillage.org/2010/05/23/how-to-create-a-jazz-chant/>
- Samen zingen. (sd). *Samen zingen (foto)*. Opgehaald van Wordpress: <https://samenzingen152205365.wordpress.com/>
- Savage, J. (2013). *The guided reader to teaching and learning music*. New York: Routledge.

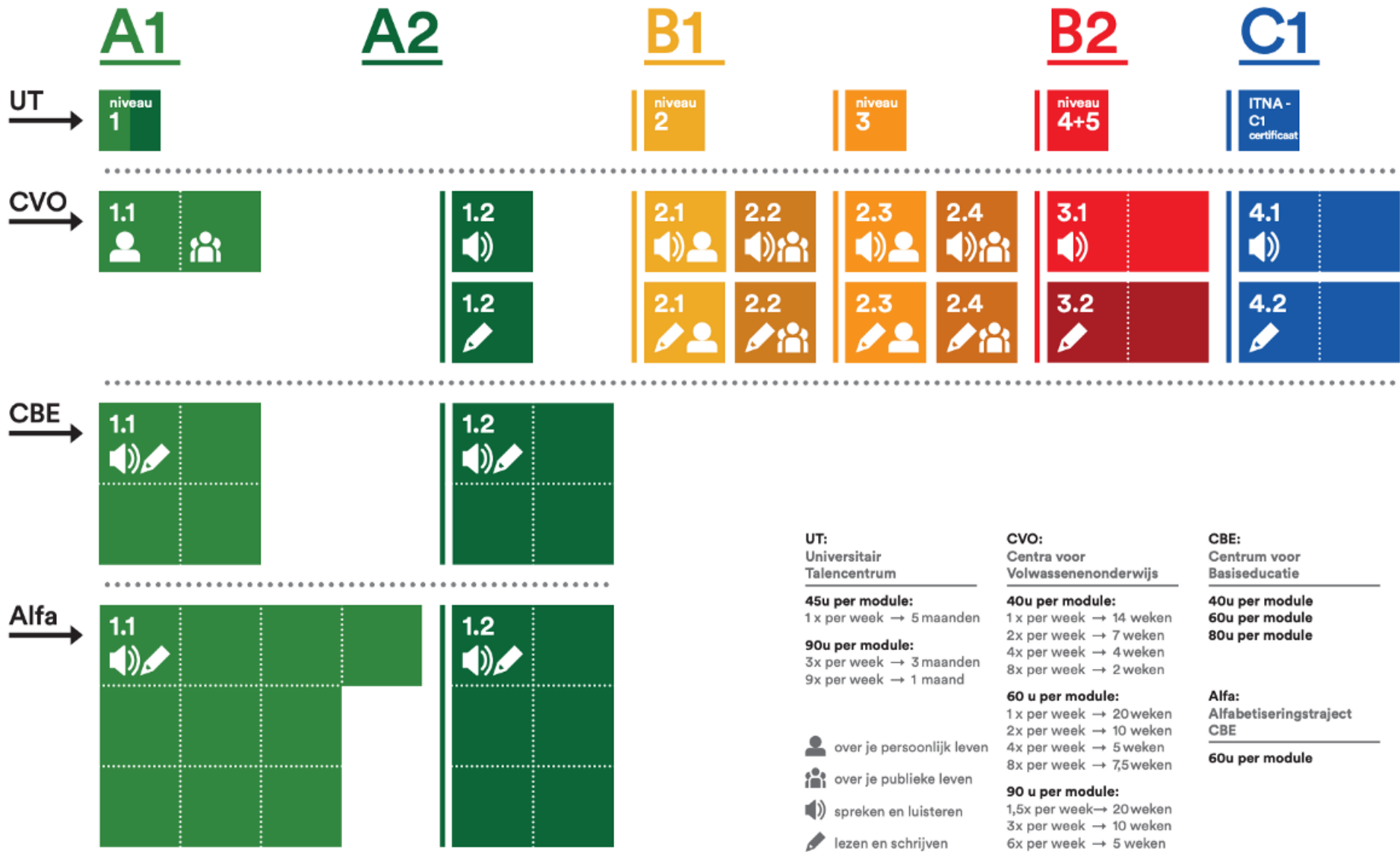
- SLO. (sd). *Wat is het ERK?* Opgehaald van SLO:
<https://www.slo.nl/thema/vakspecifieke-thema/mvt/erk/>
- Stuurgroep VO. (sd). *Opleidingsprofielen*. Opgehaald van Stuurgroep VO:
<http://www.stuurgroepvo.be/nieuwe-opleidingsprofielen>
- Taalunie. (sd). *Europees Referentiekader (ERK)*. Opgehaald van Taalunie:
<https://taalunie.org/dossiers/47/europees-referentiekader-erk>
- Thieme, M. (2018, september 26). *Het geheugen trainen met muziek*. Opgehaald van Stichting Milo: <https://www.stichtingmilo.nl/praktijkverhalen/het-geheugen-trainen-met-muziek>
- Vanderstocken, J. (sd). *Didactische uitgangspunten*. Opgehaald van NT2 en alfa:
<https://www.nt2enalfa.com/didactische-uitgangspunten.html>
- Vanderstocken, J. (sd). *DILIT-methode*. Opgehaald van NT2 en Alfa:
<https://www.nt2enalfa.com/dilit.html>
- Vanderstocken, J. (sd). *Riedelen en zingen*. Opgehaald van NT2 en Alfa:
<https://www.nt2enalfa.com/riedelen-en-zingen.html>
- Vlaamse Overheid. (2023, februari). *Vlaams onderwijs in cijfers 2021-2022*. Opgehaald van Vlaanderen: <https://publicaties.vlaanderen.be/view-file/54093>
- Vlaamse Overheid. (sd). *Begeleiding van inburgeraars (het Inburgeringstraject)*. Opgehaald van Vlaanderen: <https://www.vlaanderen.be/begeleiding-van-inburgeraars-het-inburgeringstraject>
- Vlaamse Overheid. (sd). *Nederlands leren*. Opgehaald van Agentschap Integratie & Inburgering: <https://www.integratie-inburgering.be/nederlands-leren>
- Vlaamse Overheid. (sd). *NT2 regelgeving*. Opgehaald van Vlaanderen onderwijs en vorming: <https://onderwijs.vlaanderen.be/nl/directies-en-administraties/volwassenenonderwijs/nt2-hertekend-inburgeringsbeleid/nt2-regelgeving>
- Vlaamse Overheid. (sd). *NT2 regelgeving*. Opgehaald van Vlaanderen:
<https://onderwijs.vlaanderen.be/nl/directies-en-administraties/volwassenenonderwijs/nt2-hertekend-inburgeringsbeleid/nt2-regelgeving>
- Wat en hoe NT2. (sd). *Lestip eerste opvang*. Opgehaald van Wat en hoe NT2:
<https://watenhoe-nt2.nl/pdf/inleiding.pdf>
- Wesp vzw. (2023). *Educatieve bijlage*. Opgehaald van Wij maken muziek:
<https://www.wijmakenmuziek.be/downloads>
- Wikipedia. (2022, november 11). *COVAAR*. Opgehaald van Wikipedia:
<https://nl.wikipedia.org/wiki/COVAAR>

Overzicht bijlagen

Bijlage	Omschrijving
1	Indeling NT2-onderwijs in Vlaanderen
2	Voorbeeldoefening uit educatief pakket: <i>Het beste van de Bonski's</i>
3	Interviewleidraad: vragen
4	Materialenbundel praktisch product
5	Ondersteunende PowerPoint praktisch product

BIJLAGE 1: Indeling NT2-onderwijs in Vlaanderen

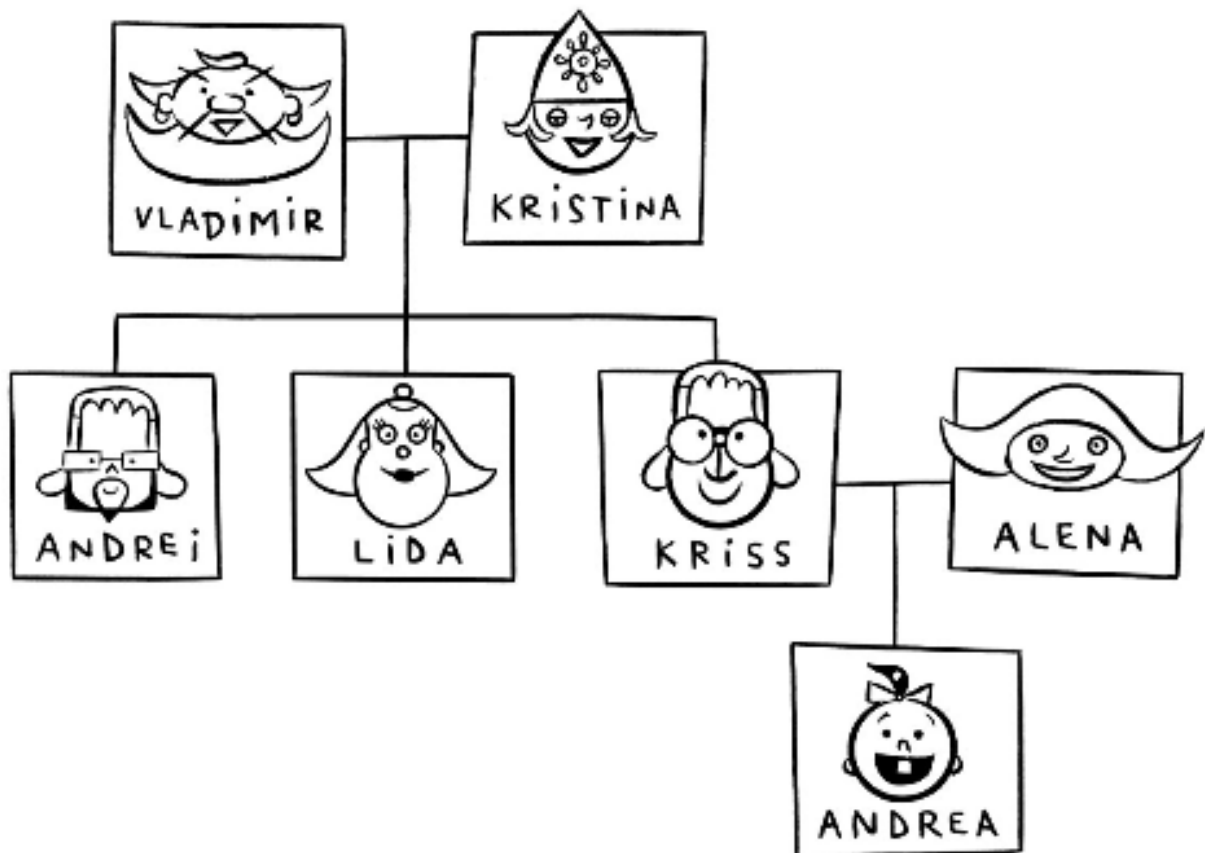
Nederlands leren

Noot: Overgenomen van onderwijskiezer (2023). *Nederlands leren: de verschillende taalniveaus*. Opgehaald van Onderwijskiezer: https://www.onderwijskiezer.be/v2/hoger/hoger_taalniveaus.php?var=NL

BIJLAGE 2: Voorbeeldoefening uit educatief pakket
Het beste van de Bonski's

--- DE FAMILIE BONSKI ---

Vul in! Kies uit:

vader / moeder / oma / opa / broer / zus / zoon / dochter / kleindochter / nicht / nonkel* / tante

1) Kriss is de van Andrei. Kriss is de van Vladimir en Kristina.

2) Andrea is de van Kriss en Alena. Kriss is de van Andrea. Alena is de van Andrea.

3) Andrea is de van Vladimir en Kristina. Vladimir is de van Andrea. Kristina is de van Andrea.

3) Lida is de van Kriss en Andrei. Lida is de van Andrea. Andrei is de van Andrea. Andrea is de van Andrei en van Lida.

*nonkel = Belgisch-Nederlands, in Nederland zegt men oom

BIJLAGE 3: Interviewleidraad

Interviewleidraad: vragen

- *Hoe ben je in het NT2-werkveld terecht gekomen?*
- *Hoe sta jij tegenover het gebruik van muziek binnen taalonderwijs?*
- *Hoe pak jij het schrijven van een sterk NT2-lied aan?*
- *Bij welke soort leerstof kan je muziek inzetten?*
- *Zijn er onderdelen of thema's binnen NT2 die niet geschikt zijn om te verwerken in een lied?*
- *Heb je tips voor mij om zelf muzisch lesmateriaal uit te werken? Zijn er valkuilen?*

Tijdens het interview werd een audio-opname gemaakt, zodat de gegeven tips verwerkt konden worden in het praktisch product.

BIJLAGE 4: Materialenbundel praktisch product

Materialenbundel praktisch product

Deze bijlage bevat alle bijhorende materialen bij de uitgewerkte muzische werkvormen. De bundel werd opgesplitst in twee categorieën: liedjes en riedels. De volgorde van de voorbeelden werd overgenomen uit de bachelorproef en elk voorbeeld is te herkennen aan het overeenkomstige pictogram.

De volgende voorbeelden komen in deze bundel aan bod:

- **Liedjes**
 - Vakantielied (zelfgeschreven op de melodie van *En dans* – Clouseau)
 - Konijneneten (bewerking van Bart Peeters)
 - Moeilijke vragen (bewerking van Kinderen voor Kinderen)
- **Riedels**
 - Instructies (zelfgeschreven)
 - Ga je mee (bewerking van Janique Vanderstocken)
 - Reageren op een uitnodiging (zelfgeschreven)

Deze bundel werkt bovendien met een eigen legende. Hieronder worden de gebruikte pictogrammen verklaard:

Pictogram	Betekenis
	Kaartjes om uit te knippen door de leerkracht
	Correctiesleutel voor de leerkracht
	Invuloefening voor de cursisten
	Overzicht (lied)tekst voor de leerkracht

1. Liedjes

1.1 Vakantielied (zelfgeschreven)

Wil je kamperen, (of) op hotel gaan?

☰

Ik heb veel tijd, wat ga ik doen vandaag?

I

Ik lees een boek, maak een wandeling.

L

't Is warm, de zon schijnt.

N

Neem snel je koffers en paspoort erbij.

V

Ik bezoek mijn familie eindelijk weer.

X

(we gaan) Snorkelen in de zee.

V

Laat gaan slapen dat vind ik oké!

^

Vakantielied

Hey, ga jij ook graag op **vakantie**
Naar de bergen, de **stad** of de zee
Wil je kamperen, op **hotel** gaan
Of een groot **huis**, wie wil er mee

Ik heb veel tijd, wat ga ik doen **vandaag**
Misschien op **restaurant**
Ik lees een boek, maak een **wandeling**
Of ik ga **zonnen** op het strand

Op **vakantie**
Met het vliegtuig, de auto of **trein**
't Is **warm**, de zon schijnt
Een week **ontspannen** dat vind ik fijn

Hey, ben jij klaar voor de **vakantie**
Neem snel je **koffers** en paspoort erbij
Plan je reis, koop je **tickets**
Stuur je een **postkaart** van daar naar mij?

Ik bezoek mijn **familie** eindelijk weer
Snorkelen in de zee
's Avonds dansen, cocktails **drinken**
Laat gaan **slapen** dat vind ik oké

Op **vakantie**
Met het vliegtuig, de auto of **trein**
't Is **warm**, de zon schijnt
Een week **ontspannen** dat vind ik fijn

't Is **warm**, de zon schijnt
Een week **ontspannen** dat vind ik fijn

Naam:

Datum:

Vakantielied

Hey, ga jij ook graag op

Naar de bergen, de of de zee

Wil je kamperen, op gaan

Of een groot, wie wil er mee

Ik heb veel tijd, wat ga ik doen

Misschien op

Ik lees een boek, maak een

Of ik ga op het strand

Op

Met het vliegtuig, de auto of

't Is, de zon schijnt

Een week dat vind ik fijn

Hey, ben jij klaar voor de

Neem snel je en paspoort erbij

Plan je reis, koop je

Stuur je een van daar naar mij

Ik bezoek mijn eindelijk weer

..... in de zee

's Avonds dansen, cocktails

Laat gaan dat vind ik oké

Naam:

Datum:

Op

Met het vliegtuig, de auto of

't Is, de zon schijnt

Een week dat vind ik fijn

't Is, de zon schijnt

Een week dat vind ik fijn

De bergen

De zee

Kamperen

Het hotel

Het restaurant

De wandeling

Het strand

Het vliegtuig

Ontspannen

De vakantie

De vakantie

De koffer

De postkaart

Snorkelen

De cocktail

Warm

1.2 Konijneneten – Bart Peeters (bewerkt)

Ik ben **verdikt**, ik moet zoals dat heet
Daar iets aan doen, ik moet dus op **dieet**
Dat is nu juist iets waar ik tegen ben
Dat is nu juist iets, iets waar ik **niks** van ken

Van geen **chocola(de)** meer
Geen friet met mayonaise
Alleen nog sla en **wortels** met radijs

Ooooh konijneneten
'k Moet het niet weten
'k Moet het niet weten
Ooooh konijneneten
'k Moet het niet weten
'k Moet het niet weten

De dictatuur van lijnen en dieet
Is dikke vette onzin, zeg ik **omdat** ik weet
Dat je daar echt niet veel vrolijker van wordt
't Is dikke vette onzin, dit leven is te **kort**

Voor geen **chocola(de)** meer
Geen friet met mayonaise
Alleen nog sla en **wortels** met radijs

Ooooh konijneneten
'k Moet het niet weten
'k Moet het niet weten
Ooooh konijneneten
'k Moet het niet weten
'k Moet het niet weten

Ik doe niet mee nee nee ik doe niet mee
Voor honger-winter-eten is **mijn** wil veel te zwak
Ik doe niet mee nee nee ik doe niet mee
Ik ben een **mens** en geen wandelende tak

Geen **chocola(de)**

Mayonaise

Alleen sala(de)

En radijs

Geen **chocola(de)**

Mayonaise

Alleen sala(de)

En radijs

Oooh konijneneten

'k Moet het niet weten

'k Moet het niet weten

Oooh konijneneten

'k Moet het niet weten

'k Moet het niet weten

Oooh konijneneten

'k Moet het niet weten

'k Moet het niet weten

Oooh konijneneten

'k Moet het niet weten

'k Moet het niet weten

Naam:

Datum:

Konijneneten – Bart Peeters

*Ik ben, ik moet zoals dat heet
Daar iets aan doen, ik moet dus op*

Dat is nu juist iets waar ik tegen ben

Dat is nu juist iets, iets waar ik van ken

Van geen meer

Geen friet met mayonaise

Alleen nog sla en met radijs

Oooh konijneneten

'k Moet het niet weten

'k Moet het niet weten

Oooh konijneneten

'k Moet het niet weten

'k Moet het niet weten

De dictatuur van lijnen en dieet

Is dikke vette onzin, zeg ik ik weet

Dat je daar echt niet veel vrolijker van wordt

't Is dikke vette onzin, dit leven is te

Voor geen meer

Geen friet met mayonaise

Alleen nog sla en met radijs

Oooh konijneneten

'k Moet het niet weten

'k Moet het niet weten

Oooh konijneneten

'k Moet het niet weten

'k Moet het niet weten

Naam:

Datum:

Ik doe niet mee nee nee ik doe niet mee

Voor honger-winter-eten is wil veel te zwak

Ik doe niet mee nee nee ik doe niet mee

Ik ben een en geen wandelende tak

Geen

Mayonaise

Alleen sala(de)

En radijs

Geen

Mayonaise

Alleen sala(de)

En radijs

Oooh konijneneten

'k Moet het niet weten

'k Moet het niet weten

Oooh konijneneten

'k Moet het niet weten

'k Moet het niet weten

Oooh konijneneten

'k Moet het niet weten

'k Moet het niet weten

Oooh konijneneten

'k Moet het niet weten

'k Moet het niet weten

De chocola(de)

De mayonaise

De sla, de salade

De wortel

De radijs

Het dieet

De frieten

Dik, dikke

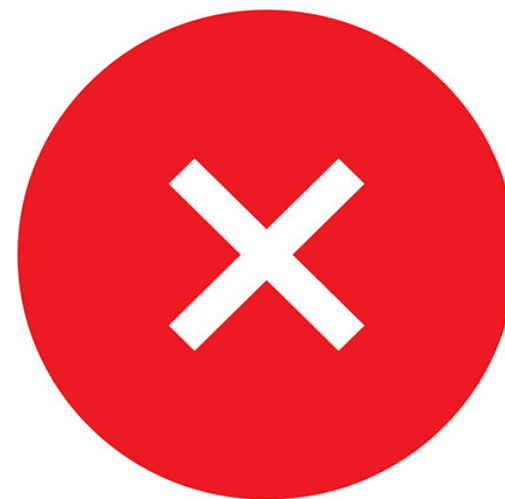

Het konijn

Niet

Het konijn

Niet

1.3 Moeilijke vragen – *Kinderen voor Kinderen* (bewerkt)

Nummer	Zin met intonatie
1	Ik werk hier.
2	Ik werk hier?
3	Werk jij hier?
4	Jouw kinderen ook.
5	Jouw kinderen ook?
6	De hele vakantie alleen regen?
7	De hele vakantie alleen regen.
8	De hele vakantie alleen regen?
9	Jullie gaan vertrekken.
10	Jullie gaan vertrekken?
11	Geen idee?
12	Geen idee.

Moeilijke vragen – Kinderen voor Kinderen

's Avonds als ik in bed lig
en het licht heb uitgedaan.
(dan) Kan ik niet slapen van alle vragen
die in de klas zijn rondgegaan.

Dan kom ik antwoorden te kort
terwijl de lijst steeds langer wordt.
Is mijn hoofd niet veel te klein
als er zoveel vragen zijn?

Hoe moet ik plassen in een raket?
Is er op de zuidpool internet?
Waarom is een pizzadoos nooit rond?
Waarom valt de maan niet op de grond?

Moeilijke vragen, moeilijke vragen.
Ik loop nu al dagen met moeilijke vragen.
Meer dan 100.000 vragen
en ik weet... dat ik er vast nog één vergeet!

's Ochtends zit ik aan tafel
en dan vind ik het soms raar.
Dan vraag ik me af: "Hoe is het met Dora?"
Waarom zijn haar ouders uit elkaar?

Dan kom ik antwoorden te kort
terwijl de lijst steeds langer wordt.
Is mijn hoofd niet veel te klein
als er zoveel vragen zijn?

Waarom zijn er zoveel soorten brood?
Waarom word ik in de zon steeds rood?
Waarom ben ik altijd alles kwijt?
Waarom mag ik geen pizza (eten) als ontbijt?

Moeilijke vragen, moeilijke vragen.
Ik loop nu al dagen met moeilijke vragen.
Meer dan 100.000 vragen
en ik weet... dat ik er vast nog één vergeet!

Is er een professor die van alles alles weet?
Hoe komt het dat mijn oma steeds meer en meer vergeet?

Hoe moet ik plassen in een raket?
Is er op de zuidpool internet?
Waarom is een pizzadoos nooit rond?
Waarom valt de maan niet op de grond?

Hoe moet ik plassen in een raket?
Is er op de zuidpool internet?
Waarom is een pizzadoos nooit rond?
Waarom valt de maan niet op de grond?

Moeilijke vragen, moeilijke vragen.
Ik loop nu al dagen met moeilijke vragen.
Meer dan 100.000 vragen
en ik weet... dat ik er vast nog één vergeet!

Naam:

Datum:

Moeilijke vragen – Kinderen voor Kinderen

's Avonds als ik in bed lig en het licht heb uitgedaan. (dan) Kan ik niet slapen van alle vragen die in de klas zijn rondgegaan.

Dan kom ik antwoorden te kort terwijl de lijst steeds langer wordt. Is mijn hoofd niet veel te klein als er zoveel vragen zijn?

- 1)
- 2)
- 3)
- 4)

Moeilijke vragen, moeilijke vragen. Ik loop nu al dagen met moeilijke vragen. Meer dan 100.000 vragen en ik weet... dat ik er vast nog één vergeet!

's Ochtends zit ik aan tafel en dan vind ik het soms raar. Dan vraag ik me af: "Hoe is het met Dora?"
Waarom zijn haar ouders uit elkaar?

Dan kom ik antwoorden te kort terwijl de lijst steeds langer wordt. Is mijn hoofd niet veel te klein als er zoveel vragen zijn?

- 5)
- 6)
- 7)
- 8)

Naam:

Datum:

**Moeilijke vragen, moeilijke vragen.
Ik loop nu al dagen met moeilijke vragen.
Meer dan 100.000 vragen
en ik weet... dat ik er vast nog één vergeet!**

Is er een professor die van alles alles weet?

Hoe komt het dat mijn oma steeds meer en meer vergeet?

9)

10)

11)

12)

9)

10)

11)

12)

**Moeilijke vragen, moeilijke vragen.
Ik loop nu al dagen met moeilijke vragen.
Meer dan 100.000 vragen
en ik weet... dat ik er vast nog één vergeet!**

hoe 1 = 9	moet 1 = 9	ik 1 = 9	plassen in een raket 1 = 9
? 1 = 9	is 2 = 10	er 2 = 10	op de zuidpool internet 2 = 10
? 2 = 10	waarom 3 = 11	is 3 = 11	een pizzadoos 3 = 11
nooit rond 3 = 11	? 3 = 11	waarom 4 = 12	valt 4 = 12
de maan 4 = 12	niet op de grond 4 = 12	? 4 = 12	

hoe 1 = 9	moet 1 = 9	ik 1 = 9	plassen in een raket 1 = 9
? 1 = 9	is 2 = 10	er 2 = 10	op de zuidpool internet 2 = 10
? 2 = 10	waarom 3 = 11	is 3 = 11	een pizzadoos 3 = 11
nooit rond 3 = 11	? 3 = 11	waarom 4 = 12	valt 4 = 12
de maan 4 = 12	niet op de grond 4 = 12	? 4 = 12	

waarom 5	zijn 5	er 5	zoveel soorten brood 5
? 5	waarom 6	word 6	ik 6
in de zon steeds rood 6	? 6	waarom 7	ben 7
ik 7	altijd alles kwijt 7	? 7	waarom 8
mag 8	ik 8	geen pizza als ontbijt 8	? 8

2. Riedels

2.1. Instructies (zelfgeschreven)

(1, 2, 3, 4)

Kom binnen

Kom binnen

Hey, hallo, kom binnen **(klap)**

Kom binnen

Kom binnen

Hey, hallo, kom binnen **(klap)**

(1, 2, 3, 4)

De deur

De deur

(1, 2) Doe de deur dicht **(klap)**

De deur

De deur

(1, 2) Doe de deur dicht **(klap)**

(1, 2, 3, 4)

Ga zitten

Ga zitten

Ga zitten en neem een pen **(klap)**

Ga zitten

Ga zitten

Ga zitten en neem een pen **(klap)**

(1, 2, 3, 4)

Sta recht

Sta recht

Sta recht **(1)** en ruim op **(klap)**

Sta recht

Sta recht

Sta recht **(1)** en ruim op **(klap)**

(1, 2, 3, 4)

Hey, hallo, kom binnen **(klap)**

(1, 2) Doe de deur dicht **(klap)**

Ga zitten en neem een pen **(klap)**

Sta recht **(1)** en ruim op **(klap)**

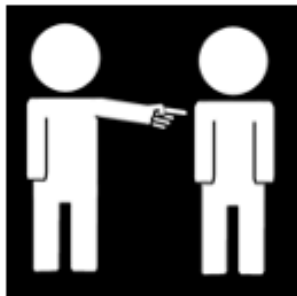
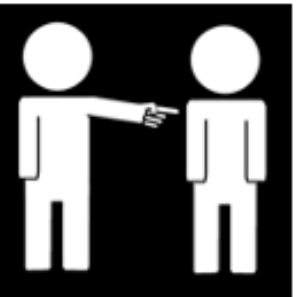
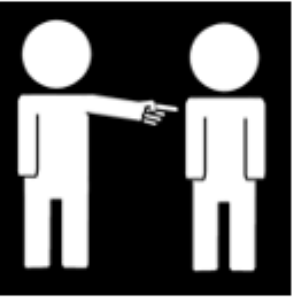
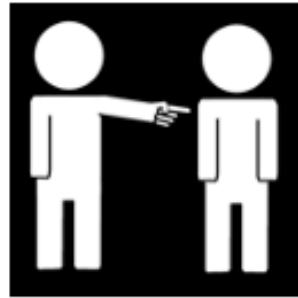
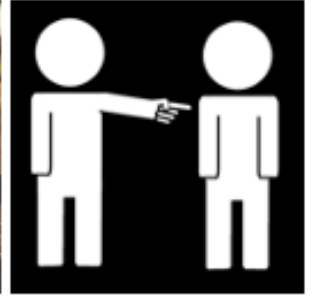
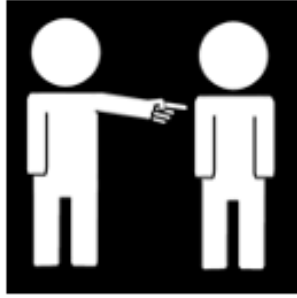
2.2. Ga je mee – Janique Vanderstocken (bewerkt)

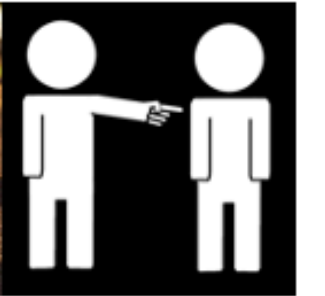
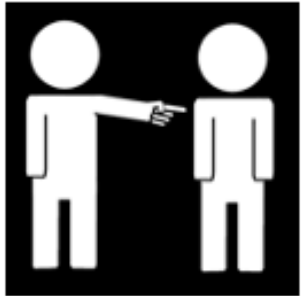
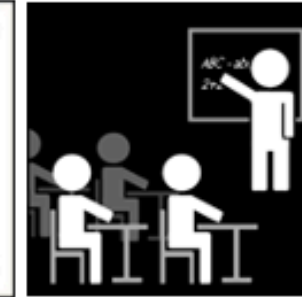
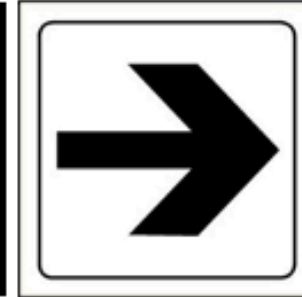
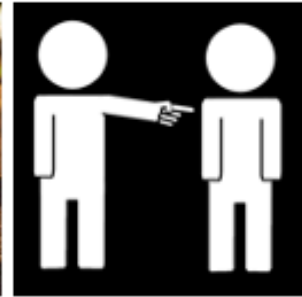
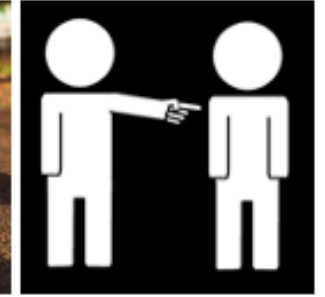
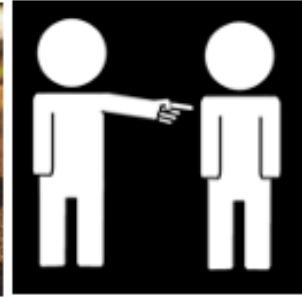
Hey ga je mee? Hey ga je mee?
Ga je mee **iets drinken**?
Hey ga je mee? Hey ga je mee?
Ga je mee met mij?

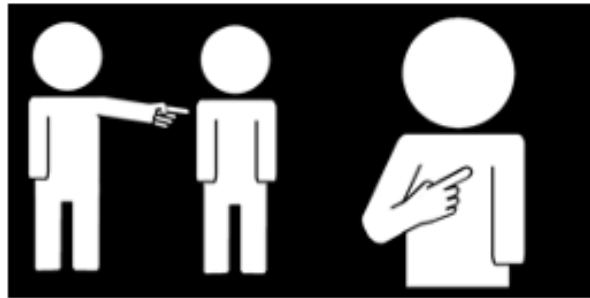
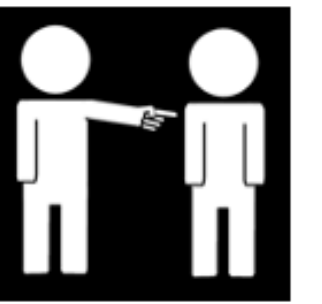
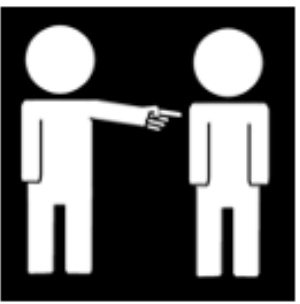
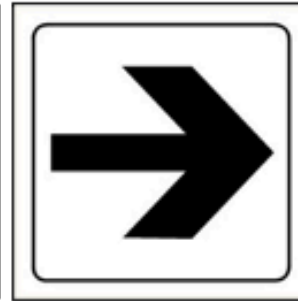
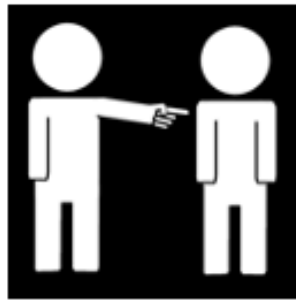
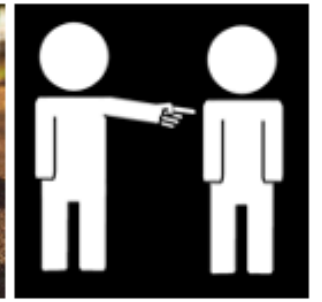
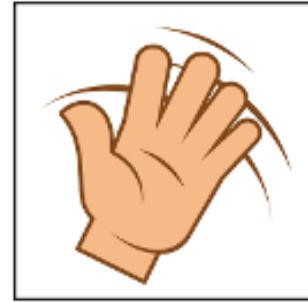
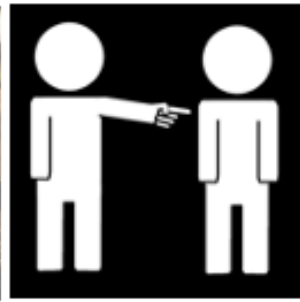
Hey ga je mee? Hey ga je mee?
Ga je mee **naar de les**?
Hey ga je mee? Hey ga je mee?
Ga je mee met mij?

Hey ga je mee? Hey ga je mee?
Ga je mee **naar de winkel**?
Hey ga je mee? Hey ga je mee?
Ga je mee met mij?

2.3. Reageren op een uitnodiging

Deel 1 – Ingaan op een uitnodiging

Dag Hamza! Dag Hamza!
Alles goed? Alles goed?

Hey Jamila! Met mij gaat alles goed.
Hey Jamila! Met mij gaat alles goed.
Hoe gaat het met jou?
Hoe gaat het met jou?

Ook goed. Ook goed.
Ga je donderdag mee naar het park?
Ga je donderdag mee naar het park?

Ja, dat is goed!
Ja, dat is goed!
Waar spreken we af?
Waar spreken we af?

Aan het station.
Aan het station.

Om hoelaat?
Om hoelaat?

17u?
17u?

Oké! Tot donderdag!
Oké! Tot donderdag!

Deel 2 – Een uitnodiging afslaan

*Dag Hamza! Dag Hamza!
Alles goed? Alles goed?*

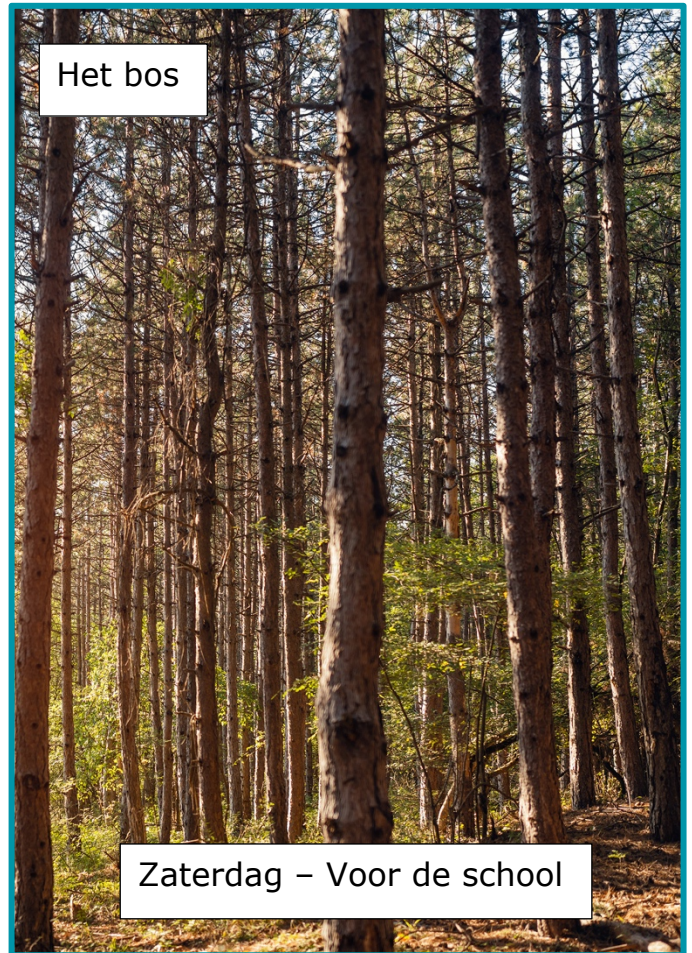
**Hey Jamila! Met mij gaat alles goed.
Hey Jamila! Met mij gaat alles goed.
Hoe gaat het met jou?
Hoe gaat het met jou?**

*Ook goed. Ook goed.
Ga je maandag mee naar de markt?
Ga je maandag mee naar de markt?*

**Nee sorry, ik heb geen tijd maandag.
Nee sorry, ik heb geen tijd maandag.
Ik moet naar de les.
Ik moet naar de les.**

*Spijtig! Een andere keer misschien.
Spijtig! Een andere keer misschien.*

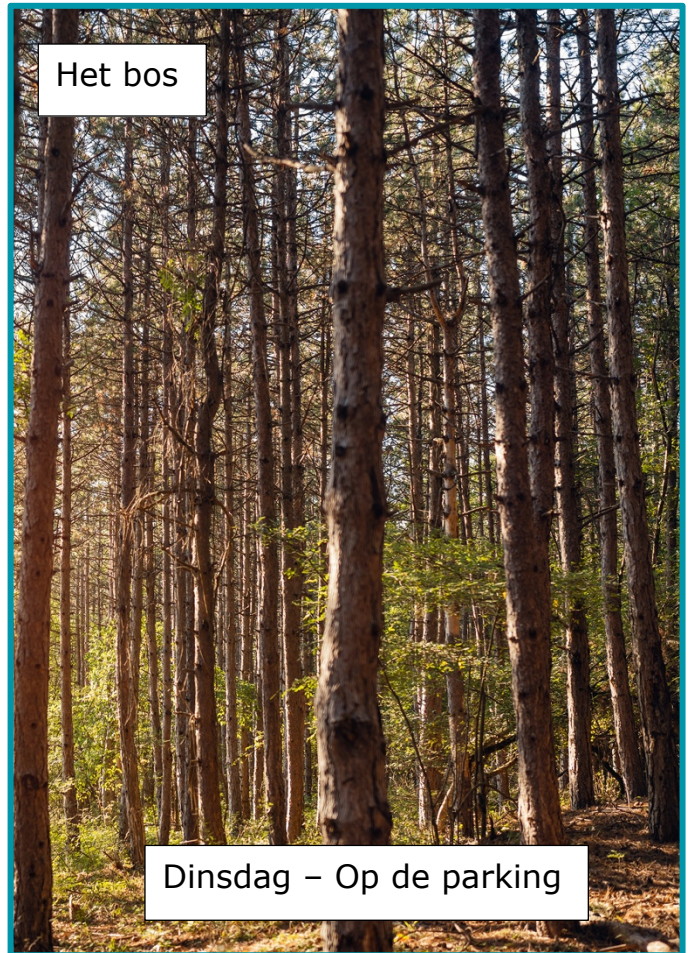

De cinema

Zaterdagavond – Aan de kassa

Het bos

Dinsdag – Op de parking

De (Nederlandse) les

Maandagavond – Aan de bushalte

De supermarkt

Donderdag – Aan de ingang

Naam:

Datum:

Schrijfopdracht: reageren op een uitnodiging

Schrijf een bericht naar Ikram.

- 1) **Begroet Ikram.**
- 2) **Feliciteer haar met haar verjaardag.**
- 3) **Bedank haar voor de uitnodiging.**
- 4) **Excuseer je.**
- 5) **Schrijf dat je niet kan komen.**
- 6) **Schrijf waarom je niet kan komen.**
- 7) **Neem afscheid.**
- 8) **Schrijf je naam.**

1)

2)

3)

4)

5)

6)

7)

8)

BIJLAGE 5: Ondersteunende PowerPoint praktisch product

1

DE DROOMVAKANTIE VAN NELE

- Land: Kreta (Griekenland)
- Categorie: natuur en stad
- Weer: zonnig, niet warmer dan 30 graden
- Overnachting: hotel of klein appartement
- Activiteiten: zwemmen in de zee, moussaka eten en monumenten bezoeken (Griekse tempels)

2

BESCHRIJF JOUW DROOMVAKANTIE

- Welk land kies je?
- Wil je naar de natuur of de stad gaan?
- Hoe is het weer?
- Hoe overnacht je?
- Welke 3 activiteiten kies je?

3

TIJD VOOR EEN LIEDJE!

Vakantielied

4

Hey, ga jij ook graag op vakantie
Naar de bergen, de stad
of de zee

**Wil je kamperen, op
hotel gaan
Of een groot huis,
wie wil er mee**

5

Hey, ga jij ook graag op vakantie
Naar de bergen, de stad
of de zee

**Wil je kamperen, op
hotel gaan
Of een groot huis,
wie wil er mee**

6

Ik heb veel tijd, wat ga ik
doen vandaag
Misschien op restaurant

**Ik lees een boek,
maak een wandeling
Of ik ga zonnen op
het strand**

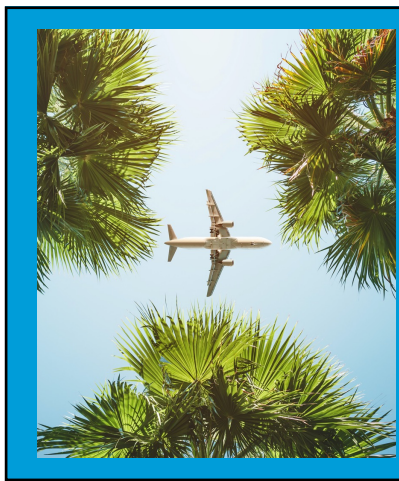
7

Ik heb veel tijd, wat ga ik
doen vandaag
Misschien op restaurant

**Ik lees een boek,
maak een wandeling
Of ik ga zonnen op
het strand**

8

Op vakantie
Met het vliegtuig, de
auto of trein

't Is warm, de zon schijnt
Een week ontspannen
dat vind ik fijn

9

Op vakantie
Met het vliegtuig, de
auto of trein

't Is warm, de zon schijnt
Een week ontspannen
dat vind ik fijn

10

Hey, ben jij klaar voor de
vakantie
Neem snel je koffers en
paspoort erbij

**Plan je reis, koop je
tickets**

**Stuur je een
postkaart van daar
naar mij**

11

Hey, ben jij klaar voor de
vakantie
Neem snel je koffers en
paspoort erbij

**Plan je reis, koop je
tickets**

**Stuur je een
postkaart van daar
naar mij**

12

Ik bezoek mijn familie
eindelijk weer
Snorkelen in de zee

**'s Avonds dansen,
cocktails drinken
Laat gaan slapen dat
vind ik oké**

13

Ik bezoek mijn familie
eindelijk weer
Snorkelen in de zee

**'s Avonds dansen,
cocktails drinken
Laat gaan slapen dat
vind ik oké**

14

Op vakantie
Met het vliegtuig, de
auto of trein

**'t Is warm, de zon schijnt
Een week ontspannen
dat vind ik fijn**

15

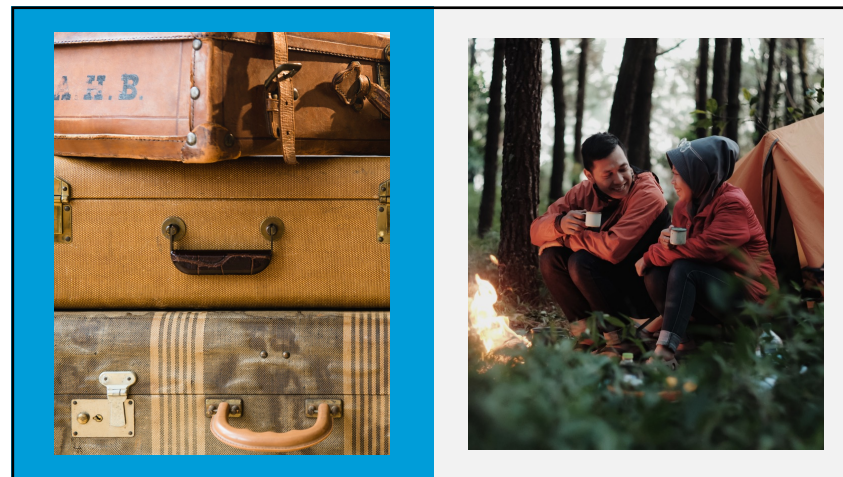
Op vakantie
Met het vliegtuig, de
auto of trein

**'t Is warm, de zon schijnt
Een week ontspannen
dat vind ik fijn**

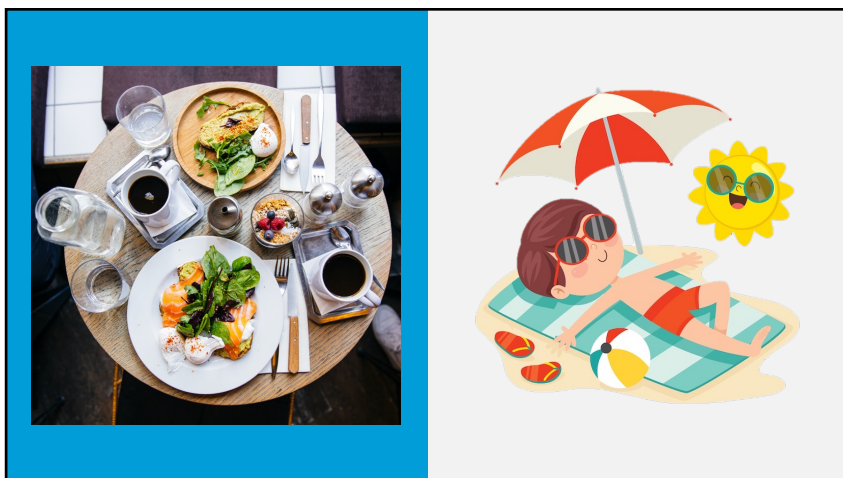
16

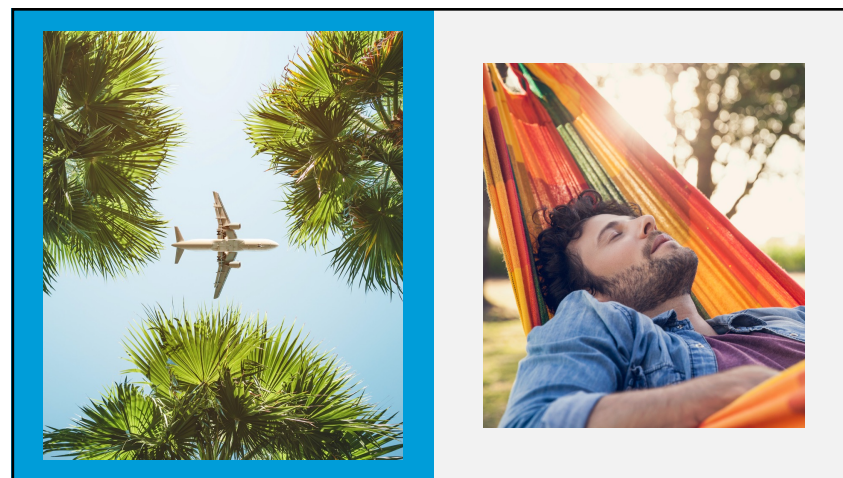
17

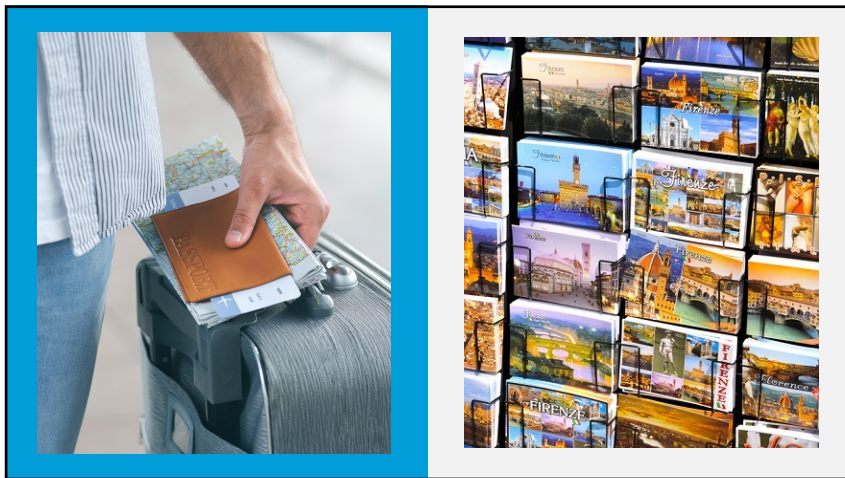
18

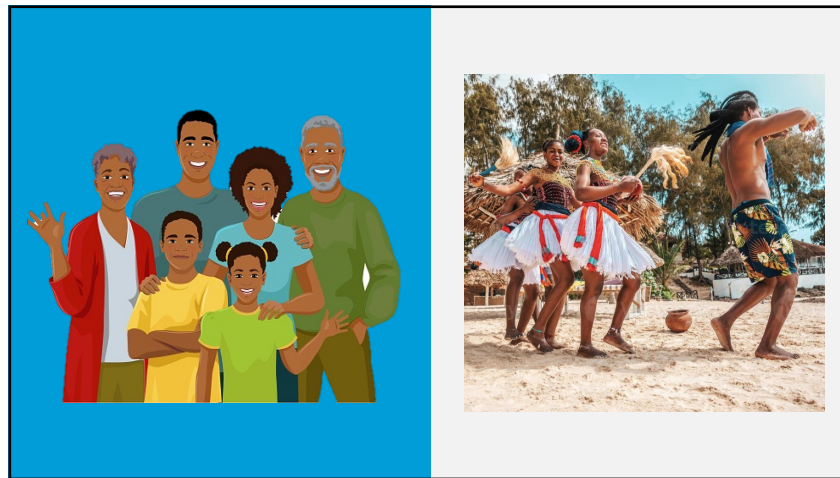
19

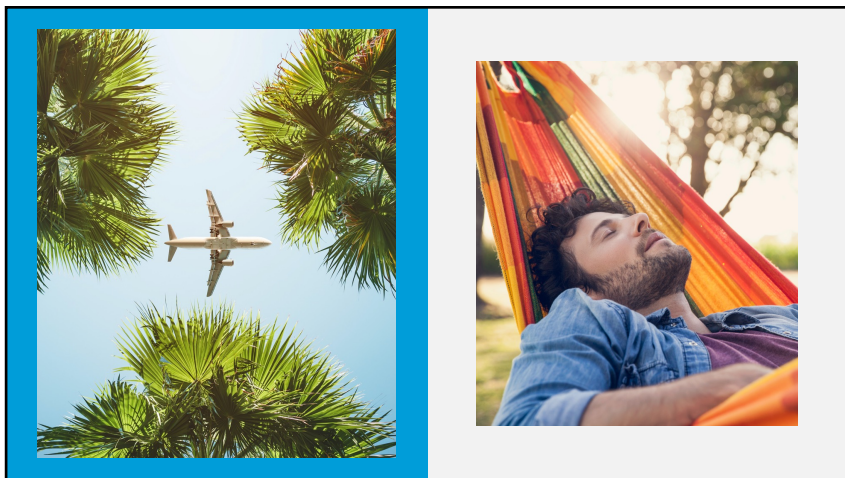
20

21

22

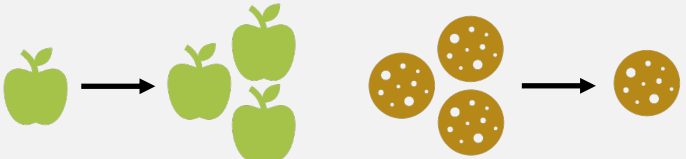

23

24

Meer **Minder**

Subject + moet + meer/minder + informatie + eten.

Bob moet **meer** fruit **eten**. Bob moet **minder** koekjes **eten**.

25

26

 De koffie	 Het water	 Het bier	 De wijn
 De soep	 De vis De zalm	 Het vlees	 De pasta
 De appel Het fruit	 De rijst	 De frieten De frietjes	 De boterham
 De kaas	 De salade De groenten	 De chocolade	

27

**TIJD VOOR EEN
LIEDJE!**

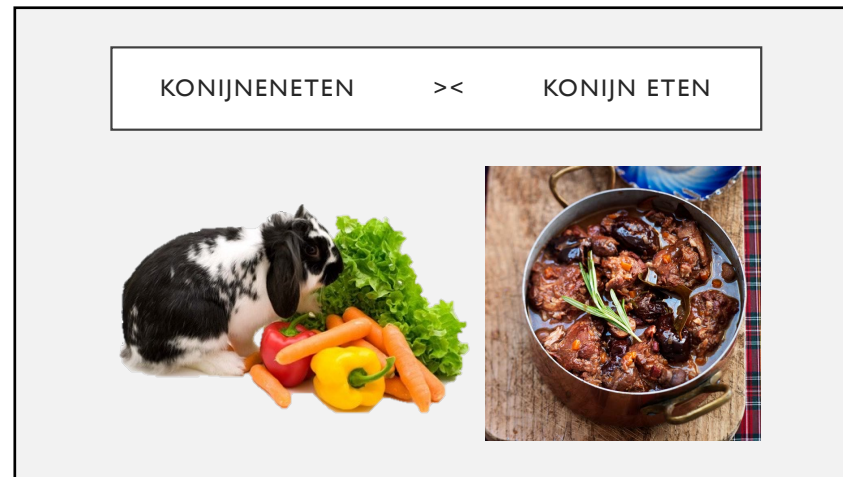
Konijneneten
Bart Peeters

28

29

30

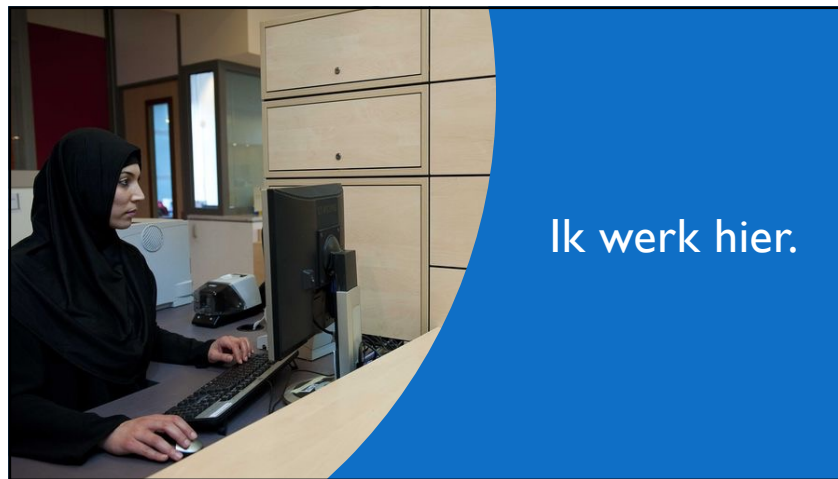
31

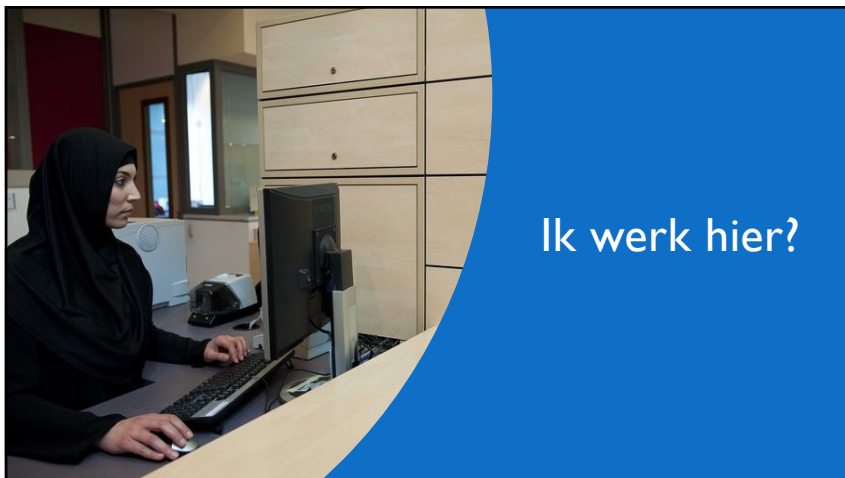
32

33

34

35

36

Jouw kinderen
ook.

37

Jouw kinderen
ook?

38

De hele vakantie
alleen regen?

39

De hele vakantie
alleen regen.

40

De hele vakantie
alleen regen?

41

Jullie gaan
vertrekken.

42

Jullie gaan
vertrekken?

43

Geen idee?

44

45

46

47

48

Waarom zijn er zo veel soorten brood?

Waarom word ik in de zon steeds rood?

49

Waarom ben ik altijd alles kwijt?

Waarom mag ik geen pizza (eten) als ontbijt?

50

Is er een professor die van alles alles weet?

Hoe komt het dat mijn oma steeds meer en meer vergeet?

51

Subject	Verbum	Informatie
1	2	3
Ik	ben	23 jaar oud.

Verbum	Subject	Informatie
2	1	3

Vraagwoord (+ informatie)	Verbum	Subject	Informatie
Vraagwoord	2	1	3

Wie, wat, waar, wanneer, waarom, hoe ...

52

Wie, wat, waar, wanneer, waarom, hoe ...

Subject	Verbum	Informatie
1	2	3
Ik	ben	23 jaar oud.

Verbum	Subject	Informatie
2	1	3
Ben	jij	23 jaar oud?

Vraagwoord (+ informatie)	Verbum	Subject	Informatie
Vraagwoord	2	1	3

53

Wie, wat, waar, wanneer, waarom, hoe ...

Subject	Verbum	Informatie
1	2	3
Ik	ben	23 jaar oud.

Verbum	Subject	Informatie
2	1	3
Ben	jij	23 jaar oud?

Vraagwoord (+ informatie)	Verbum	Subject	Informatie
Vraagwoord	2	1	3
Hoe oud	ben	jij?	/

54

Wie, wat, waar, wanneer, waarom, hoe ...

Subject	Verbum	Informatie
1	2	3
Ik	ben	23 jaar oud.
Ik	ben	altijd alles kwijt.

Verbum	Subject	Informatie
2	1	3
Ben	jij	23 jaar oud?

Vraagwoord (+ informatie)	Verbum	Subject	Informatie
Vraagwoord	2	1	3
Hoe oud	ben	jij?	/

55

Wie, wat, waar, wanneer, waarom, hoe ...

Subject	Verbum	Informatie
1	2	3
Ik	ben	23 jaar oud.
Ik	ben	altijd alles kwijt.

Verbum	Subject	Informatie
2	1	3
Ben	jij	23 jaar oud?
Ben	jij	altijd alles kwijt?

Vraagwoord (+ informatie)	Verbum	Subject	Informatie
Vraagwoord	2	1	3
Hoe oud	ben	jij?	/

56

Wie, wat, waar, wanneer, waarom, hoe ...

Subject	Verbum	Informatie
1	2	3
Ik	ben	23 jaar oud.
Ik	ben	altijd alles kwijt.

Verbum	Subject	Informatie
2	1	3
Ben	jij	23 jaar oud?
Ben	jij	altijd alles kwijt?

Vraagwoord (+ informatie)	Verbum	Subject	Informatie
Vraagwoord	2	1	3
Hoe oud	ben	jij?	/
Waarom	ben	jij	altijd alles kwijt?

57

TIJD VOOR EEN LIEDJE!

Moeilijke vragen
Kinderen voor Kinderen

58

's Avonds als ik in bed lig en het licht heb uitgedaan.

(dan) Kan ik niet slapen van alle vragen die in de klas zijn rondgegaan.

59

Dan kom ik antwoorden te kort, terwijl de lijst steeds langer wordt.

Is mijn hoofd niet veel te klein als er zoveel vragen zijn?

60

61

62

63

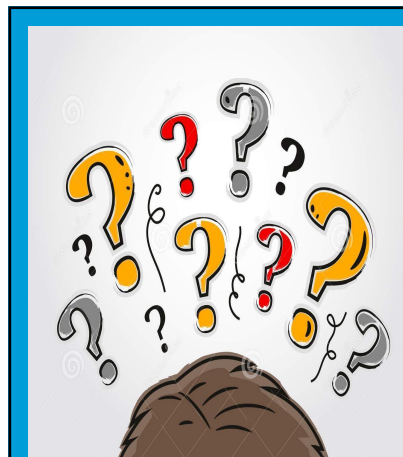
64

's Ochtends zit ik aan
tafel en dan vind ik het
soms raar.

Dan vraag ik me af, hoe
is het met Dora?
Waarom zijn haar
ouders uit elkaar?

65

Dan kom ik antwoorden
te kort, terwijl de lijst
steeds langer wordt.

Is mijn hoofd niet veel te
klein als er zoveel
vragen zijn?

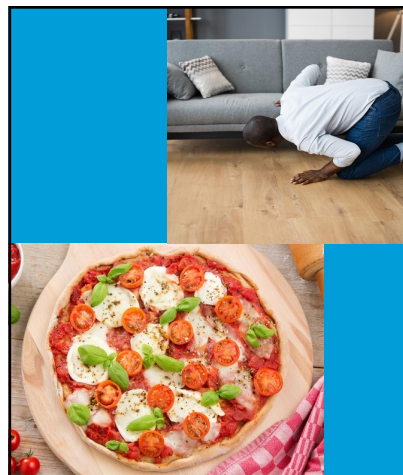
66

Waarom zijn er zo veel
soorten brood?

Waarom word ik in de
zon steeds rood?

67

Waarom ben ik altijd
alles kwijt?

Waarom mag ik geen
pizza (eten) als ontbijt?

68

Moeilijke vragen,
moeilijke vragen.

Ik loop nu al dagen met
moeilijke vragen.

69

Meer dan 100.000
vragen

en ik weet...
dat ik er vast nog één
vergeet!

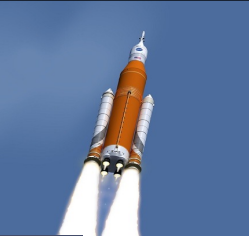
70

Is er een professor die
van alles alles weet?

Hoe komt het dat mijn
oma steeds meer en
meer vergeet?

71

Hoe moet ik plassen in
een raket?

Is er op de zuidpool
internet?

72

Stack of three pizza boxes with 'PIZZA PIZZA PIZZA' written on them. Below the boxes is a realistic image of the moon against a blue background.

Waarom is een pizzadoos nooit rond?

Waarom valt de maan niet op de grond?

73

A composite image. The top half shows a rocket launching into space. The bottom half shows a penguin standing on a small ice floe, holding a smartphone.

Hoe moet ik plassen in een raket?

Is er op de zuidpool internet?

74

Stack of three pizza boxes with 'PIZZA PIZZA PIZZA' written on them. Below the boxes is a realistic image of the moon against a blue background.

Waarom is een pizzadoos nooit rond?

Waarom valt de maan niet op de grond?

75

A cartoon illustration of Homer Simpson from The Simpsons, looking thoughtful with his hand on his forehead.

Moeilijke vragen, moeilijke vragen.

Ik loop nu al dagen met moeilijke vragen.

76

Meer dan 100.000
vragen

en ik weet...
dat ik er vast nog één
vergeet!

77

AAN DE SLAG:
SCHRIJF ZELF **MOEILIJKE VRAGEN**
VOOR HET LIED

78

HOE / MOET / IK / PLAS / SEN / IN / EEN /
RA / KET ?

9

79

VRAGEN **RIJMEN** OP ELKAAR

Raket	Internet
Rond	Grond
Brood	Rood
Kwijt	Ontbijt

80

VOORBEELD:

Waarom zijn er schelpen op het strand? Waarom heb ik geen tenen aan mijn hand?

81

 INSTRUCTIES

82

TIJD VOOR MUZIEK!

83

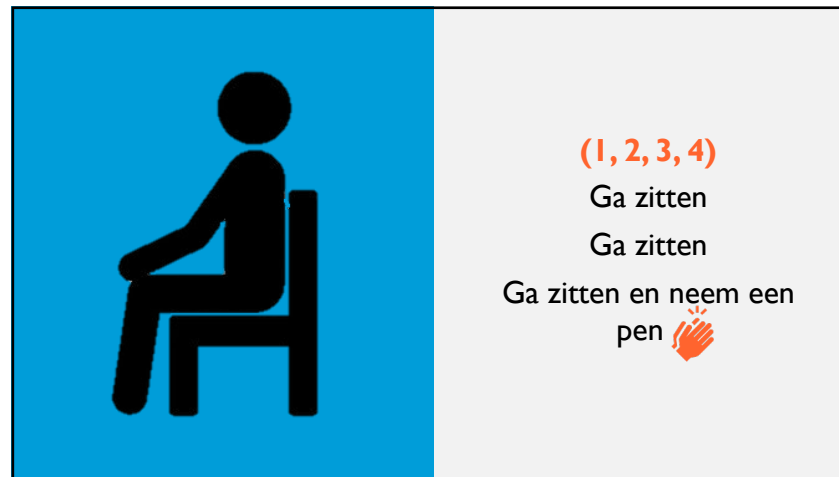

(1, 2, 3, 4)
 Kom binnen
 Kom binnen
 Hey, hallo, kom binnen

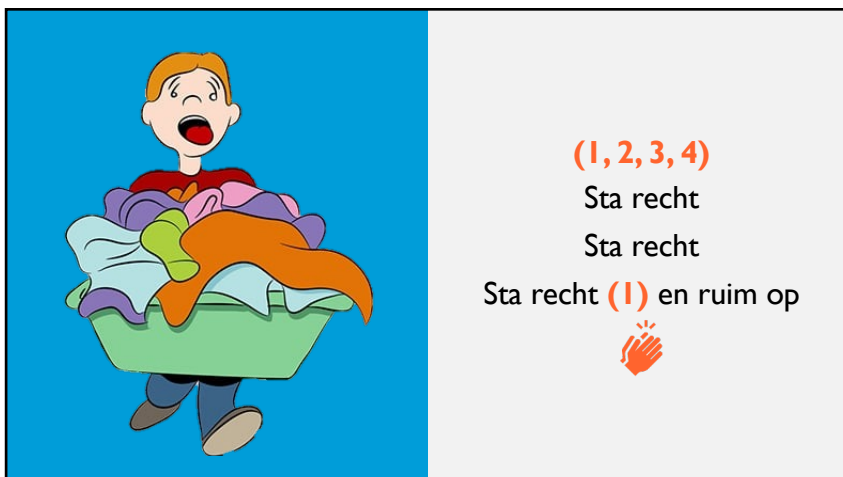
84

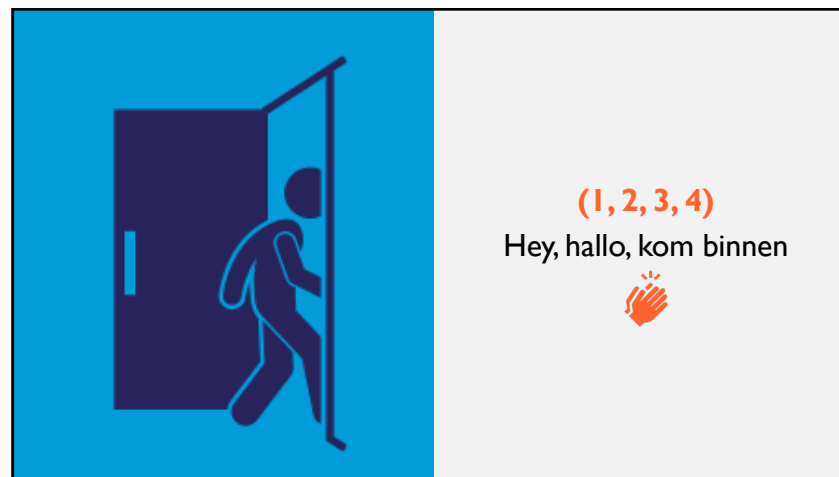
85

86

87

88

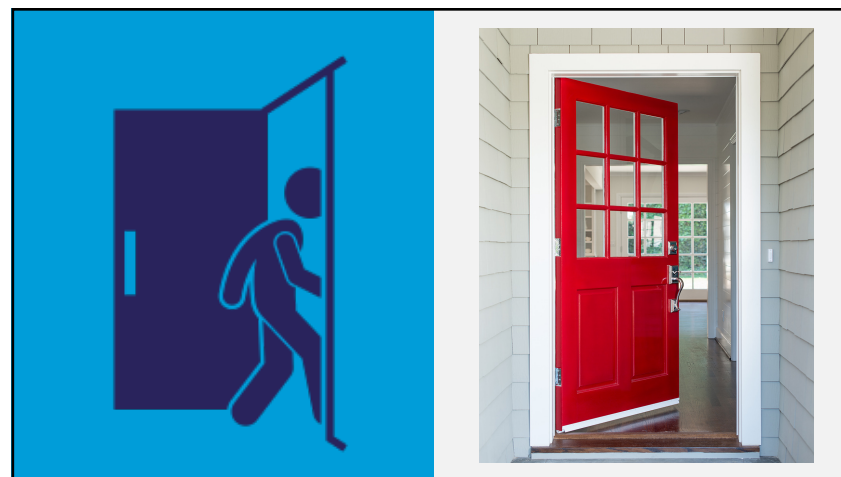
89

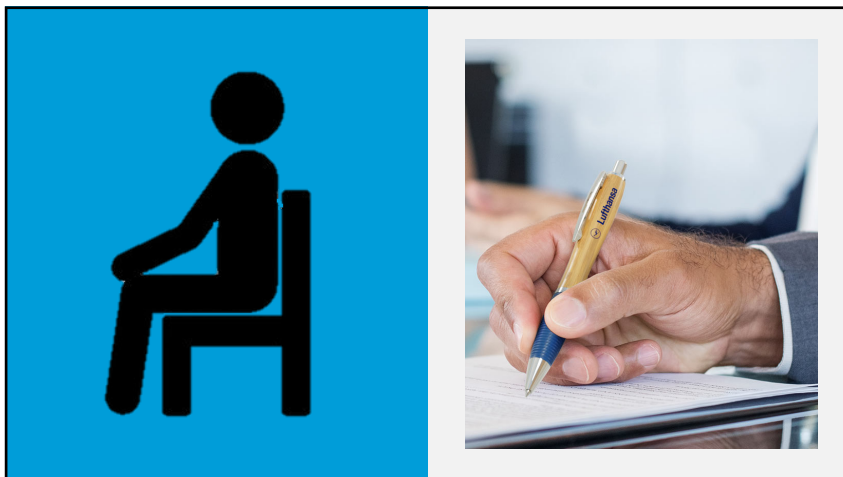
90

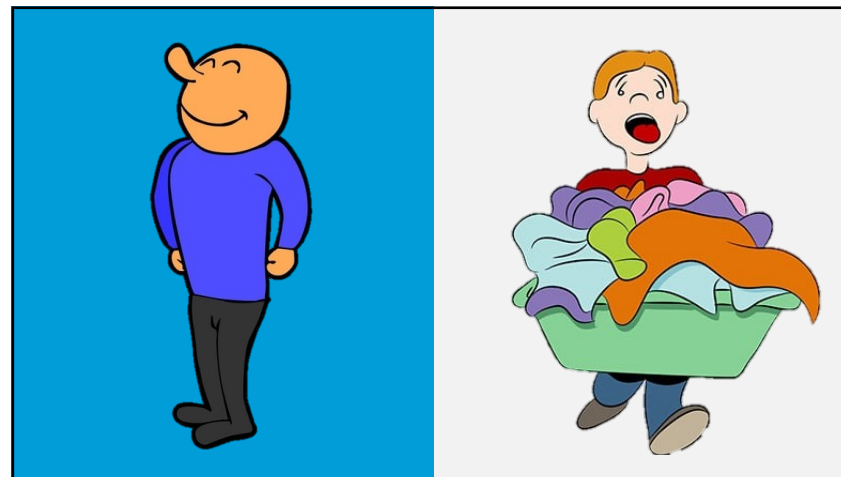
91

92

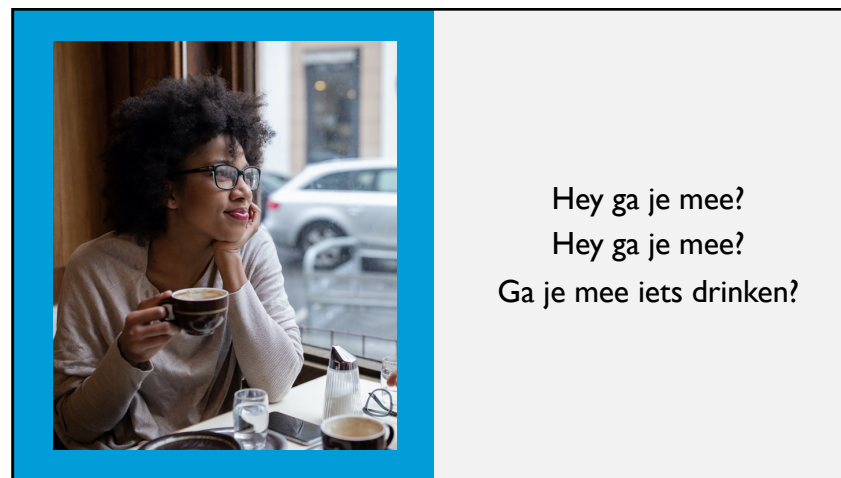
93

94

95

96

Hey ga je mee?
Hey ga je mee?
Ga je mee met mij?

97

Hey ga je mee?
Hey ga je mee?
Ga je mee naar de les?

98

Hey ga je mee?
Hey ga je mee?
Ga je mee met mij?

99

Hey ga je mee?
Hey ga je mee?
Ga je mee naar de winkel?

100

Hey ga je mee?
Hey ga je mee?
Ga je mee met mij?

101

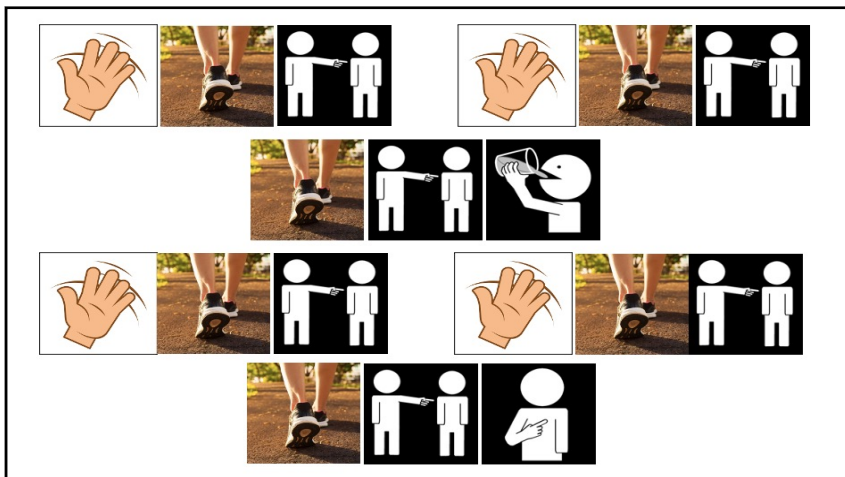
102

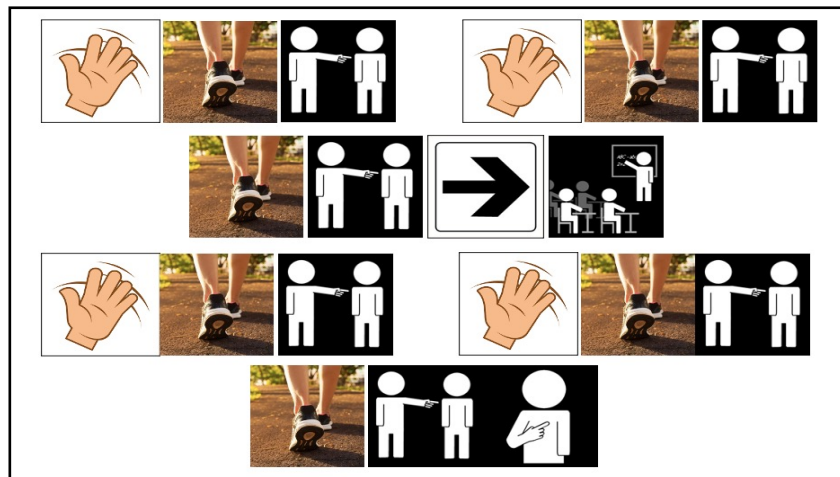
103

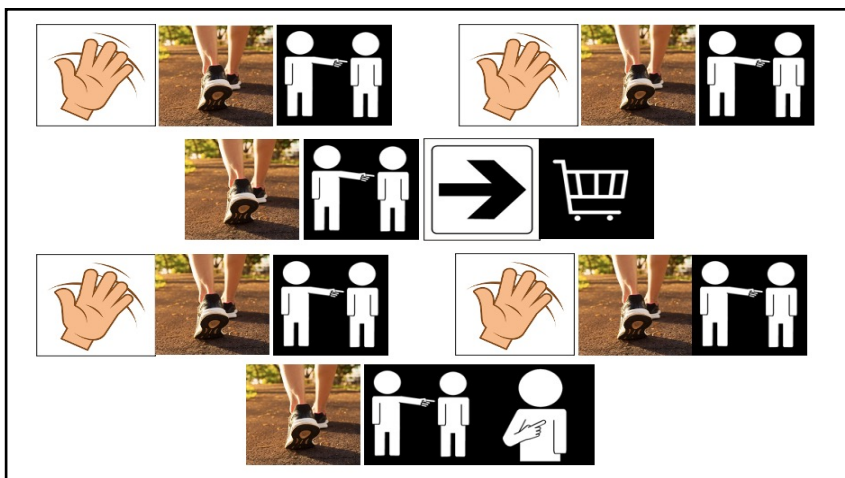
104

105

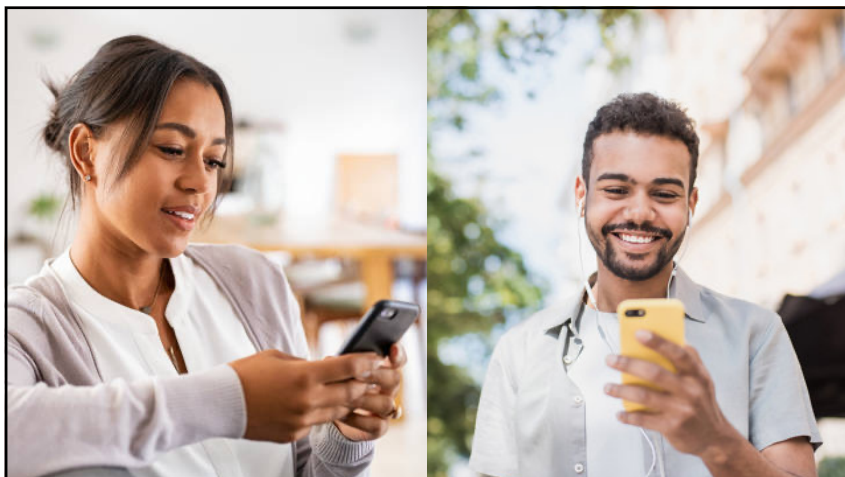
106

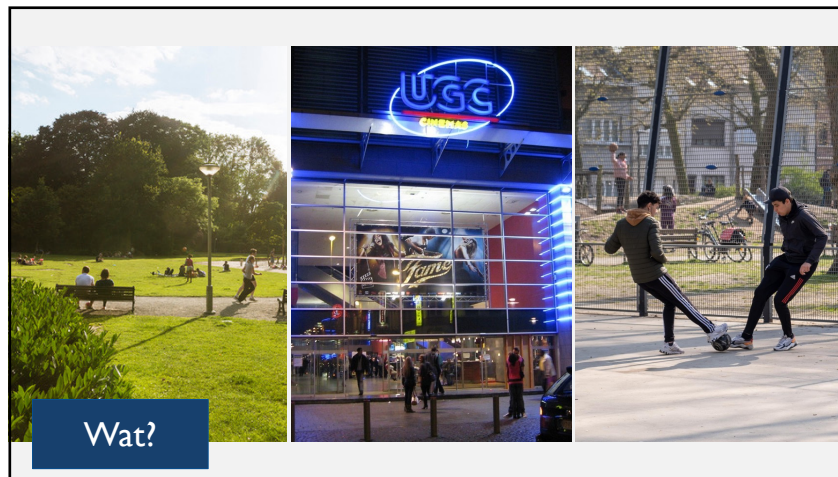
107

108

109

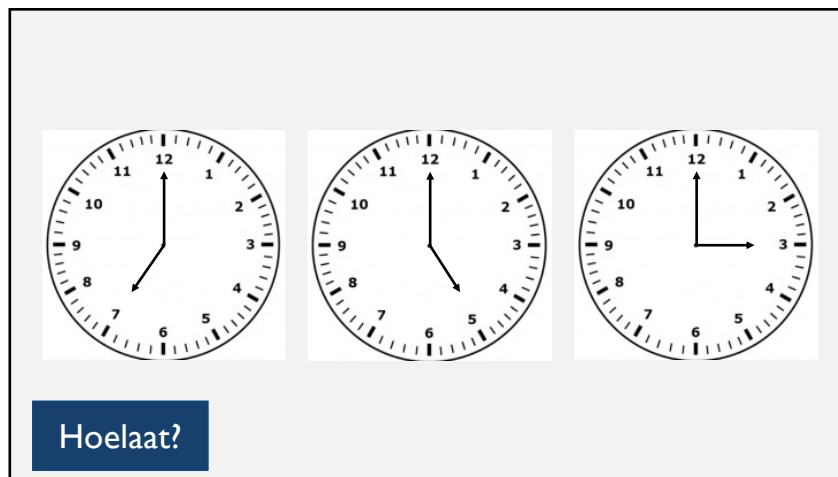
Wat?

110

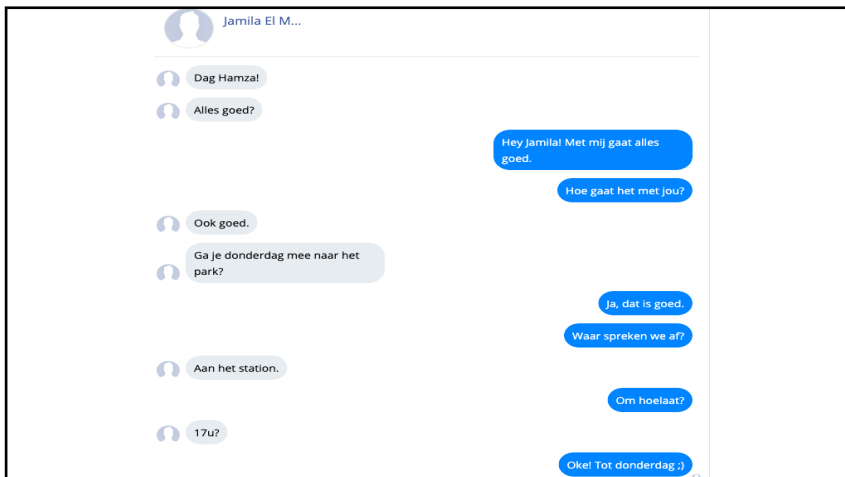
Wanneer?

111

Hoelaat?

112

113

JA, IK GA MEE!

CURSIST A	CURSIST B
Ik ga donderdag naar het park . Ga je mee?	
	Ja dat is goed! Waar spreken we af? Hoelaat?
Aan het station . Om 17 uur?	
	Oké! Tot dan.

114

WAT (activiteit)

WANNEN

WAAR (ontmoetingsplaats)

115

Wat?

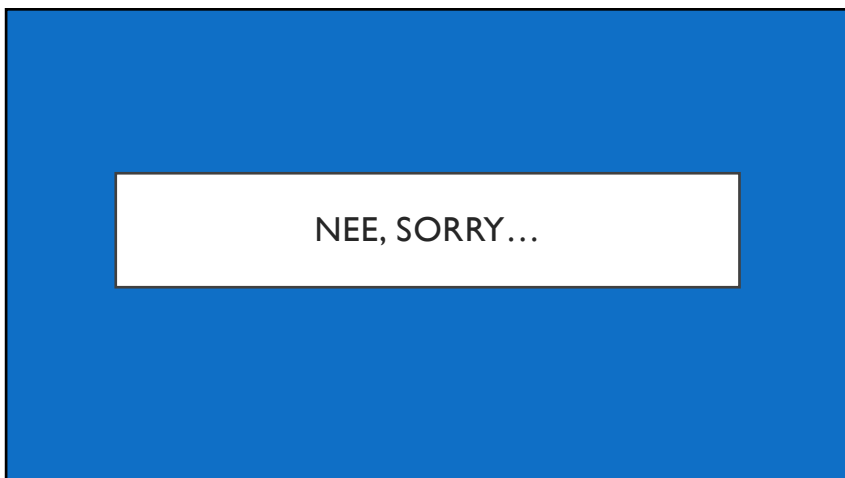
116

117

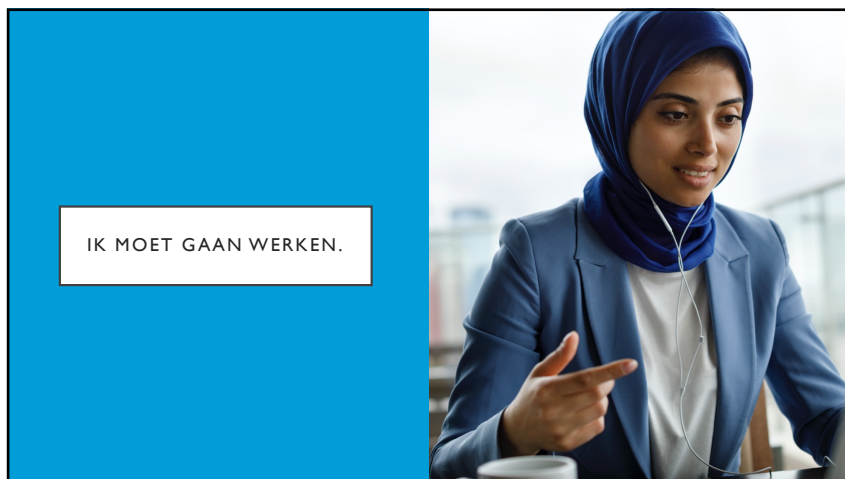
118

119

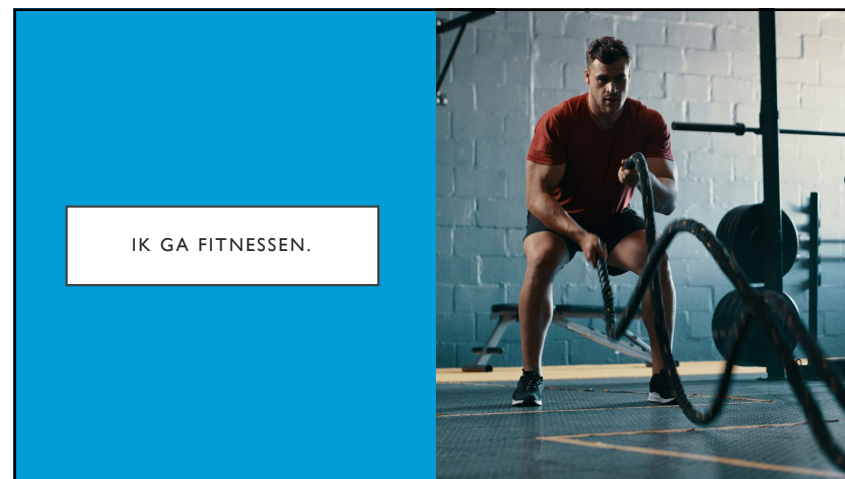

120

IK MOET GAAN WERKEN.

121

IK GA FITNESSSEN.

122

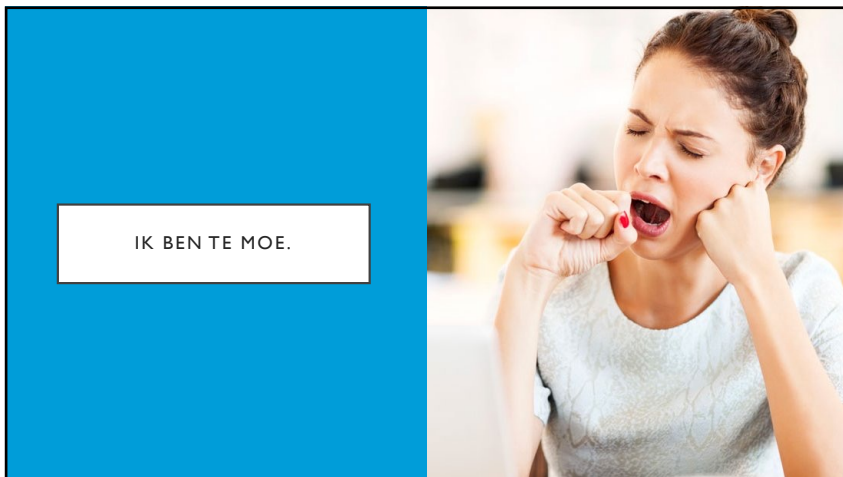
MIJN FAMILIE KOMT OP
BEZOEK.

123

IK HEB GEEN ZIN.

124

125

126

NEE, IK GA NIET MEE!

CURSIST A	CURSIST B
Ik ga <i>maandag</i> naar de <i>markt</i> . Ga je mee?	
	Nee sorry! Ik ben te moe . Een andere keer misschien? Nee sorry! Ik heb geen zin . Een andere keer misschien? Nee sorry! Ik heb geen tijd . Een andere keer misschien?
Spijtig!	

127

JA, IK GA MEE!	NEE, IK GA NIET MEE!																		
<table border="1"> <thead> <tr> <th>CURSIST A</th> <th>CURSIST B</th> </tr> </thead> <tbody> <tr> <td>Ik ga <i>donderdag</i> naar het <i>park</i>. Ga je mee?</td> <td></td> </tr> <tr> <td></td> <td>Ja dat is goed! Waar spreken we af? Hoelaat?</td> </tr> <tr> <td>Aan het <i>station</i>. Om <i>17 uur!</i></td> <td></td> </tr> <tr> <td></td> <td>Oké! Tot dan.</td> </tr> </tbody> </table>	CURSIST A	CURSIST B	Ik ga <i>donderdag</i> naar het <i>park</i> . Ga je mee?			Ja dat is goed! Waar spreken we af? Hoelaat?	Aan het <i>station</i> . Om <i>17 uur!</i>			Oké! Tot dan.	<table border="1"> <thead> <tr> <th>CURSIST A</th> <th>CURSIST B</th> </tr> </thead> <tbody> <tr> <td>Ik ga <i>maandag</i> naar de <i>markt</i>. Ga je mee?</td> <td></td> </tr> <tr> <td></td> <td>Nee sorry! Ik ben te moe. Een andere keer misschien? Nee sorry! Ik heb geen zin. Een andere keer misschien? Nee sorry! Ik heb geen tijd. Een andere keer misschien?</td> </tr> <tr> <td>Spijtig!</td> <td></td> </tr> </tbody> </table>	CURSIST A	CURSIST B	Ik ga <i>maandag</i> naar de <i>markt</i> . Ga je mee?			Nee sorry! Ik ben te moe . Een andere keer misschien? Nee sorry! Ik heb geen zin . Een andere keer misschien? Nee sorry! Ik heb geen tijd . Een andere keer misschien?	Spijtig!	
CURSIST A	CURSIST B																		
Ik ga <i>donderdag</i> naar het <i>park</i> . Ga je mee?																			
	Ja dat is goed! Waar spreken we af? Hoelaat?																		
Aan het <i>station</i> . Om <i>17 uur!</i>																			
	Oké! Tot dan.																		
CURSIST A	CURSIST B																		
Ik ga <i>maandag</i> naar de <i>markt</i> . Ga je mee?																			
	Nee sorry! Ik ben te moe . Een andere keer misschien? Nee sorry! Ik heb geen zin . Een andere keer misschien? Nee sorry! Ik heb geen tijd . Een andere keer misschien?																		
Spijtig!																			

128

30 Vier mee mijn verjaardag!

IKRAM

Kom jij ook?
Graag een antwoord voor 26 maart.

30 MAART • 19:00 UUR
Van der Laan Hotel, grote feestzaal
Molenstraat 38, Deurne

Schrijf een bericht naar Ikram.

- 1) Begroet Ikram.
- 2) Feliciteer haar met haar verjaardag.
- 3) Bedank haar voor de uitnodiging.
- 4) Excuseer je.
- 5) Schrijf dat je niet kan komen.
- 6) Schrijf waarom je niet kan komen.
- 7) Neem afscheid.
- 8) Schrijf je naam.

129